

Podręcznik dla służby parków krajobrazowych w zakresie przygotowywania i rozwijania oferty edukacyjnej i turystycznej oraz promocji „obszarów ciszy”

Manual for the Landscape Parks Servants on the Preparation
and Development of Educational and Tourist Offer and Promotion of Silent Areas

Dokument opracowany na zlecenie Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w ramach wdrożenia projektu pilotażowego „Obszary ciszy jako atrakcja turystyczna”, będącego kontynuacją projektu „ThreeT” Interreg Europe

Spis treści

Wstęp	3
1. Założenia dotyczące zagospodarowania turystycznego „obszarów ciszy” na terenie parków krajobrazowych	6
1.1. <i>Metodologia wyznaczania „obszarów ciszy” na terenie parków krajobrazowych</i>	6
1.2. <i>Założenia funkcjonalno-przestrzenne wyznaczania „ścieżek ciszy”</i>	7
2. Wytyczne dotyczące budowania oferty turystycznej i edukacyjnej na „obszarach ciszy” oraz jej promocji	19
2.1. <i>Grupy docelowe (adresaci) oferty turystycznej i edukacyjnej na „obszarach ciszy”</i>	19
2.2. <i>Produkty i formy aktywności oferowane użytkownikom „obszarów ciszy”</i>	21
2.3. <i>Partnerzy (interesariusze) rozwoju oferty turystycznej i edukacyjnej „obszarów ciszy”</i>	25
2.4. <i>Przygotowanie, rozwój i funkcjonowanie „obszarów ciszy” i „ścieżek ciszy” na obszarach chronionych</i>	26
2.5. <i>Marketing „obszarów ciszy”</i>	28
2.6. <i>Monitorowanie funkcjonowania „obszarów ciszy” i planowanie ich rozwoju</i>	30
3. Propozycje lokalizacji „ścieżek ciszy” w „obszarach ciszy” na terenie parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego	32
3.1. <i>Założenia ogólne</i>	32
3.2. <i>Brodnicki Park Krajobrazowy</i>	33
3.3. <i>Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy</i>	36
3.4. <i>Górzeńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy</i>	42
3.5. <i>Krajeński Park Krajobrazowy</i>	46
3.6. <i>Park Krajobrazowy „Góry Łosiowe”</i>	51
3.7. <i>Tucholski Park Krajobrazowy</i>	53
3.8. <i>Wdecki Park Krajobrazowy</i>	58
3.9. <i>Nadgoplański Park Tysiąclecia</i>	61
3.10. <i>Pozostałe parki krajobrazowe w województwie</i>	64
3.11. <i>Podsumowanie rekomendacji</i>	
4. Załączniki	66
<i>Załącznik 1. Mapy parków z rekomendowanymi „obszarami ciszy”</i>	
<i>Załącznik 2. Konspekt edukacyjny (ogólny)</i>	
<i>Załącznik 3. Wytyczne szczegółowe w zakresie promocji i rozwoju oferty turystycznej na „obszarach ciszy”</i>	
<i>Załącznik 4. Streszczenie w języku angielskim</i>	

Wstęp

Przesłanki realizacji przedsięwzięcia

Koncepcja wytyczenia „obszarów ciszy” na obszarze parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego została opracowana w ramach projektu pilotażowego pn. *„Obszary ciszy jako atrakcja turystyczna” na terenie parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego*.

Jest on realizowany przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przy dofinansowaniu z programu Interreg Europa. Stanowi on kontynuację projektu Interreg Europa „ThreeT – Thematic Trail Trigger”, w ramach którego siedmiu partnerów z obszaru UE opracowywało i wdrażało dobre praktyki, dotyczące zarządzania i budowy oraz promocji oferty turystycznej na obszarach cennych przyrodniczo.

Tym samym projekt pilotażowy realizuje założenia wskazanego w ramach opracowanego w projekcie „ThreeT” dokumentu o nazwie *„Plan działania (Action Plan) dla rozwoju produktów turystyki aktywnej, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki rowerowej, na terenie parków krajobrazowych w województwie kujawsko-pomorskim*”. Został on wskazany w tym planie działania jako przedsięwzięcie pilotażowe o nazwie *„Obszary ciszy na terenie parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego*”.

Inspiracje projektowe i źródła dobrych praktyk

Jedną z ciekawszych praktyk, prezentowanych w ramach projektu „ThreeT”, była zaproponowana przez Regional Council of Central Finland koncepcja „obszarów ciszy” jako atrakcji turystycznej.

Jest ona odmienna od znanej w Polsce formuły „stref ciszy” dotyczących zakazów pływania jednostkami silnikowymi po akwenach objętych tego typu formą ochrony. W Finlandii ma raczej charakter planistyczny, stanowiąc jedną z form ochrony przyrody i krajobrazu. Obejmuje ważny dla społeczeństwa skandynawskiego aspekt „well-being” związany z wypoczynkiem na łonie natury, w ciszy i spokoju – w tym przypadku na obszarach leśnych.

Jest to więc forma ochrony zasobów przyrodniczych obejmująca zarówno aspekty ochrony biernej (jak ujęcie obszarów ciszy jako jednej z form ochrony przestrzeni przed niewłaściwym zagospodarowaniem), jak i czynnej, związanej np. z wytyczaniem tras spacerowych lub też organizowaniem różnego rodzaju form wypoczynku i spędzania czasu w przyrodzie przez osoby indywidualne oraz grupy zorganizowane.

Wiąże się to silnie ze wschodnią filozofią „*käpieli leśnych*” oraz fińską koncepcją „*Meijän Polku*” (fin. „*Nasza Droga*”), która również była jedną z dobrych praktyk prezentowanych przez partnera projektu z Finlandii.

Koncepcja partnerów fińskich została wykorzystana jako motyw przewodni projektu pilotażowego przez trzech uczestników projektu „ThreeT” z Polski, Rumunii i Włoch. W Polsce i w Rumunii projekt obejmuje aspekty planistyczne i wytyczanie pilotażowych „ścieżek ciszy” w obszarach chronionych, zaś partner włoski skupia się na aspektach planistycznych.

Zakres projektu pilotażowego

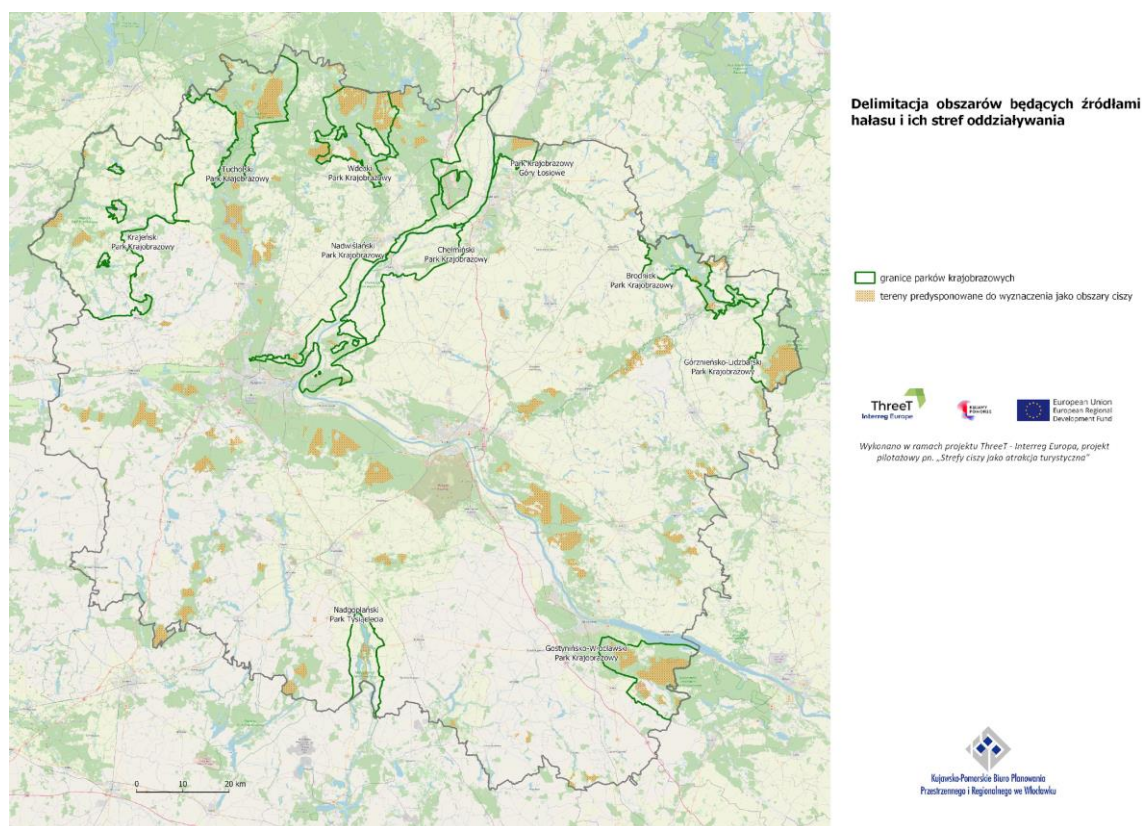
Projekt pilotażowy „Obszary cisy jako atrakcja turystyczna na terenie parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego” obejmował trzy główne zadania:

- 1) Mapowanie i pomiary dźwięku na obszarze parków krajobrazowych;
- 2) Przygotowanie koncepcji wdrożenia „ścieżki cisy” w wybranym parku krajobrazowym wraz z rekomendacjami dla wszystkich parków w zakresie rozwoju podobnych produktów na obszarach chronionych oraz ich wykorzystania przy promocji turystycznej i edukacji ekologicznej;
- 3) Wykonanie pilotażowej inwestycji („ścieżki cisy”) w wybranym parku krajobrazowym.

Zadanie 1. Mapowanie i pomiary dźwięku

Pierwszym etapem prac w projekcie było wykonanie próbných pomiarów natężenia dźwięku na obszarze parków krajobrazowych oraz wykonanie map „obszarów cisy” na tych terenach, w oparciu o ustalone kryteria. Zadanie to zostało wykonane przy współpracy Urzędu Marszałkowskiego i Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku, Oddział w Toruniu.

W ramach tego zadania sporządzono mapy parków krajobrazowych, wskazujące wstępną lokalizację „obszarów cisy”. Wykluczono obszary położone w pobliżu antropogenicznych źródeł hałasu, jak drogi, linie kolejowe, obszary zabudowane i tereny przemysłowe oraz wojskowe, a także obszary szczególnie cenne przyrodniczo, na których rekomenduje się działania ochronne.

Rys. 1. Mapa ogólna – wstępna delimitacja obszarów cisy na terenie parków krajobrazowych, opracowanie K-PBPPiR

Bazując na tak opracowanym materiale mapowym, wykonano pilotażowe pomiary natężenia hałasu w siedmiu parkach krajobrazowych. Wykluczono przy tym pomiary w parkach, gdzie nie było możliwe wytyczenie na mapach „obszarów ciszy” z uwagi na rozkład sieci osadniczej i komunikacyjnej lub kwestie ochrony przyrody (Nadwiślański, Chełmiński i Nadgoplański P.K.). Pomiary potwierdziły, że tak wyznaczone obszary spełniają kryterium „ciszy”, a zidentyfikowane dźwięki miały głównie źródła naturalne (szum wiatru, szelest liści, nurt rzeki, śpiew ptaków itp.)

Zadanie 2. Przygotowanie koncepcji wdrożenia „ścieżki ciszy”

Przygotowanie koncepcji wdrożenia pilotażowego zostało zlecone przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego firmie Vision Management & Consulting Sp. z o.o. z Gdańska, która posiadała już doświadczenie w projekcie ThreeT, opracowując wspomniany „Plan Działania...”.

W celu wdrożenia pilotażowego wybrano Wdecki Park Krajobrazowy. Obszar ciszy na jego terenie znajduje się dość blisko potencjalnych źródeł ruchu turystycznego – popularnej miejscowości Tleń oraz przystani kajakowych i obiektów noclegowych na szlaku kajakowym rzeki Wdy.

Koncepcja wdrożenia pilotażowego obejmuje cztery główne zadania:

- 1) Opracowanie podręcznika dla administratorów parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie przygotowania i rozwijania oferty edukacyjnej i turystycznej oraz sposobów jej promocji;
- 2) Przygotowaniu programu funkcjonalno-użytkowego „ścieżki ciszy” we Wdeckim Parku Krajobrazowym”;
- 3) Przygotowaniu oferty edukacyjno-turystycznej dla „ścieżki ciszy” we Wdeckim Parku Krajobrazowym”;
- 4) Organizację szkolenia dla przedstawicieli parków krajobrazowych w zakresie przygotowania i rozwijania oferty edukacyjnej i turystycznej na terenach zidentyfikowanych jako obszary ciszy.

Niniejsze opracowanie obejmuje komponent nr 1 tego zadania.

Zadanie 3. Wykonanie pilotażowej inwestycji („ścieżki ciszy”)

Na bazie przygotowanych rekomendacji zamówiono w odrębnym postępowaniu wykonanie oznakowania „ścieżki ciszy” oraz posadowienia na jej przebiegu kilku tablic informacyjno-edukacyjnych we Wdeckim Parku Krajobrazowym.

I. Założenia dotyczące zagospodarowania turystycznego „obszarów ciszy” na terenie parków krajobrazowych

I.1. Metodologia wyznaczania „obszarów ciszy” na terenie parków krajobrazowych

„Obszary ciszy” na terenie parków krajobrazowych zostały wyznaczone w ramach projektu pilotażowego „*Obszary ciszy jako atrakcja turystyczna*”. Pierwszym zadaniem w projekcie było przygotowanie w listopadzie 2021 roku analizy planistycznej. Została ona opracowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko Pomorskiego i Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku, Oddział w Toruniu. Bazując na metodologii pomiaru opracowanej przez partnera z Finlandii Centralnej, przyjęto następujące kryteria delimitacji obszarów ciszy na terenie województwa kujawsko-pomorskiego:

1) ***Wytyczono na obszarach parku strefy buforowe*** pozwalające na zapewnienie odpowiednich odległości od generowanych przez człowieka źródeł dźwięku. Przyjęto następujące strefy buforowe:

- Autostrady i drogi ekspresowe - 4 km,
- Drogi krajowe - 3 km,
- Drogi wojewódzkie - 2 km,
- Drogi powiatowe - 1 km,
- Linie kolejowe dwutorowe - 4 km,
- Linie kolejowe jednotorowe - 3 km,
- Zabudowa miast i dużych wsi - ponad 1000 mieszkańców - 3 km,
- Zabudowa mniejszych miejscowości - od 250 do 1000 mieszkańców - 2 km,
- Budynki - 0,5 km.

2) ***Wyłączono z obszarów tereny takie, jak:***

- poligony wojskowe,
- użytki rolne,
- miejsca gniazdowania ptaków objętych ochroną gatunkową,
- korytarze ekologiczne migracji zwierząt objętych ochroną gatunkową.

W efekcie wyłączenia źródeł hałasu i ich stref buforowych zidentyfikowano obszary wstępnie zakwalifikowane jako potencjalne obszary ciszy. Znaczną ich część stanowiły lasy, jeziora, doliny rzek oraz nieużytki. Obszary te na mapach zestawiono z terenami parków krajobrazowych, które miały być miejscem bardziej szczegółowych badań.

Ponadto przyjęto, że dalszej analizie zostaną poddane obszary, których minimalna powierzchnia wynosi 50 hektarów.

Kolejnym etapem prac było skonsultowanie wyników mapowania z przedstawicielami parków krajobrazowych w celu uściślenia przebiegu granic obszarów ciszy, wykluczenia części terenów z uwagi na dodatkowe źródła hałasu bądź strefy ochronne zwierząt, a także poszerzenia ww. obszarów biorąc pod uwagę cenne zasoby przyrodnicze, a jednocześnie sprzyjające warunki akustyczne.

W wyniku tak przeprowadzonej weryfikacji zidentyfikowano 7 parków krajobrazowych, w których wyznaczono „obszary ciszy” spełniające w/w kryteria. Z uwagi na uwarunkowania terenowe i układ sieci osadniczej i komunikacyjnej, kryteriów pozwalających na zidentyfikowanie „obszarów ciszy” nie spełniły Nadgoplański, Chełmiński i Nadwiślański Park Krajobrazowy. Na podstawie zmodyfikowanych map z delimitacją obszarów ciszy każda z dyrekcji PK wyznaczyła min. 3 punkty pomiaru na obszarach predysponowanych jako potencjalne obszary ciszy. Punkty pomiaru zostały wskazane również pod kątem atrakcyjności turystycznej, np. bliskiej odległości od przebiegających szlaków turystycznych, miejsc pamięci historycznej czy też pomników przyrody, dostępności zaplecza hotelowo-gastronomicznego itp. W tak wskazanych punktach pomiarowych dokonano weryfikacji natężenia poziomu hałasu. Pomiar potwierdził, że natężenie dźwięku w zidentyfikowanych na mapach „obszarach ciszy” nie przekracza co do zasady założonych limitów, a źródła dźwięku w tych miejscach mają pochodzenie naturalne.

I.2. Założenia funkcjonalno-przestrzenne wyznaczania „ścieżek ciszy”

Ogólne założenia dotyczące kierunków kształtowania infrastruktury turystycznej na „obszarach ciszy” zidentyfikowanych na terenie parków krajobrazowych zostały przygotowane w ramach projektu pilotażowego pn. „Obszary ciszy jako atrakcja turystyczna” w oparciu o:

- Dobre praktyki i doświadczenia partnera fińskiego projektu ThreeT (*Regional Council of Central Finland*) zaprezentowane w trakcie wizyt studyjnych oraz warsztatów online
- Warsztaty i konsultacje z pracownikami parków krajobrazowych;
- Rekomendacje przygotowane przez firmę Vision Management & Consulting będącej autorem niniejszego opracowania.

Ogólne założenia dotyczące kształtowania infrastruktury turystycznej na „obszarach ciszy”, przyjęte w ramach projektu, zakładają możliwie niską ingerencję w naturę. Ograniczone powinny być bodźce zewnętrzne ze strony np. urządzeń elektronicznych, takich jak smartfony. Trasa powinna zostać wytyczona bez realizacji poważniejszych inwestycji, pozwalając na maksymalne włączenie się spacerowicza w otaczającą go przyrodę. Partnerzy fińscy w zasadzie nie stosują żadnych inwestycji, stawiając raczej na edukację, nawiązując do filozofii „wellbeing” oraz wywodzących się z kultury Dalekiego Wschodu „kąpieli leśnych”, których popularność w ostatnich latach znacząco rośnie, również w Polsce. Z tego powodu pierwotne założenia dotyczące realizowania „ścieżki ciszy” w formie przedsięwzięcia inwestycyjnego zakładającego np. budowę tablic, ustawienie na trasie ławek, koszy na śmieci, słupków z kodami QR zostały zredukowane do minimum tak, aby spełnić założenia „zanurzenia się w lesie / przyrodzie”. Nacisk położono zatem przede wszystkim na właściwe poprowadzenie trasy tak, aby znajdowała się jak najdalej od źródeł hałasu, w tym skupisk ruchu turystycznego czy dróg udostępnionych do ruchu samochodowego. Taka koncepcja stwarza pewne utrudnienia wykonawcze, ponieważ właściciele terenów leśnych, np. administracja lasów państwowych, oraz instytucje ochrony przyrody zakładają raczej ograniczanie ingerencji w obszary leśne i tereny chronione, kanalizując ruch turystyczny / spacerowy po istniejących szlakach turystycznych i drogach leśnych, szczególnie udostępnionych do ruchu kołowego (np. wybrane drogi pożarowe).

Zestawienie rekomendacji dotyczących założeń funkcjonalno-przestrzennych infrastruktury w „obszarach ciszy” opracowane w ramach projektu przedstawia tabela 1.

Lp.	Cecha "ścieżki ciszy"	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
1	Trasa spacerowa dla wszystkich	Trasa nie powinna być za długa, za to musi być łatwa do przebycia (dogodne ukształtowanie terenu i rodzaj nawierzchni) dla wszystkich zainteresowanych - jak rodziny z dziećmi, seniorzy. Optymalnie jeśli trasa jest też przejezdna rowerami. Należy unikać prowadzenia trasy wzdłuż dróg asfaltowych i uczęszczanych przez pojazdy dróg leśnych, gdyż są to źródła hałasu.	Odbiorcami trasy powinny być wszystkie osoby, które doceniają i szukają ciszy/przyrody. Zakłada się dwa rodzaje tras: "ścieżka krótsza" dla grup szkolnych i rodzin z dziećmi (trasa na około godzinny spacer, licząca do 5 km) oraz "ścieżka dłuższa" dla grup dorosłych czy indywidualnych turystów (2-3 godziny spaceru, trasa do 10 km). Potencjalnie mogą to też być mało uczęszczane trasy kajakowe. Możliwość połączenia praktyki z tworzeniem "<i>parków ciemnego nieba</i>" <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - GLPK: Założenie trasy spacerowej dla szerokiej grupy odbiorców poprawne. Z myślą o dzieciach należałoby rozważyć utworzenie ścieżki w taki sposób, aby możliwe było jej skrócenie (pętla dłuższa-pętla krótsza). Ustalenie przebiegu trasy, jak i rozmieszczenie elementów infrastruktury turystycznej, musi zostać uzgodnione z zarządcą terenu (gminy/RDLP/nadleśnictwa). W odniesieniu do GLPK, ze względu na znaczne oddalenie "obszaru ciszy" od ośrodka edukacji ekologicznej, zasadnym byłoby przygotowanie trasy do samodzielnego zwiedzania; - GWPK: Założenia trasy są poprawne. Pozostaje nadal wątpliwość co do utrzymania "strefy ciszy" w związku z całoroczną działalnością pozyskiwania drewna w Lasach Państwowych; - KPK: brak uwag; - PK Góry Łosiowe: tak, założenie trasy spacerowej dla wszystkich jest poprawne. Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
2	Walory krajobrazowe / widokowe otoczenia	Trasę należy prowadzić tak, aby nie był to tylko spacer po płaskim monotonnym terenie (nawet, jeśli jest to las).	<u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - GLPK: Należy zwrócić uwagę na miejscowe walory krajobrazowe. W odniesieniu do GLPK dobrze, gdyby trasa wykraczała poza "obszar ciszy" (w obrębie którego znajdują się tylko lasy gospodarcze), tak, aby mogła

Lp.	Cecha "ścieżki ciszy"	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
		Ważne jest urozmaicenie, różnorodność krajobrazu, jeziora, punkty widokowe na trasie itp. atrakcyjne punkty / obiekty / obszary.	przebiegać częściowo przez teren leśny, jak i obszar wsi letniskowej Wierzchnia z malowniczym jez. Wierzchnia; - KPK: brak uwag; - GWPK: brak uwag; - PK Góry Łosiowe: należy zastosować indywidualne podejście do każdego Parku (związane ze znajomością terenu i specyfiki danego obszaru). Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili uwag.
3	Możliwość odpoczynku na trasie	Zaleca się wykorzystanie przede wszystkim istniejącej infrastruktury w lasach, bez budowania nowych wiat i miejsc odpoczynku. Na ścieżce ciszy można stworzyć minimalistyczną naturalną infrastrukturę, która nie wiąże się z wysokimi kosztami utrzymania, ale jest trudna do wykonania – gdyż wymaga starannego przygotowania i wyszukania np. odpowiednich kłód drzewa do adaptacji na ławeczkę. Nie zaleca się montować koszy na śmieci, bo to paradoksalnie generuje problem z zachowaniem czystości w parku.	W pierwszej kolejności jako wyposażenie trasy należy wykorzystać elementy naturalne, np. znajdujące się w terenie lub ułożone specjalnie kłody drzew, pniaki oraz naturalna drewniana infrastruktura, np. wielkie "wiklinowe gniazdo bocianie" do siedzenia, a jako drogowaskazy – sękate, pokręcone konary z zamocowanymi na nich drewnianymi tabliczkami (na wzór węzłów szlaków w górach, montowanych przez znakarzy szlaków pieszych). Infrastruktura powinna odbiegać od tego, co jest w lasach i co spacerowicze widzą na co dzień; „Dorośli też chcą coś innego, chcą się zachwycić” (cytat). <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - KPK: Nie każde z miejsc, w którym mogą zostać wyznaczone ścieżki związane ze strefami ciszy posiada infrastrukturę turystyczną, dlatego pomysł z wykorzystaniem natury jako infrastruktury jest trafiony; - GLPK: W przypadku GLPK, wyznaczona ścieżka musiałaby zostać wyposażona o atrakcyjne elementy infrastruktury turystycznej (o charakterze minimalistycznym, naturalistycznym), których brakuje w tej okolicy. Nie montować koszy na śmieci; - GWPK: brak uwag; - PK Góry Łosiowe: brak uwag. Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
4	Walory przyrodnicze	Należy podkreślić specyficzne dla danego parku walory przyrodnicze (szata roślinna, fauna)	Można podkreślić w obszarze to, co wyróżnia dany park lub wybrany ekosystem / siedlisko (gatunek drzewa/rośliny itp.). Należy szukać i eksponować walory akustyczne otoczenia: śpiew ptaków, rechot żab, szum liści (w zależności od gatunków), wody płynące. Na tym budować też atrakcje czy motywy przewodni ścieżki.

Lp.	Cecha "ścieżki ciszy"	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
			Przykład - ścieżka geomorfologiczna (przekroje glebowe, fragmenty struktury wydmy) może być część szlaku ciszy ze względu na małe koszty i" wtopienie się" w otoczenie. <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - KPK: W przypadku KPK takim wyróżnikiem może być ukształtowanie terenu; - GLPK: Założenie poprawne. Należy zwrócić uwagę na walory przyrodnicze. W odniesieniu do GLPK: las (ekosystem leśny), jez. Wierzchownia (ekosystem jeziora), pobliski rez. torfowiskowy "Mszar Płociczno" - największy w regionie kompleks torfowiska z zanikającym jeziorem eutroficznym, który znajduje się w całości na obszarze Natura 2000 „Mszar Płociczno” (PLH040035); - GWPK: Ścieżka geomorfologiczna jest mało inwazyjna w środowisku, poza tym pozwala zrozumieć genezę terenu oraz jego części składowe, zarówno krajobrazu jak i flory i fauny. Jest podstawą, na której można budować kolejne elementy wiedzy o składnikach miejsca; - PK Góry Łosiowe: o tym na co należy zwrócić uwagę pod kątem walorów przyrodniczych, decyduje specyfika danego parku – obszar, w którym się znajdziemy. Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
5	Walory rekreacyjne	Trasa ma zapewniać pobyt, wypoczynek i rekreację na łonie natury. Rekomendowane jest wykorzystanie istniejących szlaków turystycznych - pieszych, rowerowych, Nordic Walking, kąpielisk i miejsc do piknikowania, odpoczynku i zabawy.	Inspiracje w obszarach ciszy powinny być zaczerpnięte z japońskiej techniki „<i>Shinrin-yoku</i>”, czyli kąpiei leśnych („zanurzenie” w atmosferze leśnej przy użyciu wszystkich zmysłów, np. chodzenie boso, czy wolne, relaksacyjne spacery wśród drzew. Korzyści: leśna terapia obniża ciśnienie, poprawia odporność, pomaga zredukować stres) <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - GLPK: Założenie poprawne. Wskazane byłoby wzbogacenie ścieżki o atrakcyjne dla odbiorców elementy rekreacji sensorycznej i kontemplacyjnej. Przez proponowany w GLPK "obszar ciszy" częściowo przebiega czerwony szlak rowerowy, prowadzący do najbliższego miasta Górzno, a także przez leśne kompleksy do symbolicznego głazu znajdującego się na styku trzech województw: kujawsko-pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i mazowieckiego. Część proponowanego "obszaru ciszy" należy do programu „Zanocuj w lesie”;

Lp.	Cecha "ścieżki ciszy"	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
			- PK Góry Łosiowe: ważne, aby trasa miała swój początek i koniec w tym samym miejscu, najlepiej, gdyby trasa wędrówki miała charakter pętli KPK: brak uwag; - GWPK: brak uwag. Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
6	Walory edukacyjne	Poznanie flory i fauny parku, historii i dziedzictwa lokalnego, znaczenia ciszy jako czynnika prozdrowotnego.	Dwie opcje podejścia do edukacji na ścieżce: - <u>opcja 1: „cyfrowa”</u> - korzystania z multimediiów, smartfonów, kodów QR, wifi, decybelomierzy (szczególnie na zajęciach z dziećmi) oraz opcjonalnie zakup beaconów – jednak nie jest to rekomendowane z uwagi na dążenie do „naturalnego” spędzania czasu na „ścieżce ciszy”, bez urządzeń elektronicznych; - <u>opcja 2: „naturalna”</u> - bez stosowania jakiejkolwiek technologii i urządzeń elektronicznych (smartfonów, tabletów itp.), a za to np. z opaską na oczy do spania Metody: Poznanie korzyści płynących z obcowaniu z naturą oraz kąpiele leśnych (prelekcje, tablice informacyjne; kody QR); Materiały edukacyjne: stworzenie przewodnika dobrych praktyk - jak korzystać z kąpiele leśnych (istnieją na rynku tego typu publikacje) Odległość obszarów ciszy / dostępność edukacji: edukacja musiałaby być bliżej centrum (ośrodka edukacyjnego), gdyż dojście do trasy zajmuje dużo czasu, który lepiej poświęcić na zajęcia. Uzupełnieniem może być broszura lub pogadanka, jako bardziej dostępna forma zajęć, niekoniecznie odbywająca się w samym obszarze. Fińskie metody na shinrin yoku (<i>informacje od uczestników wizyty w Finlandii</i>): - Siadamy na mchu i zamykamy oczy na 2 minuty, następnie zadajemy sobie pytanie co słyszysz, co myślisz, co czujesz? czy zdołałeś się wyciszyć? - Pogadanka: „Co się dzieje w ciele człowieka, jak cisza oddziałuje na ciało człowieka” - Proste zajęcia, np: „Dostaliśmy ramki z brzościu i szliśmy w las i starać się znaleźć tzw. cudowne obrazy przyrody (np. mech z korą, czy grzyby z pniem) i nadać tytuły tych obrazów” Do podejścia drugiego- bez technologii- można wykorzystać ekoquesty - papier może być z recyklingu a do pisania ołówki (cicho i ekologicznie);

Lp.	Cecha "ścieżki ciszy"	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
			z ulotki z questem można potem zrobić tubę i oglądać jakiś wycinek lasu itp. (ćwiczenie uwagi / koncentracji, istotne podczas kąpieli leśnej) Nie powinno się zabierać czy włączać telefonów podczas marszu ścieżką, stąd też QR kody też nie powinny być eksponowane <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - GLPK: W przypadku GLPK proponowany "obszar ciszy" jest oddalony od ośrodka edukacji ekologicznej. Dlatego należałoby skupić się na przygotowaniu ścieżki do samodzielnego zwiedzania oraz edukacji z wykorzystaniem tablic edukacyjnych, kodów QR, materiałów edukacyjnych (folder/broszura/ekoquest), elementów sensorycznych i aktywizujących turystów w odbiorze przyrody; - GWPK: Patrz uwagę w pozycji "Walory przyrodnicze"; - PK Góry Łosiowe: uwzględnić elementy akustyczne przestrzeni, w której planowane są strefy ciszy; edukacja w zakresie klimatu akustycznego, szkodliwości skutków hałasu na życie ludzi i zwierząt, metodologii wykonywania pomiaru hałasu, metod i sposobów ochrony przed hałasem, dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku itp., edukacja w zakresie analiz hałasu (hałas przemysłowy, hałas drogowy, itp), klimat akustyczny na obszarach leśnych; - KPK: brak uwag.
7	Walory kulturowe/dziedzictwo danego obszaru	Poznanie historii, tradycji i dziedzictwa obszaru parku.	Obszary ciszy mogą nawiązywać do dziedzictwa niematerialnego, stąd też warto sięgnąć do historii danych miejsc pilotażowych w celu budowy marketingu tych miejsc; szukać ciekawych historii, które będą stanowić tło do strefy ciszy (zwiększanie atrakcyjności miejsca). Przykłady: Droga Polska, zwalony most (Wdecki Park Krajobrazowy); nieistniejąca wieś (Górznieńsko-Lidzbarki Park Krajobrazowy), flisactwo (Brodnicki Park Krajobrazowy). <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - GLPK: Założenie poprawne. W przypadku GLPK w bliskim sąsiedztwie proponowanego "obszaru ciszy" znajdziemy miejsca o znaczeniu historycznym m.in. wzdłuż wschodniej granicy obszaru przebiegała granica dawnego zaboru rosyjsko-pruskiego, a w Wierchowni znajduje się domostwo Stanisławy Walasiewiczówny - słynnej polskiej mistrzyni olimpijskiej i wielokrotnej rekordzistki świata w biegach sprinterskich;

Lp.	Cecha "ścieżki ciszy"	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
			- GWPK: Doskonałym elementem "Strefy ciszy" mogą być Miejsca Pamięci, które ze swej natury skłaniają do ciszy, koncentracji i kontemplacji. Mają też istotny walor wychowawczy; - KPK: brak uwag; - PK Góry Łosiowe: brak uwag. Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
8	Trasa przebiega w „obszarze ciszy”	Co do zasady, trasy należy prowadzić przez obszary zdefiniowane i zdelimitowane przez analizę planistyczną na obszarze parków. Początek lub koniec trasy może wychodzić poza obszar z uwagi na dostępność komunikacyjną punktów węzłowych, dojazd od miejscowości turystycznych.	Do rozważenia, czy część trasy ma przebiegać poza obszarem, aby odwiedzający to miejsce odczuli/usłyszeli różnicę. <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - KPK: Osoby korzystające z ciszy chcą uciec od hałasu, który znają, więc chyba nie ma potrzeby wybiegać poza obszar ciszy; - GLPK: Założenie, aby trasa ścieżki mogła wykraczać poza proponowany „obszar ciszy” w przypadku GLPK jest zdecydowanie zasadne; - GWPK: Wydaje się słuszne, aby poprzez kontrast podkreślić walor ciszy, o ile takie kontrasty znajdują się w pobliżu; - PK Góry Łosiowe: brak uwag. Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
9	Forma pętli lub zbliżona do pętli (lub w kształcie ósemki)	To założenie pozwoli korzystającym z obszaru ciszy na komfortowy transport. Początek i koniec należy zlokalizować np. na parkingu leśnym, parkingu przy siedzibie parku lub obiekcie edukacyjnym). Trasa w formie pętli pozwoli na unikanie przemierzania tej samej trasy tam i z powrotem.	<u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - KPK: Trafny komentarz autorski, czyli „Do weryfikacji podczas wizji lokalnych w danym parku (- cały obszar takiej pętli może nie spełniać wymogów poziomu hałasu”; - GLPK: Forma pętli jak i założenie, aby trasa ścieżki mogła wykraczać poza proponowany "obszar ciszy" w przypadku GLPK jest zdecydowanie zasadne. - GWPK: Pętla jest optymalnym układem zajęć w terenie; - Góry Łosiowe: brak uwag. Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
10	Długość trasy od min. 4 do max. 6-8 kilometrów (1-2 godziny spaceru)	Długość trasy zależna od grupy docelowej i możliwości osób korzystających indywidualnie. Dojazd z miejscowości turystycznych nie jest wliczany we właściwą trasę.	Ścieżka ciszy może być krótsza (dla dzieci), a dłuższa dla osób dorosłych / bardziej doświadczonych. Można też różnicować ze względu na dostępność. <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - KPK: brak uwag;

Lp.	Cecha "ścieżki ciszy"	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
			- GLPK: Założenie jest poprawne. W przypadku GLPK wyznaczenie trasy ścieżki w znacznej mierze zależy od decyzji miejscowych nadleśnictw (Skrwilno i Brodnica) oraz władz gmin (Gmina Górzno i Świdziebnia); - GWPK: Rzeczywista długość trasy i tak jest zależna od osób realizujących zajęcia, pogody, kondycji i wieku uczestników, więc można zaplanować optymalną długość ścieżki ok. 6 - 8 km; - PK Góry Łosiowe: brak uwag. Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
11	Atrakcyjna okolica	Trasa powinna być ciekawa, różnorodna, obfitująca w różnorodne krajobrazy, atrakcje przyrodnicze i kulturowe. W miejscu początkowym i końcowym wskazane usługi turystyczne (gastronomia, ew. noclegi)	Miejsce wyznaczenia trasy wynika z pomiarów (jednak powinny to być atrakcyjne obszary, więc konieczna jest także waloryzacja krajoznawcza okolicy). Na ścieżce można zastosować różne rodzaje podłoża i chodzić boso (wersja proponowana dorosłym - dzieci są podeksycytowane i bardziej zakłócają ciszę). <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - KPK: W obrębie zaproponowanych stref ciszy przez Biuro Planowania w przypadku KPK o usługi turystyczne w bezpośrednim sąsiedztwie takich stref będzie ciężko. Jest to wręcz niemożliwe. - GLPK: Założenie jest poprawne. W odniesieniu do GLPK, proponowany "obszar ciszy" obejmuje obszar leśny lasów gospodarczych. W części północno-zachodniej obszar przylega do letniskowej miejscowości Wierzchnia, której mieszkańcy bardzo cenią sobie ciszę, spokój oraz harmonię z przyrodą. Część zabudowy wsi ma charakter zabytkowy. W bezpośrednim sąsiedztwie leży malowniczo położone jez. Wierzchnia, wykorzystywane głównie w celach rekreacyjnych oraz do amatorskiego połowu ryb. Od strony południowej obszar bezpośrednio graniczy z rezerwatem torfowiskowym „Mszar Płociczno”, który znajduje się w całości na obszarze Natura 2000 „Mszar Płociczno” (PLH040035). Część proponowanego "obszaru ciszy" należy do programu „Zanocuj w lesie”. Brakuje jednak elementów infrastruktury turystycznej, gastronomii, punktów usługowo-handlowych. - GWPK: brak uwag - PK Góry Łosiowe: brak uwag Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.

Lp.	Cecha "ścieżki ciszy"	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
12	Początek i koniec na parkingach leśnych (ALP) lub miejscach odpoczynku zarządzanych przez gminę	Może to być np. parking przy siedzibie parku lub w lokalnym węźle turystycznym itp. – dogodne skomunikowanie z okolicą, start w miejscu popularnym turystycznie. Nie musi to być obszar ciszy, nawet w formie kontrastu miejsce "głośne", aby porównywać z ciszą na pozostałej trasie.	Do ustalenia z gestorem terenu (nadleśnictwem). <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - KPK: Miejsce takie można wyznaczyć w porozumieniu z danym Nadleśnictwem. Nie zawsze parking będzie w pobliżu stref ciszy - GLPK: Na proponowanym "obszarze ciszy" w GLPK nie ma parkingów leśnych i oznaczonych miejsc postoju. Jedyne parkingi leśne usytuowane są na pograniczu wyznaczonego obszaru i rezerwatu „Mszar Płociczno”. - GWPK: brak uwag - PK Góry Łosiowe: brak uwag Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.
13	Wyposażenie: oznakowanie + mała infrastruktura	Przykładowa infrastruktura: - tablice informacyjne - stojaki rowerowe - ławeczki - kosze na śmieci - elementy innowacyjne (elementy ekologiczne, naturalne, oryginalne) Zakłada się że będzie to mała, prosta infrastruktura, która nie utrudnia skupienia się na kontakcie z naturą	Infrastruktura powinna być tradycyjna (naturalna), ale też oryginalna „Ścieżka ciszy” to nowy produkt, w duchu "zero waste", bez sztucznych materiałów, śmieci. Należy wykorzystać proste narzędzia i pomoce edukacyjne - np. tuba metalowa/drewniana ustawiona na dany punkt, np. gniazdo ptasie. Zakłada się, że infrastruktura zachęcać będzie do indywidualnych kontemplacji, na przykład naturalna infrastruktura, która odróżnia się od pozostałych - wielkie gniazdo uplecione z wikliny; stojak na rowery zintegrowany z tablicą; ławeczka; słupki kamienny – elementy komponujące się z krajobrazem. Nie rekomenduje się kosztów na śmieci - paradoksalnie postawienie koszu generuje problem utrzymania bieżącego porządku Tablice informacyjne/do edukacji powinny być innowacyjne, np. tablice-ramy + komponent mobilny - decybelomierz ; postawione bliżej siedziby parku lub ośrodka edukacji parku. Oznakowanie – znaki malowane na drzewach (podobnie, jak w przypadku ścieżek edukacyjnych). <u>Uwagi zgłoszone przez przedstawicieli poszczególnych parków krajobrazowych:</u> - KPK: brak uwag - GLPK: Założenie jest poprawne. Infrastruktura powinna mieć charakter "nienachalny", odmienny od pozostałych, minimalistyczny, której celem jest wskazanie możliwości wykorzystania naturalnych walorów przyrodniczych w sposób zrównoważony. Elementy infrastruktury powinny mieć charakter nowoczesny, ale jednocześnie jak najbardziej naturalny. Tam, gdzie to możliwe, zasadne byłoby zagospodarowanie terenu jako infrastrukturę rekreacyjno-wypoczynkową np. polana biwakowa, "las do zabaw

Lp.	Cecha „ścieżki ciszy”	Krótki opis	Uwagi uczestników spotkania online / uczestników wyjazdów studyjnych (zgłoszone w trakcie warsztatów)
			sensorycznych" itp. Ważne jest, aby wyjaśnić odbiorcom w jaki sposób z tych miejsc mogą korzystać np. opisać przykładowe aktywności, wskazać zasady. - GWPK: brak uwag - PK Góry Łosiowe: brak uwag Przedstawiciele pozostałych parków uwag nie zgłosili.

Tabela 1. Założenia funkcjonalno-przestrzenne dla wyznaczania „ścieżek ciszy” w parku krajobrazowym, opracowanie własne w oparciu o konsultacje przeprowadzone z pracownikami parków krajobrazowych oraz analizę dobrych praktyk partnera fińskiego.

Pozostałe założenia i rekomendacje, dotyczące planowania rozwoju „ścieżek ciszy” w oparciu o wnioski z warsztatów oraz analizę dobrych praktyk z Finlandii, są następujące:

1) Aspekty (ujęcia) obszarów ciszy

Zakłada się, że „obszary ciszy” będą rozwijane w następujących aspektach:

a) Ochrona ciszy jako aspekt ochrony przyrody i planowania

W tym aspekcie „obszary ciszy” są objęte ochrona jako cenny, unikalny w obecnym świecie zasób przyrodniczy. Należy je chronić przed ingerencją człowieka poprzez wskazywanie tych części parków krajobrazowych, które w szczególny sposób podlegają ochronie. Schemat ten stosowany jest np. w „strefach ciszy” wyznaczanych na jeziorach lub też w ramach wdrażania dyrektywy UE dotyczącej ochrony przed hałasem (mapy klimatu akustycznego itp.).

Rekomendacją jest ujęcie procesu mapowania obszarów określanych jako „ciche” (np. w oparciu o metodologię stosowaną przy opracowaniu raportu dla parków krajobrazowych w ramach projektu ThreeT) jako elementu procesu planistycznego na poziomie województwa.

Wskazane jest połączenie czynnej i biernej ochrony ciszy z działaniami na rzecz czynnej i biernej ochrony „ciemnego nieba”, tj. zapobiegania zanieczyszczeniu świetlnemu i tworzeniu „parków ciemnego nieba”.

b) Cisza jako element turystyki i rekreacji oraz wypoczynku na łonie przyrody

W tym aspekcie cisza ma zastosowanie jako element oferty turystycznej i rekreacyjnej obszarów, określanych jako „ciche”. Ma to znaczenie w szczególności na obszarach cennych przyrodniczo, odległych od skupisk ludzkich i miejsc koncentracji ruchu turystycznego.

Dla ochrony tego elementu służą np. „ścieżki ciszy” wytyczone tak, aby ograniczać antropopresję i ingerencję turystów na obszarach chronionych. Wytyczony szlak pozwala na ukierunkowanie ruchu użytkowników po wyznaczonych trasach, bez ingerencji w siedliska przyrodnicze, rezerваты przyrody itp. Można do tego wykorzystać istniejące szlaki turystyczne lub wyznaczyć nowe ścieżki, w uzgodnieniu z zarządcami terenu (w szczególności administracją lasów państwowych). Węzłami takich ścieżek powinny być istniejące miejsca obsługi ruchu turystycznego – parkingi leśne, tereny rekreacyjne itp.

Cisza jest dodatkowym komponentem i wyróżnikiem podnoszącym atrakcyjność takich miejsc. Pamiętać należy, że duży ruch turystyczny skutecznie eliminuje ciszę, więc promocja turystyki i sposób organizacji ruchu turystycznego musi zakładać niewielkie liczby użytkowników.

c) *Cisza jako czynnik ochrony zdrowia i poprawy samopoczucia*

Kolejnym aspektem, w którym cisza stanowi ważny element budowy oferty dla społeczeństwa, jest ochrona zdrowia i poprawa samopoczucia. Wpisuje się to w zwiększający w ostatnich latach swoją popularność nurt „powrotu do natury”.

Nawiązują do niego np. fińska filozofia „dobrego samopoczucia” i wypoczynku na łonie przyrody (filozofia „*well-being*”), jak też dalekowschodnia, wywodząca się z Japonii technika odpoczynku i medytacji w formie kąpieli leśnych („*Shinrin-yoku*” – z japońskiego: „zanurzenie się w lesie”).

Jest to podejście polegające na wykorzystaniu terenów leśnych, położonych w „obszarach ciszy” do indywidualnej lub grupowej eksploracji oraz spacerów i medytację – samodzielnie lub pod opieką instruktorów / przewodników.

Takie produkty oferowane są przez wiele obiektów turystycznych w Polsce, również znanych i prestiżowych np. Hotel Arłamów na Podkarpaciu. Do budowy takiej oferty konieczne jest włączenie branży turystycznej – przewodników turystycznych, obiektów noclegowych, jak też partnerów w rodzaju instytucji ochrony przyrody.

Produktem w przypadku „kąpieli leśnych” jest pobyt w lesie – samodzielny lub pod opieką przewodnika. Wymaga to jednak odpowiedniego przygotowania merytorycznego (przy samodzielnym korzystaniu z kąpieli leśnych) lub też wynajęcia specjalistów. Do tego celu nie jest konieczna infrastruktura w postaci wyznaczonych szlaków lub „ścieżek ciszy”.

Alternatywnym sposobem wykorzystania aspektu ciszy w znaczeniu prozdrowotnym i edukacyjnym jest wytyczenie na „obszarach ciszy” tras spacerowych, oznakowanych, możliwych do eksploracji indywidualnie i grupowo, samodzielnie i przy wsparciu edukatora czy przewodnika. W oparciu o taką „ścieżkę ciszy” również możliwe zbudowanie oferty komercyjnej, będącej uzupełnieniem istniejącej oferty turystycznej i edukacyjnej – np. zajęć w parku krajobrazowym lub elementu „zielonej szkoły”.

d) *Cisza i jej znaczenie w edukacji ekologicznej dzieci, młodzieży i dorosłych*

Edukacja ekologiczna ma duże znaczenie w roli, jaką pełnią parki krajobrazowe. Adresowana w szczególności do dzieci i młodzieży ma znaczący wpływ na kształtowanie postaw proekologicznych w społeczeństwie. Jest też ciekawą formą spędzania czasu wolnego na łonie przyrody, z dala od świata cyfrowego. Uzupełnieniem jest edukacja dorosłych w zakresie ekologii i poszanowania zasobów przyrodniczych.

Cisza jest rzadko docenianym, a bardzo potrzebnym człowiekowi istotnym walorem natury. Podobnie jak w przypadku zanieczyszczenia świetlnego, mieszkańcy obszarów zurbanizowanych poddawani są ciągłym bodźcom akustycznym. Poziom hałasu

w terenie zabudowanym zwykle przekracza 45 dB, często sięgając do ponad 50 dB. To znacznie więcej, niż poziom dźwięku w naturze, zwykle oscylującym w granicach 35 do 40 dB.

Dlatego edukacja ekologiczna może wykorzystywać również potencjał jaki dają obszary ciszy, a także „ścieżki ciszy”. Mogą one być wykorzystywane przy organizacji zajęć grupowych dla dzieci i młodzieży w formie spacerów czy lekcji przyrodniczych

z opiekunem / przyrodnikiem. Do tego celu służą materiały edukacyjne i scenariusze zajęć, uzupełnione o oznakowanie i tablice informacyjne. Formą zabawy mogą być wówczas pomiary dźwięku przy pomocy decybelomierzy.

Możliwe jest także ich samodzielne poznawanie przez osoby indywidualne, z wykorzystaniem oznakowania, tablic informacyjnych oraz pomocniczych narzędzi, np. eko-questów. Ich uzupełnieniem mogą być także bezpłatne aplikacje mobilne na smartfony, pozwalające na zainstalowanie w telefonie czujnika natężenia dźwięku.

2) Nazewnictwo stosowane przy „obszarach” i „ścieżkach ciszy”

Zakłada się pozostawienie nazwy "obszar ciszy". Pojęcie to kojarzy się z obszarami chronionymi prawnie. Pod kątem budowania produktu użyta może być unikalna nazwa, atrakcyjna pod względem marketingu np. enklawy ciszy.

Zaleca się używać nazwy szlak lub ścieżka, jeśli będą to wytyczone w terenie i oznakowane trasy. Ścieżka przy tym może być częścią szlaku.

3) Rozszerzenie / korekta procesu „mapowania” obszarów ciszy

Dyskusja z pracownikami parków krajobrazowych wskazała na potrzebę rozszerzenia lub korekty przeprowadzonego procesu mapowania „obszarów ciszy” na terenie parków krajobrazowych. Przykłady są następujące:

- Brodnicki Park Krajobrazowy: rzeka Skarlanka – istniejąca edukacyjna ścieżka kajakowa (jako kajakowa „ścieżka ciszy”);
- Nadgoplański Park Tysiąclecia: półwysep Potrzymiech (do dyskusji, z uwagi na walory przyrodnicze tego miejsca i przesłanki dotyczące ochrony przyrody i ograniczania antropopresji na tym terenie);
- Tucholski Park Krajobrazowy: dolina Brdy (do dyskusji z uwagi na dużą ilość spływów kajakowych).

4) Zaangażowanie partnerów (interesariuszy) na poziomie regionu

Do dalszego rozważenia jest włączenie na poziomie województwa strategicznych partnerów do wdrożenia koncepcji „obszarów ciszy”. Dotyczy to w szczególności Administracji Lasów Państwowych, których udział w wytyczaniu „ścieżek ciszy” i rozwoju koncepcji „obszarów ciszy” jest kluczowy. Wymaga to jednak dodatkowych analiz, związanych z wpływem gospodarki leśnej na „obszary ciszy”, jak też kwestii polowań, udostępnienia małej infrastruktury na terenach leśnych itp.

5) Włączenie w proces rozwoju „ścieżek ciszy” i „obszarów ciszy” ekspertów zewnętrznych z zakresu „kąpieli leśnych” („Shinrin-yoku”)

Jest to rekomendacja zakładająca przesunięcie ciężaru prac z aspektu inwestycyjnego na aspekt edukacyjno-turystyczno-zdrowotny. W tym celu zakłada się włączenie w proces planowania „obszarów” i „ścieżek ciszy” specjalistów z w/w dziedzin (lekarzy, przewodników turystycznych).

II. Wytyczne dotyczące budowania oferty turystycznej i edukacyjnej na „obszarach ciszy” oraz jej promocji

II.1. Grupy docelowe (adresaci) oferty turystycznej i edukacyjnej na „obszarach ciszy”

Główne grupy docelowe (odbiorcy produktu), to:

- MŁODZIEŻ SZKOLNA

Są to uczestnicy zajęć zorganizowanych, np. edukacji ekologicznej i przyrodniczej, organizowanych przez parki krajobrazowe oraz uczestnicy wycieczek szkolnych na tym obszarze.

Młodzież i dzieci korzystać mogą z oferty „obszaru ciszy” jako dodatkowego elementu programu zajęć zorganizowanych przez edukatorów parków krajobrazowych w ich placówkach edukacyjnych.

Drugą formą korzystania mogą być spacer po tym obszarze, zorganizowane z przewodnikiem (w formie zajęć edukacyjnych) po „ścieżce ciszy” (spacer, wycieczka rowerowa), lub samodzielne (z nauczycielem).

- MIESZKAŃCY REGIONU

Są to osoby, zamieszkałe w okolicach parku krajobrazowego, w szczególności w sąsiednich gminach. Potencjalnie są to także mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego i pomorskiego oraz warmińsko-mazurskiego, którzy przyjeżdżają do parku w celach rekreacyjno-wypoczynkowych na jeden dzień (krótkie pobyty bez noclegów).

Podgrupa: mieszkańcy regionu - seniorzy / osoby na rehabilitacji

W segmencie tym specyficzną podgrupą są seniorzy (osoby starsze) i osoby, objęte różnego rodzaju wsparciem w zakresie rehabilitacji zdrowotnej.

Dla osób tych należy przygotować specjalną wersję oferty, zakładającą obsługę przewodnicką / instruktora, w formie zajęć dedykowanych (np. wycieczka jednodniowa).

Aktywność mieszkańców obejmuje spacer, wycieczki rowerowe, spływy kajakowe, zbieranie grzybów, łowienie ryb, a także odpoczynek i rekreację na obszarze parku. Kąpiel leśna czy spacer po „ścieżce ciszy” dla tych osób stanowi uzupełnienie standardowego pobytu, jako nowa oferta spędzania czasu wolnego, związana z wypoczynkiem na łonie natury, aktywnością, rekreacją i poprawą nastroju oraz zdrowia. Osoby te zainteresowane są samodzielnym poznawaniem, eksploracją i doświadczaniem „obszarów ciszy”. Pomocą w poznawaniu tych obszarów będzie oznakowanie „ścieżki ciszy”, materiały informacyjne na stronach internetowych parku i gminy, ulotki w obiektach noclegowych, a także ulotka eko-questu. W przypadku seniorów istotna jest możliwość organizacji spacerów z przewodnikiem po „ścieżce ciszy”, związanych z popularyzacją „kąpeli leśnych”.

- **TURYŚCI - OSOBY INDYWIDUALNE**

Są to w szczególności osoby, wypoczywające na obszarze parku krajobrazowego w czasie pobytu turystycznego (turyści z terenu całego kraju i ew. zagranicy) lub przebywające tu na jednodniowej wycieczce rekreacyjnej (mieszkańcy regionu). Często są to turyści, wypoczywający w obiektach noclegowych w parku lub jego okolicy. Są to także osoby, które kupując pobyt turystyczny na tym obszarze skorzystały z oferty, prezentującej możliwości skorzystania z „kąpieli leśnych” lub poznawania „obszarów ciszy” w formie zorganizowanej. Korzystają oni z oferty noclegowej i gastronomicznej oraz usług turystycznych, oferowanych przez lokalnych przedsiębiorców turystycznych. Ich aktywność obejmuje najczęściej spacer, wycieczki rowerowe, spływy kajakowe, zbieranie grzybów, łowienie ryb, a także odpoczynek i rekreacje nad rzekami i jeziorami. Kąpiel leśna czy spacer po „ścieżce ciszy” dla tych osób stanowi uzupełnienie standardowego pobytu, jako nowa oferta spędzania czasu wolnego, związana z wypoczynkiem na łonie natury, aktywnością, rekreacją i poprawą nastroju oraz zdrowia. Osoby te zainteresowane są samodzielnym poznawaniem, eksploracją i doświadczaniem „obszarów ciszy”. Pomocą w poznawaniu tych obszarów będzie oznakowanie „ścieżki ciszy”, materiały informacyjne na stronach internetowych parku i gminy, ulotki w obiektach noclegowych, a także ulotka eko-questu. Ciekawą opcją zachęcenia turystów do poznawania „obszaru ciszy” jest możliwość zapisania się na zorganizowane spacer z przewodnikiem / instruktorem po „ścieżce ciszy”, związaną z popularyzacją „kąpieli leśnych”. Osoby te korzystać będą z oferty „obszaru ciszy” jako elementu pobytu turystycznego, w formie zorganizowanej – spacer z przewodnikiem po „ścieżce ciszy”, czy też zajęcia z udziałem edukatorów / przewodników.

- **TURYŚCI – POBYTY ZORGANIZOWANE**

Są to turyści – grupy szkoleniowe, seniorzy, uczestnicy obozów, turnusów rehabilitacyjnych, „zielonych szkół”, kolonii itp. pobytów zorganizowanych w obiektach turystycznych w okolicy parku krajobrazowego.

Podgrupa: seniorzy / osoby na rehabilitacji

Są to osoby, korzystające ze zorganizowanego wypoczynku w postaci turnusów rehabilitacyjnych, pobytów w uzdrowiskach, pakietów dla osób starszych itp.

Podgrupa: dzieci i młodzież

Są to uczestnicy kolonii, obozów, „zielonych szkół” itp. pobytów zorganizowanych osób niepełnoletnich, które organizowane są w ośrodkach wypoczynkowych i wczasowych w okolicach parku krajobrazowego.

Podgrupa: klienci biznesowi

Są to uczestnicy szkoleń i konferencji, które organizowane są w obiektach turystycznych na terenie parku lub jego pobliżu.

Podgrupa: turyści zagraniczni (grupy i osoby indywidualne)

Podgrupą segmentu turystów zorganizowanych, pochodzących z zagranicy. Są to osoby indywidualne i grupy zagraniczne, mające jako element pobytu w „obszarze ciszy” w czasie dłuższej imprezy turystycznej, realizowanej w całości lub części na terenie parku.

II.2. Produkty i formy aktywności oferowane użytkownikom „obszarów ciszy”

W ramach analizy wyodrębniono trzy główne rodzaje aktywności, związanych z korzystaniem z oferty „obszarów ciszy”, dedykowane grupom docelowym (odbiorcom i interesariuszom „obszarów ciszy”). Są one przedstawione w tabeli nr 2:

Forma aktywności	Sposoby korzystania z aktywności i narzędzia do nich potrzebne	Wytyczne i rekomendacje
[1] ZAJĘCIA EDUKACYJNE I INFORMACYJNE, związane z ciszą, ukierunkowane na kwestie edukacji ekologicznej oraz prozdrowotne aspekty ciszy dla człowieka.	Program edukacyjny zajęć dla dzieci i młodzieży (edukacja ekologiczna). Program edukacyjny zajęć dla osób dorosłych („kąpiele leśne”, aspekty wellness).	Oferta „obszaru ciszy” jako dodatkowego elementu programu zajęć, realizowanych przez edukatorów Parku w obiekcie edukacyjnym w Tleniu. Oferta zajęć edukacyjnych związanych z ciszą jako ważnym elementem wpływającym na zdrowie człowieka, prowadzone w obiekcie edukacyjnym w Tleniu lub też w obiektach turystycznych dla uczestników wypoczynku zorganizowanego (młodzież, seniorzy, grupy szkoleniowe / biznesowe).
[2] SAMODZIELNE poznawanie, eksploracja i doświadczanie „obszarów ciszy” w formie spaceru po „ścieżce ciszy” lub też „kąpieli leśnej”.	Oznakowanie „ścieżki ciszy” (trasa spacerowa). Materiały informacyjne na stronach internetowych. Ulotki w obiektach noclegowych. Eko-quest (ulotka).	Wykonanie i utrzymanie oznakowania „ścieżki ciszy” na terenie parku (tablice, znaki, drogowskazy) Przygotowanie materiałów promocyjnych (opis trasy, zasady „kąpieli leśnych”) do umieszczenia na stronach internetowych Przygotowanie ulotek drukowanych j.w. Przygotowanie ulotki eko-questu (drukowana i online w formie pliku .pdf)
[3] ZORGANIZOWANE poznawanie, eksploracja i doświadczanie „obszarów ciszy” w formie spaceru po „ścieżce ciszy” lub też „kąpieli leśnej”	Spacery zorganizowane z przewodnikiem (w formie zajęć edukacyjnych) po „ścieżce ciszy” (spacer, wycieczka rowerowa), lub samodzielne (z nauczycielem). Spacery z przewodnikiem po „ścieżce ciszy”, związaną z popularyzacją „kąpieli leśnych”, realizowane wg ustalonego harmonogramu lub na zamówienie. Spacery z przewodnikiem w formie „kąpieli leśnych”, realizowane wg ustalonego harmonogramu lub na zamówienie. Pakiety komercyjne (turystyczne), zawierające elementy oferty wypoczynku w „obszarze ciszy” i „kąpieli leśnych”, oferowane przez lokalnych przedsiębiorców turystycznych.	Przygotowanie zestawu materiałów informacyjnych, które będą mogły być zastosowane przez lokalnych przedsiębiorców turystycznych w tworzeniu własnej oferty (pakietów). Przeszkolenie lokalnych przewodników turystycznych i animatorów ruchu turystycznego na obszarze parku z tematyki „kąpieli leśnych” oraz sposobu organizacji ruchu turystycznego na „obszarze ciszy”, jako partnerów działań komercyjnych. Zaplanowanie cyklicznych, realizowanych wg stałego programu spacerów i wycieczek z przewodnikami (odpłatne lub płatne), w celu zapewnienia „dyżurów” w określone dni, a zatem też pewności z możliwości zaplanowania i skorzystania z danej usługi w określonym terminie.

Tabela 2. Plan wdrożenia „ścieżki ciszy”, opracowanie własne

Aktywność nr 1.

ZAJĘCIA EDUKACYJNE I INFORMACYJNE, związane z ciszą, ukierunkowane na kwestie edukacji ekologicznej oraz prozdrowotne aspekty ciszy dla człowieka

Pierwszą formą aktywności, możliwej do realizacji w oparciu o „obszary ciszy” są zorganizowane zajęcia edukacyjne, związane z ciszą. Adresowane są one do dwóch głównych grup docelowych: dzieci i młodzieży szkolnej (adresatów zajęć związanych z ekologią i ochroną przyrody) oraz osób dorosłych (turystów i mieszkańców regionu).

W przypadku dzieci i młodzieży zajęcia takie ukierunkowane są na aspekt ciszy jako istotnego waloru przyrodniczego, jej ochrony i znaczenia dla zdrowia i dobrego samopoczucia człowieka. Dzieci i młodzież szkolna uczestniczą w zorganizowanych przez parki krajobrazowe zajęciach, których tematyka poświęcona będzie ciszy i hałasowi. Forma warsztatów zakłada wykonywanie ćwiczeń w obiektach edukacyjnych parków krajobrazowych (sale dydaktyczne i teren w pobliżu ośrodka edukacyjnego). W celu realizacji zajęć przygotowany będzie specjalny program zajęć edukacyjnych. Zawierać będzie informacje, dotyczące specyfiki skali dźwięku, sposobu jego roznoszenia się w różnych środowiskach akustycznych, wpływu hałasu na zdrowie człowieka, rodzaje dźwięków w przyrodzie i otoczeniu człowieka. Szczególny nacisk położony będzie na zagadnienia związane z ochroną przed nadmiernym hałasem poprzez ekrany akustyczne, zieleń, a przede wszystkim redukcję źródeł hałasu. Uwzględnić w tym zakresie będzie elementy polityki unijnej (dyrektywę hałasową), polskie przepisy dotyczące ochrony przed hałasem itp. oraz sposoby korzystania z „terapii ciszą” – spacerów i „kąpiele leśne”. Przy realizacji zajęć zakłada się korzystanie z pomocy dydaktycznych takich, jak skrypt szkoleniowy, prezentacje multimedialne, karty ćwiczeń oraz zajęcia praktyczne z wykorzystaniem urządzeń do pomiaru hałasu (urządzenia – decybelomierze oraz aplikacje do instalacji w telefonach komórkowych).

W przypadku osób dorosłych program zajęć ukierunkowany będzie bardziej na aspekty prozdrowotne wypoczynku w ciszy. Organizacja zajęć również zakłada zajęcia teoretyczne, z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej. Nacisk położony będzie na kwestie „terapii ciszą”, jak kąpiele leśne, spacerów i medytacja w przyrodzie.

Kluczowe dla tej formy aktywności jest przygotowanie odpowiednich programów edukacyjnych, wyszkolenie kadry (edukatorów przyrodniczych) oraz posiadanie zasobów w postaci ośrodków edukacji ekologicznej, jak też specjalistycznego wyposażenia (decybelomierzy).

Sposób dotarcia do grup docelowych i forma prezentacji oferty:

- Wprowadzenie tematyki „ciszy” do oferty edukacyjnej parków krajobrazowych;
- Przygotowanie informacji dla nauczycieli (poprzez kuratoria) oraz biur turystyki młodzieżowej (poprzez izbę turystyczną oraz Urząd Marszałkowski) organizujących wycieczki i kolonie dla dzieci i młodzieży.

Forma prezentacji oferty:

- Informacje na stronach internetowych Parków;
- Katalogi i oferty dla szkół i młodzieży.

Aktywność nr 2.

SAMODZIELNE poznawanie, eksploracja i doświadczanie „obszarów ciszy” w formie spaceru po „ścieżce ciszy” lub też „kąpieli leśnej”

Jest to kluczowa forma korzystania z „obszarów ciszy” przez szeroką grupę odbiorców indywidualnych. W szczególności są to turyści wypoczywający na terenie parku, oraz osoby odwiedzające – mieszkańcy regionu. Będą to osoby spacerujące po „ścieżkach ciszy” samodzielnie, z wykorzystaniem oznakowania ścieżki, jak też materiałów informacyjnych, dostępnych na stronach internetowych oraz drukowanych. Pomocą w tym zakresie są też eko-questy, które w atrakcyjny sposób pozwalają na zwiedzanie okolicy z „przemycaniem” dodatkowych informacji prozdrowotnych oraz krajoznawczych.

Promocja tego typu aktywności będzie realizowana przez obiekty turystyczne na terenie parku, samorządy lokalne itp. partnerów. Oferta taka jest uzupełnieniem standardowego pobytu lub też stanowi wartość dodaną w postaci dedykowanego pakietu, zakładającego korzystanie z „kąpieli leśnych” przez klientów.

W przypadku tej formy aktywności kluczowe jest odpowiednie przygotowanie i oznaczenie w terenie tras spacerowych – „ścieżek ciszy”, jak też przygotowanie materiałów informacyjnych oraz odpowiednia promocja całej inicjatywy.

Rekomendowane jest w szczególności:

- Opracowanie prostej ulotki informacyjnej, zawierającej podstawowe informacje o trasie, jej atrakcjach oraz mapkę;
- Wydruk ulotki w formacie A4/B5, drukowana dwustronnie na papierze o niskiej gramaturze (np. 80 g), nie lakierowana, dostępna w postaci tzw. „wydzieranki”. Jest to materiał tani i masowy; dystrybucja w punktach informacji turystycznej, siedzibach parków, obiektach noclegowych;
- Umieszczenie ulotki w formacie .pdf w sieci – na stronach obiektów turystycznych, informacji turystycznej itp/;
- Wykonanie plakatów (np.A2) promujących „ścieżkę ciszy” (z adresem www, pod którym pozyskać można informacje i ulotkę) i ich wydruk oraz powieszenie w miejscach takich, jak punkty informacji turystycznej, obiekty noclegowe);
- W przypadku eko-questu wydruk w formie ulotki i umieszczenie materiału online – jest to atrakcyjna opcja zwiedzania dla dzieci i młodzieży.

Dzięki takim materiałom każdy turysta będzie mógł samodzielnie pozyskać informacje o ścieżce – widząc plakat lub ulotkę, pobierając ją na swój telefon lub zabierając na spacer wydrukowany materiał.

Dodatkowo wskazane byłoby przeprowadzenie spotkania informacyjnego dla branży turystycznej, prezentującego ofertę „ścieżki ciszy” wraz z materiałami promocyjnymi (ulotkami i plakatami), w celu przedstawienia informacji o ścieżce jako atrakcji turystycznej, a w dalszej przyszłości – szkolenie przewodników turystycznych.

Sposób dotarcia do grup docelowych i forma prezentacji oferty:

- Ulotki, mapki, eko-questy dostępne online - informacja na stronach parków krajobrazowych, gmin, LOT-ów, województwa i K-POT
- Ulotki, mapki, eko-questy drukowane – dostępne w punktach informacji turystycznej, obiektach turystycznych

- Włączenie spacerów po ścieżkach ciszy do akcji „ESKAPADA – poznaj swój region z przewodnikiem”, Paszportu Turystycznego (administrowanego przez K-POT), Konstelacji Dobrych Miejs (administrowanej przez K-POT).

Aktywność nr 3.

ZORGANIZOWANE poznawanie, eksploracja i doświadczanie „obszarów ciszy” w formie spaceru po „ścieżce ciszy” lub też „kąpieli leśnej”

Trzecią grupą aktywności, związanych z korzystaniem z oferty „obszarów ciszy”, jest zorganizowane zwiedzanie „obszarów ciszy” pod opieką wykwalifikowanego opiekuna / przewodnika.

W przypadku dzieci i młodzieży będzie to uzupełniająca w stosunku do zajęć teoretycznych forma edukacji ekologicznej. Opiekunami takiej grupy młodzieżowej będą edukatorzy parków krajobrazowych, a same zajęcia będą miały charakter praktyczny. Uczestnicy poznawać będą różne rodzaje dźwięków w przyrodzie, pochodzących ze źródeł naturalnych i sztucznych. Prowadzone będą pomiary hałasu przy pomocy urządzeń (decybelomierzy i aplikacji w telefonach komórkowych). Optymalnym rozwiązaniem jest połączenie zajęć edukacyjnych oraz przechodzenia „ścieżki ciszy”, co pozwala na wizualizację zajęć w terenie i wykorzystanie informacji, zawartych na tablicach edukacyjnych. Pozwoli to na bardziej „materialne” poznanie „obszaru ciszy”, dzięki oznakowaniu i tablicom.

Pozostałe formy zorganizowanego poznawania „obszarów ciszy” zakładają zajęcia z przewodnikiem turystycznym, wykwalifikowanym w zakresie prowadzenia spacerów, mających charakter „kąpieli leśnych”. Takie spacerowanie nie muszą być organizowane po „ścieżce ciszy”, lecz w dowolnych, dogodnych miejscach na całym obszarze. Konieczna jest współpraca z organizatorami wypoczynku. Będą to biura podróży i obiekty noclegowe w przypadku turystów, a różne podmioty w przypadku wypoczynku mieszkańców (np. kluby seniora, organizacje ekologiczne i społeczne, parafie itp. podmioty).

Dla realizacji tej formy aktywności kluczowa jest odpowiednio przeszkolona i dyspozycyjna kadra w postaci przewodników turystycznych i animatorów czasu wolnego, posiadających wiedzę w zakresie organizacji „kąpieli leśnych” i znajomość obszaru, jak też nawiązanie współpracy przewodników i organizatorów wyjazdów / wypoczynku, oraz promocja całej inicjatywy.

Sposób dotarcia do grup docelowych i forma prezentacji oferty:

- Oferta obiektów noclegowych, organizujących pobyty turystyczne, których elementem będą „kąpiele leśne” (przy współpracy z przewodnikami i animatorami)
- Informacje o ofercie na stronach internetowych parków krajobrazowych, gmin, LOT-ów, województwa i K-POT
- Włączenie oferty kąpieli leśnych do akcji „ESKAPADA – poznaj swój region z przewodnikiem”, Paszportu Turystycznego (administrowanego przez K-POT), Konstelacji Dobrych Miejs (administrowanej przez K-POT).

II.3. Partnerzy (interesariusze) rozwoju oferty turystycznej i edukacyjnej „obszarów ciszy”

Interesariusze (ang. „*stakeholders*”) to osoby lub instytucje, które są zaangażowane i/lub korzystają pośrednio lub bezpośrednio z funkcjonowania danego produktu lub oferty.

Zwykle są to partnerzy, bez których udziału nie jest możliwe utworzenie oraz funkcjonowanie danego produktu. W przypadku „obszarów ciszy”, poza inicjatorami ich utworzenia (tj. samorządu województwa i administracji parków krajobrazowych) do najważniejszych partnerów / interesariuszy należą:

- **EDUKATORZY, PRACOWNICY PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH I PUNKTÓW INFORMACJI TURYSTYCZNEJ, PRZEWODNICZY TURYSTYCZNI**

Są to osoby, zawodowo zajmujące się zadaniami, związanymi z ochroną przyrody i gospodarowaniem zasobami leśnymi na terenie parku, a także edukacją ekologiczną oraz obsługą i organizacją wypoczynku turystów na tym obszarze.

W grupie tej są także osoby, zawodowo zajmujące się promocją oferty obszaru dla mieszkańców regionu i turystów – pracownicy punktów informacji turystycznej oraz działów promocji jednostek samorządu lokalnego.

Dla osób tych rozwój „obszarów ciszy” i organizacja ich poznawania przez osoby odwiedzające obszar parku (przede wszystkim turystów oraz uczestników zajęć, związanych z edukacją przyrodniczą) jest szansą rozwoju zawodowego, poszerzenia zakresu oferowanych usług i utworzenia oraz promocji nowych produktów turystycznych w okolicy.

Osoby takie będą zainteresowane różnego rodzaju szkoleniami, zapoznaniem się z materiałami informacyjnymi i edukacyjnymi, dotyczącymi „obszarów ciszy”, jak też możliwościami współpracy przy rozwoju i promocji takiej oferty w skali lokalnej i regionalnej.

- **PRZEDSIĘBIORCY TURYSTYCZNI**

Jest to grupa beneficjentów „obszarów ciszy”, którzy tworzą lokalną ofertę turystyczną, korzystając finansowo i wizerunkowo z funkcjonowania takiego produktu. Są to ważni partnerzy inicjatywy, szczególnie w zakresie komercjalizacji i promocji „obszarów ciszy”. Dzięki włączeniu elementów aktywności i rekreacji związanej z pobytem na „obszarach ciszy” do oferty komercyjnej, ich produkt będzie bardziej konkurencyjny, atrakcyjny lub też ciekawszy, zwłaszcza po sezonie turystycznym (pakiety jesienne i wiosenne).

Interesuje ich gotowa oferta trasy spacerowej po „ścieżce ciszy”, wraz z ulotkami i informacjami o trasie, mapką czy „eko-questem”. Tego typu materiały mogą włączyć do swojej oferty turystycznej, w formie informacji dla klientów eksponowanej w recepcji lub na stronie internetowej.

Mogą też stworzyć dedykowane pakiety wypoczynkowo-prozdrowotne, obejmujące „kąpiele leśne” w sposób zorganizowany. Interesować ich może również możliwość zapisania się klientów na zorganizowane spacer z przewodnikiem (również w formie „kąpiele leśnych”

- **PLANIŚCI I ZARZĄDCY OBSZARÓW LEŚNYCH, PARTNERZY PONAD-LOKALNI W ZAKRESIE PROMOCJI**

Są to osoby, zajmujące się zawodowo kwestiami planowania rozwoju, ochrony przyrody i planowania gospodarowaniem obszarami leśnymi w obszarze parku. Są to pracownicy Administracji Lasów Państwowych, parków krajobrazowych oraz samorządów lokalnych.

W grupie tej uwzględnić należy także osoby, odpowiedzialne za planowanie i ochronę przyrody na skalę regionalną, jak pracownicy Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego czy Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego.

W sferze promocji zaś jest to Kujawsko-Pomorska Organizacja Turystyczna czy też Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Osoby z tej grupy będą zainteresowane przede wszystkim wnioskami z działań na obszarze parku, ich skuteczności w zakresie ochrony przyrody, organizacji ruchu turystycznego, efektywności prowadzonych działań edukacyjnych i promocyjnych oraz możliwościami ich rozwoju i upowszechnienia w innych częściach regionu, jak też promocją i współpracą w zakresie dobrych praktyk.

Doświadczenia z projektu pilotażowego we Wdeckim Parku Krajobrazowym wskazują, że kluczowa jest ścisła współpraca tych osób wzajemnie oraz kontynuacja działań promocyjnych już po utworzeniu „ścieżki ciszy”.

II.4. Przygotowanie, rozwój i funkcjonowanie „obszarów ciszy” i „ścieżek ciszy” na obszarach chronionych

Do wykreowania oferty turystycznej, zakładającej wypoczynek mieszkańców i turystów w „obszarach ciszy” oraz włączenie tego zagadnienia w programy edukacji ekologicznej niezbędne jest przeprowadzenie szeregu działań planistycznych i wdrożeniowych. Działania te mogą być częściowo realizowane równolegle przez wiele podmiotów.

Wyróżniono następujące zadania, przedstawione w tabeli 3, w podziale na podmioty odpowiedzialne.

ETAP: PRZYGOTOWANIE OFERTY „OBSZARÓW CISZY” I „ŚCIEŻEK CISZY”		
Zadanie 1	Identyfikacja „obszarów ciszy” (mapowanie) na terenie parków krajobrazowych, zgodnie z wypracowaną metodologią	Samorząd Województwa, Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego, Służba parków krajobrazowych Administracja Lasów Państwowych
Zadanie 2	Wyznaczenie miejsc na „obszarach ciszy”, które są predysponowane do wyznaczenia „ścieżek ciszy” oraz indywidualnego korzystania („kąpieli leśnych”): - obszary o wysokich walorach i atrakcyjności przyrodniczej - obszary dogodnie dostępne (dojazd, parking) - obszary położone w pobliżu ośrodków ruchu turystycznego	Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego Służba parków krajobrazowych Administracja Lasów Państwowych

	- obszary, przez które możliwe jest poprowadzenie „ścieżek ciszy” (istnieją wyznaczone szlaki turystyczne, brak ograniczeń związanych z ruchem turystycznym)	
Zadanie 3	Przygotowanie i uzgodnienie dokumentacji	Wyspecjalizowane podmioty usługowe na zlecenie w/w jednostek
Zadanie 4	Wykonanie infrastruktury (oznakowanie ścieżki, wykonanie tablic informacyjnych)	Wyspecjalizowane podmioty usługowe na zlecenie w/w jednostek
Zadanie 5	Przygotowanie materiałów informacyjnych i edukacyjnych (skryptów szkoleniowych, projektów graficznych tablic, ulotek informacyjnych, treści na stronę internetową), wzorów ofert	Wyspecjalizowane podmioty usługowe na zlecenie w/w jednostek
Zadanie 6	Umieszczenie materiałów informacyjnych na stronach internetowych, wydanie i dystrybucja mapek, ulotek itp. materiałów promocyjnych	Samorządy lokalne Służba parków krajobrazowych Partnerzy regionalni
Zadanie 7	Przygotowanie ofert komercyjnych (pakiety, pobyty turystyczne wykorzystujące motyw wypoczynku w „obszarze ciszy”) przez podmioty turystyczne	Zarządcy obiektów noclegowych Współpraca partnerów regionalnych
Zadanie 8	Szkolenia przewodników turystycznych i edukatorów	Samorząd lokalny Służba parków krajobrazowych Lokalne organizacje turystyczne Lokalne grupy działania Wsparcie samorządu województwa
Zadanie 9	Wstępna promocja „obszarów ciszy” wśród odbiorców docelowych	Samorząd lokalny Służba parków krajobrazowych Lokalne organizacje turystyczne Lokalne grupy działania Partnerzy regionalni Szkoły Harcerze Ośrodki edukacji ekologicznej Uniwersytety trzeciego wieku Sanatoria
ETAP: REALIZACJA I ROZWÓJ OFERTY „OBSZARÓW CISZY”		
	Utrzymanie infrastruktury „ścieżek ciszy” (przeglądy, odnawianie i odtwarzanie oznakowania i tablic informacyjnych)	Służba parków krajobrazowych Wsparcie samorządów lokalnych, nadleśnictw, samorządu województwa
	Organizacja i obsługa wypoczynku zorganizowanego turystów i mieszkańców regionu: oferowanie pakietów turystycznych i ofert pobytowych, zawierających elementy wypoczynku w „obszarach ciszy”,	Podmioty prywatne Wsparcie samorządu województwa Szkoły Harcerze Ośrodki edukacji ekologicznej Uniwersytety trzeciego wieku Sanatoria
	Organizacja wycieczek z przewodnikiem po „obszarach ciszy”	Przewodnicy turystyczni Wsparcie samorządów lokalnych, lokalnych organizacji turystycznych, samorządu województwa Szkoły Harcerze Ośrodki edukacji ekologicznej

	Uniwersytety trzeciego wieku Sanatoria
Organizacja zajęć edukacyjnych dla dzieci, młodzieży oraz grup zorganizowanych	Służba parków krajobrazowych Podmioty prywatne Szkoly Harczerze Ośrodki edukacji ekologicznej Uniwersytety trzeciego wieku Sanatoria
Promocja „obszarów ciszy” wśród odbiorców docelowych przed podmioty za to odpowiedzialne (kampanie promocyjne, konkursy, aktualizacja dodruk i wydawanie materiałów informacyjnych, współpraca z mediami i liderami opinii, wizyty studyjne i prasowe itp.)	Służba parków krajobrazowych Samorządy lokalne Podmioty prywatne (branża) Lokalne organizacje turystyczne Nadleśnictwa Podmioty regionalne Szkoly Harczerze Ośrodki edukacji ekologicznej Uniwersytety trzeciego wieku Sanatoria
Rozwijanie umiejętności przewodników turystycznych, specjalizujących się w tematyce „kąpeli leśnych” i zwiedzania obszarów cennych przyrodniczo	Służba parków krajobrazowych Przewodnicy turystyczni Wsparcie samorządów lokalnych, samorządu województwa, lokalnych organizacji turystycznych, LGD/LGR
Rozwój współpracy między interesariuszami (obiekty noclegowe, przewodnicy, służba parków krajobrazowych, administracja samorządowa, podmioty odpowiedzialne za promocję obszaru)	Wszyscy interesariusze
Działania rozwojowe (wytyczanie nowych tras, wydawanie materiałów promocyjnych, szkolenia, wymiana doświadczeń, współpraca z sektorem medycznym, kampanie promocyjne, konkursy, projekty edukacyjne itp.)	Wszyscy interesariusze
Monitoring prowadzonych działań	Służba parków krajobrazowych Samorząd województwa

Tabela 3. Zarządzanie „obszarami ciszy” i ich infrastrukturą, opracowanie własne

II.5. Marketing „obszarów ciszy”

Narzędzia i kanały komunikacji marketingowej

Marketing „obszarów ciszy” i „ścieżek ciszy” obejmuje kompleks działań, realizowanych przez w zasadzie wszystkich interesariuszy tej inicjatywy. Wydzielić można w tym zakresie działania promocyjne, informacyjne, public relations oraz związane z komercjalizacją oferty turystycznej.

Do działań takich należą:

- Przygotowanie map i opisów korzystania z oferty turystycznej, rekreacyjnej, wypoczynkowej „obszarów ciszy” w postaci spacerów po „ścieżkach ciszy” oraz indywidualnych „kąpielach leśnych”;
- Materiały drukowane w formie ulotek i broszur oraz mapek, jak też dostępne online (umieszczone na stronach internetowych partnerów);

- Umieszczenie informacji o „ścieżce ciszy” w internecie na stronach parków krajobrazowych, gmin na których terenie rozwijana jest oferta, jak też stronach internetowych obiektów noclegowych na terenie parków oraz nadleśnictwa;
- Publikacja informacji o ofercie na regionalnych stronach informacyjnych (Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Kujawsko-Pomorska Organizacja Turystyczna – www.kujawsko-pomorskie.travel);
- Plakaty informacyjne dla mieszkańców, zachęcające do wypoczynku w „obszarze ciszy”
- Przekazywanie informacji o możliwościach wypoczynku i rekreacji w „obszarach ciszy” do mediów lokalnych i regionalnych
- Organizacja wizyt studyjnych dla wybranych redakcji, prezentujących treści związane z turystyką, rekreacją i zdrowiem (np. zdrowie onet / podróże onet) dziennikarzy / blogerów / influencerów, którzy są związani z przyrodą, promują ekologię, wellbeing, obcowanie z naturą itp.;
- Nawiązanie współpracy z obiektami noclegowymi, które będą promować kąpiele leśne, w formie konkursów z nagrodą w postaci pobytu na weekend. Z tego typu materiałów powstać mogą dodatkowe materiał promocyjny z pobytu dla województwa i danego miejsca – sponsora (Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Kujawsko-Pomorska Organizacja Turystyczna oraz partnerzy prywatni);
- Przygotowanie pakietów turystycznych dla klientów indywidualnych, korzystających z oferty wypoczynku w obiektach na terenie parku, zawierających informacje o możliwościach zwiedzania „ścieżki ciszy” oraz „kąpeli leśnych”.
- Cykliczne umieszczanie informacji o „ścieżce ciszy” w mediach społecznościowych (partnerzy jak wyżej);
- Dystrybucja map i ew. ulotek o szlaku w punkcie informacji turystycznej w Osiu i punkcie informacji turystycznej w Tleniu (obiekt parku), jak też wśród współpracujących podmiotów turystycznych (Wdecki Park Krajobrazowy, gmina Osie);
- Nawiązanie współpracy z potencjalnymi pracodawcami i podmiotami, zainteresowanymi organizacją wypoczynku turystycznego z elementami „kąpeli leśnych” i wypoczynku w przyrodzie;
- Współpraca z uczelniami wyższymi w obszarze turystyki i ochrony zdrowia (profilaktyki zdrowotnej, wellness, „kąpeli leśnych” itp.);
- Szkolenie / doszkalanie przewodników turystycznych w temacie jak wyżej.

Rola i zadania partnerów w zakresie marketingu „obszarów ciszy”

Działania te realizowane są na szczeblu lokalnym przez administrację parku krajobrazowego, samorządy lokalne i lokalne centra informacji turystycznej przy współpracy przedsiębiorców turystycznych i mediów lokalnych oraz wyspecjalizowanych placówek i organizacji społecznych (np. organizujących wypoczynek osób starszych), przy wsparciu lokalnych organizacji turystycznych, lokalnych grup działania, grup rybackich itp.

Na poziomie regionalnym kluczowe zadania spoczywają na Samorządzie Województwa (Departament Sportu i Turystyki) oraz Kujawsko-Pomorskiej Organizacji Turystycznej. Podmioty te są odpowiedzialne za regionalną promocję oferty.

II.6. Monitorowanie funkcjonowania „obszarów ciszy” i planowanie ich rozwoju

Nadzór w skali regionalnej

Nadzór ogólny nad działaniami w zakresie funkcjonowania „obszaru ciszy” w parkach krajobrazowych sprawuje Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego (Departament Sportu i Turystyki oraz Departament Środowiska. Zakłada się działania obejmujące gromadzenie i analizę danych oraz spotkania z partnerami kluczowymi.

Proponowane działania monitorujące w skali regionalnej to:

1. Coroczne zbieranie informacji od partnerów lokalnych – zarządców parków krajobrazowych w których funkcjonują „obszary ciszy” i pozostałych partnerów przedsięwzięcia na poziomie lokalnym i regionalnym.
2. Monitorowanie działań informacyjno-promocyjnych, prowadzonych na poziomie województwa przez Urząd Marszałkowski i Kujawsko-Pomorską Organizację Turystyczną.

Proponowane wskaźniki monitoringowe:

- Liczba wejść na regionalne strony internetowe, prezentujące ofertę „obszarów ciszy” i „kąpieli leśnych”;
 - Liczba pobrań z regionalnych stron internetowych materiałów informacyjnych, prezentujących ofertę „obszarów ciszy” i „kąpieli leśnych”;
 - liczba wydanych i rozdanych w regionie materiałów drukowanych, prezentujących ofertę „obszarów ciszy” i „kąpieli leśnych”;
 - Liczba zorganizowanych w regionie spotkań, warsztatów, wizyt studyjnych, dotyczących „obszarów ciszy” i „kąpieli leśnych”;
 - Liczba artykułów informacyjnych i promocyjnych, opublikowanych w regionie i dotyczących promocji „obszarów ciszy” i „kąpieli leśnych”;
3. Monitorowanie liczby i zakresu działań planistycznych i rozwojowych, związanych z „obszarami ciszy” (projekty dotyczące budowy infrastruktury „ścieżek ciszy”, zajęć edukacyjnych, kampanii promocyjnych, podobnych inicjatyw np. „parków ciemnego nieba”) w województwie.

Zakłada się, że dane będą zbierane w IV kwartale danego roku kalendarzowego, następnie opracowywane i prezentowane w formie raportu w ujęciu rocznym w I kwartale kolejnego roku.

Dodatkowym działaniem monitorującym powinny być coroczne spotkania podsumowujące działania, związane z funkcjonowaniem „obszarów ciszy”. W spotkaniach uczestniczyć będą kluczowi interesariusze, w szczególności zarządcy parków krajobrazowych.

Na spotkaniu wiosennym prezentowany będzie raport podsumowujący działania w poprzednim roku kalendarzowym i planowane będą działania bieżące. Spotkanie odbywać się więc powinno w I kwartale danego roku.

Na spotkaniu jesiennym omawiane będą działania, podjęte w danym roku kalendarzowym, identyfikowane problemy i potrzeby oraz planowane działania (w tym w aspekcie budżetowym) na kolejny rok. Spotkanie odbywać się więc powinno w IV kwartale danego roku.

Nadzór bieżący

Zakłada się, że za monitoring działań w skali lokalnej odpowiedzialny będzie właściwy park krajobrazowy, który jest odpowiedzialny za zbieranie danych o funkcjonowaniu „obszaru ciszy” i coroczne spotkanie z partnerami lokalnymi, współpracującymi przy promocji i funkcjonowaniu „obszaru ciszy”.

Proponowane działania monitorujące w skali lokalnej to:

1. Cykliczne przeglądy infrastruktury „ścieżki ciszy”, obejmujące weryfikację stanu i ew. uszkodzeń tablic informacyjnych, oznakowania kierunkowego oraz nawierzchni trasy (realizacja: wiosna, jesień);
2. Bieżące naprawy infrastruktury, zgodnie z wnioskami z przeglądu (po przeglądzie);
3. Planowanie potrzeb inwestycyjnych, związanych z odnowieniem trasy, w szczególności odtworzeniem oznakowania, oraz zaplanowanie środków finansowych na te działania we współpracy z Samorządem Województwa (IV kwartał);
4. Raportowanie zrealizowanych działań edukacyjnych, promocyjnych i informacyjnych, związane z funkcjonowaniem „ścieżki ciszy” i „obszaru ciszy” na terenie parku.

Proponowane wskaźniki monitoringowe:

- Liczba zorganizowanych zajęć edukacyjnych (liczba przeprowadzonych zajęć, liczba uczestników) (okres monitoringowy: rok szkolny z podziałem na lata kalendarzowe, tj. wrzesień – grudzień oraz styczeń - czerwiec);
- Liczba zorganizowanych zajęć dla pozostałych grup (liczba przeprowadzonych zajęć, liczba uczestników) (okres monitoringowy: raporty styczeń – grudzień);
- Liczba partnerów współpracujących w rozwoju i promocji „obszaru ciszy” na terenie parku oraz forma współpracy (samorządy lokalne, nadleśnictwa, podmioty komercyjne, przewodnicy turystyczni, media lokalne itp.);
- Liczba zapytań, dotyczących oferty na „obszarze ciszy” w parku (zapytania mailowe, osobiste i telefoniczne do centrum informacji turystycznej wejścia na stronę internetową, liczba pobrań materiałów informacyjnych online, liczba pobranych materiałów drukowanych itp., okres monitoringowy: raporty styczeń – grudzień);
- Liczba turystów, obsługiwanych przez partnerów komercyjnych (np. obiekty noclegowe, przewodnicy turystyczni): ilość i liczba klientów sprzedanych pakietów, zawierających elementy zwiedzania „ścieżki ciszy” oraz „kąpieli leśnych”, ilość obsługiwanych grup turystycznych i ich liczebność);
- Realizacja pozostałych działań promocyjno-informacyjnych: liczba zorganizowanych spotkań, warsztatów, wizyt studyjnych, liczba artykułów informacyjnych i promocyjnych (okres monitoringowy: raporty styczeń – grudzień);

Zakłada się, że dane będą zbierane zgodnie z podanym harmonogramem i przekazywane na koniec roku do Samorządu Województwa.

Dodatkowo, w parku przed sezonem turystycznym (kwiecień / maj) odbywać się powinno spotkanie z partnerami lokalnymi (przedsiębiorcami, administracją lasów państwowych, przewodnikami). Na spotkaniu tym prezentowane będą informacje o planowanych na dany rok działaniach, w tym promocyjnych, nowe materiały informacyjne itp. aktualności. Zbierane będą też uwagi dotyczące funkcjonowania produktu od lokalnych partnerów przedsięwzięcia.

Utrzymanie infrastruktury

Utrzymanie infrastruktury ścieżek – przeglądy techniczne, odnawianie oznakowania i tablic informacyjnych, drogowskazów oraz wyposażenia miejsc odpoczynku stanowi zadanie własne parku krajobrazowego, na którego obszarze zlokalizowana jest dana ścieżka. W okresie gwarancji koszty ponosi wykonawca infrastruktury danej ścieżki, po upływie gwarancji – jednostka zarządzająca parkiem.

Przed wytyczeniem ścieżki w każdej z lokalizacji należy zatem zabezpieczyć odpowiednie środki finansowe i zasoby organizacyjne w danej jednostce, w porozumieniu z instytucjami nadzorującymi funkcjonowanie parków – tj. Urzędem Marszałkowskim.

III. Propozycje lokalizacji „ścieżek ciszy” w „obszarach ciszy” na terenie parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego

III.1. Założenia ogólne

Obszary ciszy na terenie parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego zostały wyznaczone w ramach prac nad opracowaniem raportu z pomiaru poziomu hałasu na terenie parków krajobrazowych w województwie kujawsko-pomorskim w listopadzie 2021 roku.

W ramach tego działania dokonano także pilotażowego pomiaru środowiska akustycznego w punktach pomiarowych na terenie parków krajobrazowych. Pomiary potwierdziły, że natężenie dźwięku w lokalizacjach objętych pomiarem nie przekracza 42 dB, w większości przypadków oscylując około 37-39 dB. Dźwięki pochodziły głównie z przyrody, tj. szum wiatru i wody, śpiew ptaków. Nie stwierdzono źródeł hałasu pochodzenia antropogenicznego.

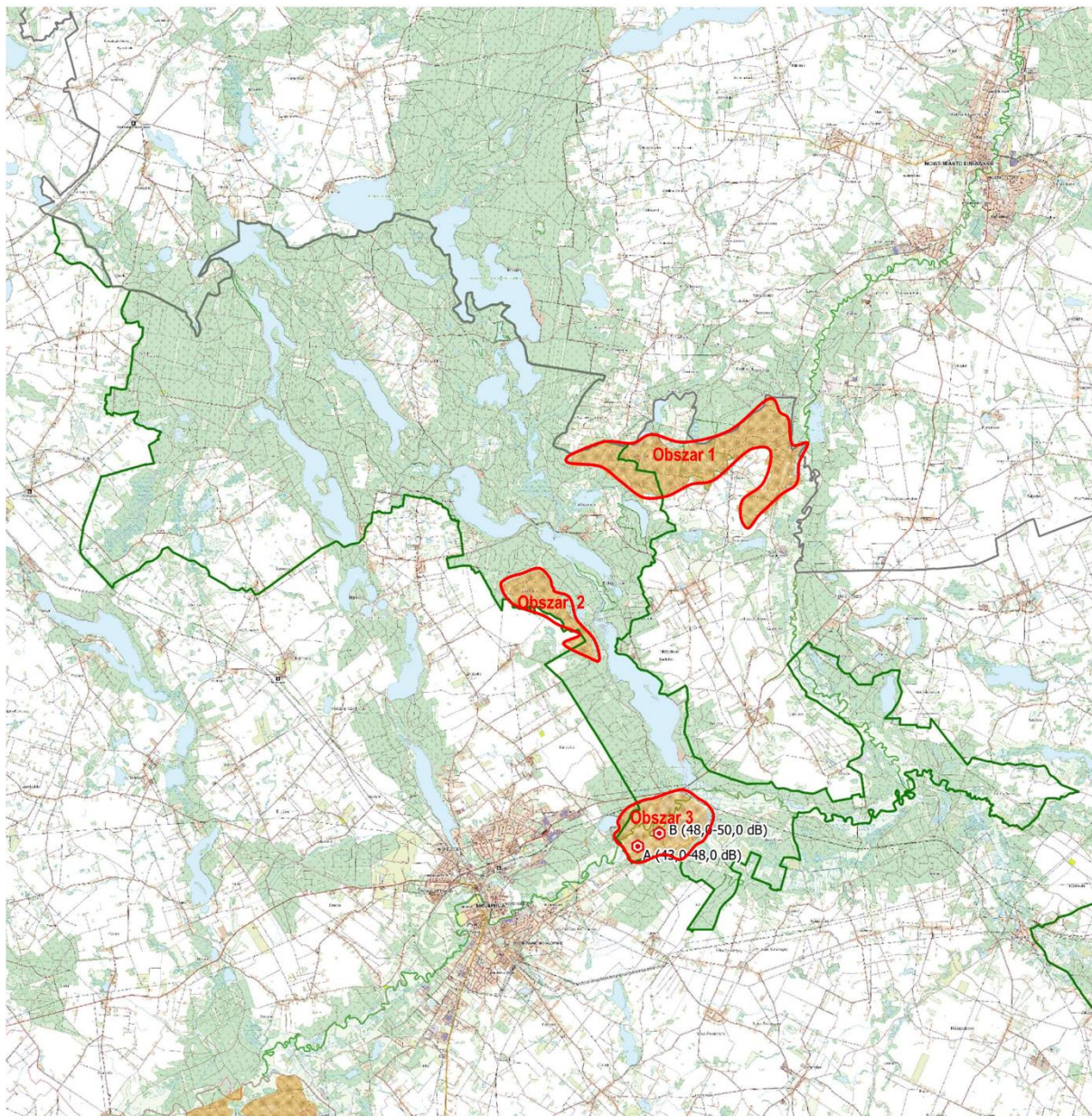
Mapowanie obszaru pozwoliło na określenie wstępnej lokalizacji rozwoju „obszarów ciszy” oraz potencjalnych „ścieżek ciszy” na terenie każdego z parków. Analiza ruchu turystycznego w każdym z parków oraz dostępności komunikacyjnej na tych obszarach dała możliwość weryfikacji faktycznych możliwości zagospodarowania poszczególnych „obszarów ciszy”, jak też lokalizacji potencjalnych inwestycji w postaci wytyczonych, uzgodnionych i oznakowanych w terenie „ścieżek ciszy”.

Analiza ta przeprowadzona została metodą ekspercką, przy konsultacji z pracownikami parków krajobrazowych. Tym samym zidentyfikowano obszary oraz miejsca, w których z uwagi na poziom natężenia dźwięku rekomendowane jest wytyczanie tras spacerowych oraz organizacja ruchu osób odwiedzających park, ukierunkowana na zwrócenie uwagi na ciszę jako walor przyrodniczy obszaru.

W dalszej części opracowania prezentowane są rekomendacje dla poszczególnych parków krajobrazowych.

III.2. BRODNICKI PARK KRAJOBRAZOWY

W ramach wstępnego mapowania obszarów ciszy na terenie Brodnickiego Parku Krajobrazowego wyznaczono 3 takie obszary. Ich lokalizację przedstawia rysunek 2.

Rysunek 2. „Obszar ciszy” w Brodnicki Parku Krajobrazowym i lokalizacja pilotażowych pomiarów natężenia dźwięku w listopadzie 2021 r., źródło: raport K-PBPiR / UMWK-P

Komentarz:

Dwa wstępnie potencjalne „obszary ciszy” wyznaczone na terenie parku znajdują się na obszarach leśnych w pewnym oddaleniu od jezior, znajdujących się w centralnej części parku. Największy tych z obszarów wykracza znacznie poza granice administracyjne parku, obejmując również niedaleki rezerwat przyrody Bagno Mostki i zwarty kompleks leśny na południe od wsi Czysteblota, sięgając aż po dolinę Drwęcy w okolicach Jeziora Nielbark.

Trzeci z obszarów znajduje się w części południowej parku, na terenie bagiennej doliny Drwęc, w pobliżu Tamy Brodzkiej. Znaczna część parku, szczególnie centralny obszar, obejmujący atrakcyjne krajobrazowo okolice jezior Strażym, Wielkie Partęczyny oraz Bachotek, nie spełnia kryteriów „obszarów ciszy” z uwagi na duże zagęszczenie bazy turystycznej oraz układ sieci drogowej.

Północna część parku, posiadająca najbardziej rozległe kompleksy leśne, rzadko zasiedlone i oddalone od miejsc koncentracji ruchu turystycznego zostały wyłączone z „mapowania”. Przesłanką wyłączenia z mapowania północnej części parku były unikalne walory przyrodnicze oraz nadrzędność ochrony przyrody nad rozwojem i popularyzacją ruchu turystycznego w tej części parku.

W oparciu o walory krajobrazowe i dostępność oraz natężenie ruchu turystycznego dokonano wstępnej waloryzacji potencjału tych obszarów, opisane w tabeli 4.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
1	Duży, podłużny obszar, obejmujący fragment rozległego kompleksu leśnego na pograniczu województwa kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Sięga aż po dolinę górnej Drwęc. Położony jest pomiędzy wschodnim skrajem centralnej części parku na północny wschód od Gaj-Grzmięcy i na północ od Jeziora Retno i Jeziora Strzemuszek. Obejmuje rezerwat „Bagno Mostki”, sięgając aż po dolinę Drwęc w pobliżu jeziora Nielbark, do granicy woj. warmińsko-mazurskiego.	Obszar leży w granicach parku krajobrazowego tylko w niewielkim, zachodnim fragmencie, pomiędzy Jeziorem Retno a leśniczówką Tęgowiec. Pozostała jego część znajduje się poza parkiem. Obejmuje również rezerwat przyrody „Bagno Mostki”. Teren w całości pokryty lasami. W okolicy kilka jezior i cenny rezerwat torfowiskowy, baza turystyczna w Gaj-Grzmięcy i hotel SPA w Czystebłotach. Są to tereny atrakcyjne przyrodniczo, porośnięte zwartym lasem, pozbawione zabudowy. Brak szlaków turystycznych. Teren nadaje się na indywidualną eksplorację „obszarów ciszy” i „kąpiele leśne”. Potencjalna „ścieżka ciszy” na tym obszarze rozpoczynać się może i kończyć przy ośrodku edukacji ekologicznej Brodnickiego Parku Krajobrazowego w Gaj-Grzmięcy, którego bliskość uzasadnia wytyczenie ścieżki. Trasa prowadzić może leśnymi drogami w kierunku wschodnim, do rezerwatu „Bagno Mostki”. Do jej poprowadzenia można wykorzystać odcinek leśnej ścieżki dydaktycznej „Retno”. Opcjonalnie przebiegać może też dookoła Jeziora Retno, choć teren ten wykracza poza „obszar ciszy”. Nad Jeziorem Retno jest miejsce do kąpieli, a we wsi Czystebłota czterogwiazdkowy hotel SPA „Pory Roku” – potencjalny partner w zakresie oferty komercyjnej i „kąpieli leśnych”.
2	Niewielki obszar, obejmujący lasy na zachód rzeki Skarlanki, od jeziora Strażym i rezerwatu Bachotek. Pokryty w całości lasami, w pobliżu doliny Skarlanki. Występują tu śródleśne jeziora i torfowiska, dość urozmaicony krajobraz.	Obszar ten leży w centralnej części parku, w pobliżu dwóch głównych ośrodków koncentracji ruchu turystycznego nad jeziorami Strażym (Grzmięca) oraz Bachotek. Z północy na południe przebiega droga gruntowa, zapewniająca obsługę komunikacyjną obszaru. Prowadzi nią lokalny szlak rowerowy. Równolegle biegnie żółty szlak pieszy. Rzeka Skarlanka jest szlakiem kajakowym, łącząc jeziora na wschód od wyznaczonego obszaru. Cały teren potencjalnego „obszaru ciszy” to zwarty kompleks leśny. Znajdują się w nim niewielkie, bezodpływowe jeziora (Bartno, Jeziora), otoczone torfowiskami. Przez obszar ten przebiegają liczne dróżki i dukty leśne. Z uwagi na bliskość ośrodków turystycznych w Bachotku i Grzmięcy, na obszarze tym zasadne wydaje się wytyczenie „ścieżki ciszy”.
3	Niewielki obszar, znajdujący się na terenie parku krajobrazowego w dolinie Drwęc, na południe od Tamy Brodzkiej. W odróżnieniu od innych „obszarów ciszy” jest tylko częściowo pokryty lasem.	Obszar znajdujący się w południowej części parku krajobrazowego. Jest odmienny od innych „obszarów ciszy”, gdyż obejmuje podmokłe tereny doliny Drwęc. Obejmuje teren na obu brzegach Drwęc pomiędzy wsią Bobrowiska. Jeziorem Ostrów oraz lasami na południe od drogi nr 15 pomiędzy Brodnicą a Tamą Brodzką. Od wschodu ogranicza go linia kolejowa oraz droga prowadząca do Nowego Dworu.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
	Jego znaczną część stanowią podmokłe łąki i torfowiska oraz trzcinowiska o naturalnym charakterze. Sprawia to, że obszar ten jest unikalny i ma inny charakter od pozostałych „obszarów ciszy”, wyznaczonych w parkach krajobrazowych w regionie. Nie nadaje się jednak do funkcji „kąpieli leśnych”.	Są to otwarte tereny torfowisk, trzcinowisk i łąk, z niewielkimi połaciami lasu. Przez środek obszaru płynie naturalnie meandrująca rzeka Drwęca. Są to bardzo cenne przyrodniczo tereny, chronione również jako obszar NATURA 2000 Bagienna Dolina Drwęcy. Jest to siedlisko wielu rzadkich gatunków ptaków, w tym bielika, orlika krzykliwego, żurawi, gęsi i wielu ptaków wodno-błotnych. Z tego powodu jest to obszar chętnie odwiedzany przez miłośników obserwacji ptaków. Teren ten jest trudno dostępny. Przez bagna prowadzą ścieżki, miejscami kładki. Jest też wieża widokowa. Niewielki udział lasów sprawia, że nie nadaje się on do organizacji „kąpieli leśnych”. Z uwagi na charakter obszaru rekomendowany jest jego rozwój raczej w kierunku turystyki przyrodniczej i ornitologicznej. Ewentualna „ścieżka ciszy” powinna być powiązana z rozpoznawaniem odgłosów ptaków. Jej poprowadzenie wymaga szczegółowej analizy terenowej, wykorzystania istniejących ścieżek i drózek oraz kładek, uwzględniając różne poziomy wody. W niektórych okresach roku podmokłe tereny mogą być niedostępne dla zwiedzających.

Tabela 4. Potencjał „obszarów ciszy” w Brodnickim Parku Krajobrazowym zakresie rozwoju dedykowanego zagospodarowania turystycznego związanego z wytyczaniem „ścieżek ciszy”, opracowanie własne

Podsumowanie:

W przypadku Brodnickiego Parku Krajobrazowego możliwe jest wyznaczenie „ścieżek ciszy” w następujących lokalizacjach:

1) Trasa na wschód od Gaj-Grzmięcy, w kierunku rezerwatu „Bagno Mostki”

Proponowany przebieg trasy w formie pętli: Gaj-Grzmięca (ośrodek BPN) – Jezioro Strzemuszek – „Głęboki Jar” – leśniczówka Tęgowiec – Czysteblota (hotel „Pory Roku”) – rezerwat „Bagno Mostki” – wieś Lipowiec - rezerwat „Bagno Mostki” – Jezioro Retno (plaża) – powrót do Gaj-Grzmięcy brzegiem północnym lub południowym (przez rezerwat „Retno”. Długość trasy w opisywanym przebiegu: ok. 11 km (południowym brzegiem Jeziora Retno) lub 10 km (północnym brzegiem Jeziora Retno). Czas przejścia ok. 3-4 godzin. Wytyczenie dokładnej trasy ścieżki wymaga szczegółowych analiz, szczególnie na odcinkach prowadzących przez rezerваты przyrody.

2) Trasa w lasach na zachód od Skarlanki, pomiędzy Bachotkiem a Gaj-Grzmięcą

Proponuje się wyznaczenie trasy w formie pętli. Można ją poprowadzić po stronie zachodniej doliny Skarlanki szlakiem pieszym (nieco poza wyznaczonym obszarem, za to wzdłuż atrakcyjnej krajobrazowo doliny rzeki Skarlanki i unikając ruchu pojazdów). Na trasie znaleźć powinny się podmokłe tereny nad jeziorem Bartno i Jezioro, optymalnie również niewielkie platformy widokowe i kładki przez torfowiska, dzięki czemu podniosłaby się atrakcyjność ścieżki. W pobliżu Jeziora Bartno znajduje się pomnik ofiar hitleryzmu. Do poprowadzenia trasy należy wykorzystać istniejące dróżki leśne, które prowadzą skrajem parku krajobrazowego, na granicy lasu i pól uprawnych. Północna część ścieżki powinna dochodzić w pobliże drogi Zbiczno-Gaj-Grzmięca, dzięki czemu zapewnione byłoby dojście do tych dwóch miejscowości. Do Bachotka prowadzi zaś szlak pieszy od okolic Jeziora Bartno.

Orientacyjna długość takiej pętli to około 8 kilometrów. Dojście do „ścieżki ciszy” z Grzmięcy (siedziba parku) to 1,5 km. Podobny dystans jest konieczny do pokonania z okolic Jeziora Bartno do Bachotka. Tym samym przejście „ścieżki ciszy” z tych dwóch miejscowości to dystans około 11 kilometrów. Pokonanie takiej trasy wymaga 3-4 godzin.

3) „Kajakowa ścieżka ciszy” szlakiem wodnym Skarlanki

Propozycja rozszerzenia „obszaru ciszy” o dolinę rzeki Skarlanki, zgłoszona przez Park Krajobrazowy na etapie opracowania koncepcji „obszarów ciszy”.

Szlak kajakowy Skarlanki niemal w całości prowadzi przez obszar Brodnickiego Parku Krajobrazowego. Jest bardzo atrakcyjny, urozmaicony krajobrazowo. Jego długość wynosi 27 kilometrów. Na szlaku znajduje się 7 jezior: Skarlińskie, Wielkie Partęczyny, Dębno, Robotno, Kurzyny, Strażym i Bachotek.

Z uwagi na liczne przeszkody i przesmyki nie jest masowo uczęszczany przez kajakarzy. Ma kategorię szlaku trudnego i uciążliwego. Szczególnie w środku tygodnia oraz poza sezonem ruch turystyczny na szlaku nie jest duży.

Dzięki temu, chociaż przebieg szlaku nie prowadzi przez „obszary ciszy” (nie spełnia wymogów delimitacji z uwagi na bliskość dróg i zabudowy), na szlaku dominują odgłosy naturalne (szum wody, śpiew ptaków, wiatr). Jedynie w niektórych miejscach na szlaku hałas generowany przez skupiska ludzkie jest większy. Dotyczy to np. miejscowości na szlaku takich, jak Bachotek czy Grzmięca.

W związku z powyższym, szlak kajakowy Skarlanki na obszarze parku nadaje się do wykreowania produktu w postaci „kajakowego szlaku ciszy”. Nie nadaje się on rzecz jasna do „kąpieli leśnych”. Może być jednak promowany jako ciekawostka, uzupełniająca ofertę tradycyjnych, pieszo-rowerowych szlaków turystycznych, objętych projektem „obszarów ciszy” w regionie.

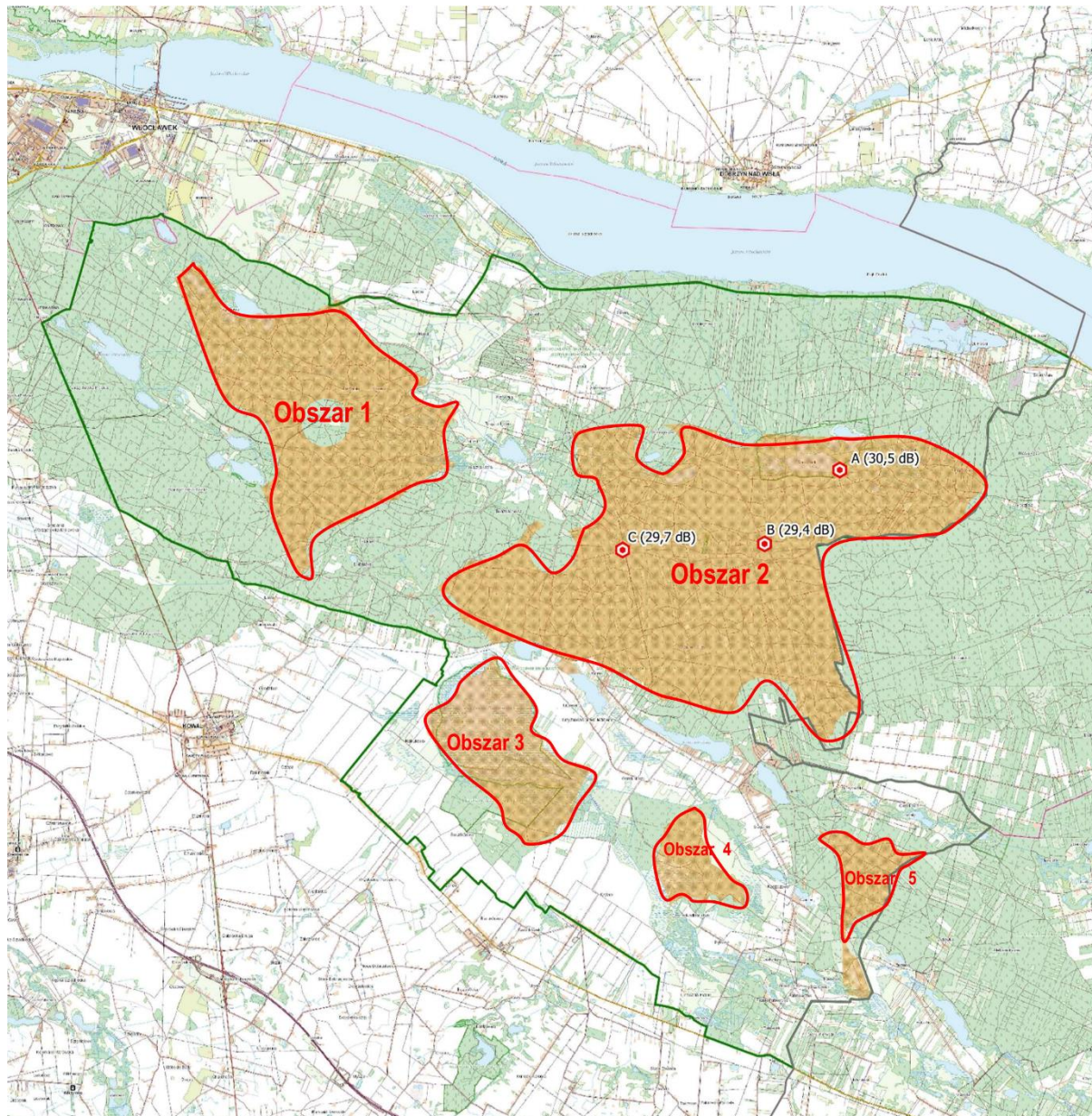
Wyznaczenie szlaku nie wymaga oznakowania. Możliwe jest ustawienie na szlaku tablic informacyjnych, prezentujących walory akustyczne tego obszaru.

Fot. 1. Szlak kajakowy rzeki Skarlanki w okolicach Grzmięcy, Brodnicki Park Krajobrazowy

III.3. GOSTYNIŃSKO-WŁOCLAWSKI PARK KRAJOBRAZOWY

W ramach wstępnego mapowania obszarów ciszy na terenie Gostyńskiego-Włocławskiego Parku Krajobrazowego wyznaczono 5 takich obszarów. Ich lokalizację przedstawia rysunek 3.

Rysunek 3. „Obszar ciszy” we Gostyńsko-Włocławskim Parku Krajobrazowym i lokalizacja pilotażowych pomiarów natężenia dźwięku w listopadzie 2021 r., źródło: raport K-PBPiR / UMWK-P

Komentarz:

Na terenie Gostyńskiego-Włocławskiego Parku Krajobrazowego wyznaczono pięć potencjalnych „obszarów ciszy”. Zasadniczo większa część obszarów leśnych na terenie Gostyńskiego-Włocławskiego Parku Krajobrazowego spełnia założenia, dotyczące wyznaczania takich obszarów.

Są to rozległe, zwarte tereny porośnięte lasami sosnowymi. Sprzyjające jest też ukształtowanie terenu. Pasy dawnych wydm tworzą naturalne bariery przed hałasem. W parku znajduje się niewiele miejsc o większym ruchu turystycznym. Zlokalizowane są one nad jeziorami w pobliżu Włocławka oraz ciągu jezior między Krzewentami a Skrzynkami oraz nad Jeziorami Wójtowskimi. Źródłem hałasu są w zasadzie tylko drogi biegnące z północy na południe przez park, nie ma ich jednak wiele.

Z tego powodu w tej części parku wyznaczone zostały dwa bardzo duże „obszary ciszy”, oddzielone drogą Mostki – Telążnia Stara – Krzewent. Przed wyznaczeniem „ścieżek ciszy” na tym obszarze konieczna jest jednak analiza dostępności turystycznej tych obszarów, gdyż zagospodarowanie obszaru w tym zakresie jest raczej skromne.

Południowa część parku to obszary o innej specyfice. Dominują tereny równinne z płytki jeziorami, otoczone torfowiskami i podmokłymi łąkami, przeplatane pasmami lasu. To tereny bardzo dogodne dla ptactwa wodnego. Jest to jedno z ważniejszych stanowisk ornitologicznych w Polsce. Wyznaczono tu dwa mniejsze „obszary ciszy”, które mają umiarkowaną przydatność do tworzenia „ścieżek ciszy”. Potencjalnie ścieżkę taką wyznaczyć można w okolicach Jeziora Rakutowskiego, ale ukierunkowana ona powinna być na obserwacje ornitologiczne.

Ostatni z pięciu „obszarów ciszy” w parku znajduje się na południe od wsi Skrzynki, w pobliżu dużego zespołu domków letniskowych i kąpieliska. Obejmuje obszary leśne o dość ciekawym ukształtowaniu terenu. Wytyczenie „ścieżki ciszy” na tym terenie wymaga jednak wejścia na teren sąsiedniego województwa.

W oparciu o walory krajobrazowe i dostępność oraz natężenie ruchu turystycznego dokonano wstępnej waloryzacji potencjału tych obszarów, opisane w tabeli 5.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
1	Rozległy obszar, położony w zachodniej części parku. Obejmuje zwarty kompleks lasów, porastających pagórkowaty teren dawnych wydm. W centralnej części znajduje się leśniczówka Plantowszczyzna, a na zachód od obszaru – kompleks turystyczny nad jeziorami Wójtowskimi.	Jest to rozległy obszar zwartych lasów, typowych dla Gostyńskiego-Włocławskiego Parku Krajobrazowego. Rosną na bardzo ubogich glebach bielcowych, które wykształciły się na obszarze wydm, powstałych po ustąpieniu na tym terenie lądolodu kilka tysięcy lat temu. Brak zabudowy i bazy turystycznej. Teren pagórkowaty, miejscami spore różnice wysokości. Obszar przecinają szlaki turystyczne. Brak wyraźnych punktów koncentracji ruchu turystycznego i obiektów noclegowych. Kompleks leśny przecinają liczne szlaki turystyczne i drogi pożarowe, ułatwiające przemieszczanie się po tym terenie. Obszar ma dość jednolity charakter i umiarkowaną atrakcyjność turystyczną, gdyż jest to teren nieco monotony. Brak punktów charakterystycznych. Z uwagi na rozległość obszaru oraz brak wyraźnych obszarów koncentracji ruchu turystycznego, nadaje się on raczej do indywidualnej eksploracji „obszarów ciszy” w postaci kąpiei leśnych. Wytyczenie „ścieżki ciszy” na tym obszarze możliwe jest na wiele sposobów, choć nie jest bezwzględnie konieczne, z uwagi na jego specyfikę. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.
2	Rozległy obszar, położony w centralnej części parku. Obejmuje zwarty kompleks lasów, porastających pagórkowaty teren dawnych wydm.	Jest to rozległy obszar zwartych lasów, typowych dla Gostyńskiego-Włocławskiego Parku Krajobrazowego. Rosną na bardzo ubogich glebach bielcowych, które wykształciły się na obszarze wydm, powstałych po ustąpieniu na tym terenie lądolodu kilka tysięcy lat temu. Brak zabudowy i bazy turystycznej. Teren pagórkowaty, miejscami spore różnice wysokości.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
	Od południa ograniczony jest drogą Krzewent – Goreń – Skrzynki, od zachodu sięga po „Migdalszczyznę, od północy do Jeziora Gościąż, a od wschodu do granicy województwa.	Obszar przecinają szlaki turystyczne. Brak wyraźnych punktów koncentracji ruchu turystycznego i obiektów noclegowych. Kompleks leśny przecinają liczne szlaki turystyczne i drogi pożarowe, ułatwiające przemieszczanie się po tym terenie. Obszar ma dość jednolity charakter i umiarkowaną atrakcyjność turystyczną, gdyż jest to teren nieco monotony. Brak punktów charakterystycznych. Z uwagi na rozległość obszaru oraz brak wyraźnych obszarów koncentracji ruchu turystycznego, nadaje się on raczej do indywidualnej eksploracji „obszarów ciszy” w postaci kąpieli leśnych. Wytyczenie „ścieżki ciszy” na tym obszarze możliwe jest na wiele sposobów, choć nie jest bezwzględnie konieczne, z uwagi na jego specyfikę. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.
3	Średniej wielkości obszar, obejmujący lasy i podmokłe tereny łąk położonych na południe od Jeziora Rakutowskiego, w okolicach wsi Goreń Nowy.	Jest to podmokły teren w obniżeniu między zalesionymi wydmy na terenie parku krajobrazowego a wyniesionymi terenami uprawnymi na południe od doliny Rakutówki. Rzadko zasiedlony, stanowi mozaikę terenów leśnych, łąkowych i polnych. Obszar niezwykle interesujący przyrodniczo, szczególnie dla miłośników obserwacji ptaków. Jedno z najcenniejszych w Polsce miejsc siedliskowych i pobytowych ptactwa wodnego, objęty ochroną rezerwatową (rezerwat „Jezioro Rakutowskie” oraz rezerwat „Olszyny Rakutowskie”). Prowadzą przez niego szlaki rowerowe i ścieżka dydaktyczna „Niecka Kłócieńska”. W pobliżu brak większych ośrodków turystycznych. Baza noclegowa koncentruje się na północ od obszaru, w Krzewencie, Gorenju Dużym i Skrzynkach. W Krzewencie wieża widokowa nad Jeziorem Rakutowskim. Obszar polecany raczej miłośnikom ornitologii, niż wypoczynku na obszarach leśnych połączonych z „kąpielami leśnymi”. Wytyczenie „ścieżki ciszy” możliwe jest na kilka sposobów, choć nie jest bezwzględnie konieczne, z uwagi na w/w specyfikę obszaru. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.
4	Niewielki obszar, wyznaczony w południowej części parku, na zachód od wsi Okna. Jest to obszar podmokłych łąk i lasów.	Jest to niewielki, podmokły, płaski obszar, rzadko zasiedlony i trudno dostępny. Częściowo zalesiony, częściowo zajęty przez łąki i torfowiska. Brak w pobliżu bazy turystycznej, teren raczej mało atrakcyjny widokowo. Brak szlaków turystycznych. Nie jest rekomendowane wyznaczanie na tym obszarze „ścieżek ciszy”.
5	Niewielki, zalesiony obszar, położony na południe od wsi Skrzynki i na wschód od wsi Okna, w pobliżu granicy województwa.	Niewielki obszar lasów, położonych w pobliżu wsi Czarne, około 2 kilometry na południe od kompleksu turystycznego nad jeziorem Skrzynki. Pagórkowaty, zalesiony teren. Lasy przecina granica województw. Prowadzi tędy żółty szlak turystyczny do Skrzynek. Atrakcją obszaru jest urozmaicone ukształtowanie terenu oraz kilka bezodpływowych, śródleśnych jeziorek („oczek” wodnych). Obszar ten nadaje się on raczej do indywidualnej eksploracji „obszarów ciszy” w postaci kąpieli leśnych. Wytyczenie „ścieżki ciszy” na tym obszarze jest możliwe, choć nie jest bezwzględnie konieczne, z uwagi na jego specyfikę. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.

Tabela 5. Potencjał „obszarów ciszy” w Gostyńsko-Włocławskim Parku Krajobrazowym zakresie rozwoju dedykowanego zagospodarowania turystycznego związanego z wytyczaniem „ścieżek ciszy”, opracowanie własne

Podsumowanie:

W przypadku Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego możliwe wyznaczenie „ścieżek ciszy” w następujących lokalizacjach:

1) Trasa od okolicy Jezior Wójtowskich w kierunku Jeziora Radyszyńskiego

Potencjalnym punktem początkowym „ścieżki ciszy” może być jeden z parkingów lub pól biwakowych nad jeziorem Wójtowskim Dużym lub Małym.

Trasa powinna prowadzić drogami leśnymi, wykorzystując przebieg znakowanych szlaków turystycznych – zielonego, żółtego i niebieskiego. Może prowadzić znad Jezior Wójtowskich w kierunku śródleśnych Jezior Radyszyńskich lub Teląźni Starej (tam atrakcją jest stary, 300-letni dąb). Wytyczenie szczegółowego przebiegu trasy wymaga dokładnej wizji terenowej, więc nie jest możliwe określenie jej orientacyjnej długości.

2) Trasa od Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Gorenium w kierunku „Migdalszczyzny” oraz Jeziora Gościąż

Potencjalnym punktem początkowym „ścieżki ciszy” może być Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Gorenium Dużym.

Trasa może prowadzić w kierunku północnym przez „Migdalszczyznę” – miejsce pamięci po wsi, która została zniszczona przez hitlerowców w czasie II wojny światowej, a jej mieszkańcy wymordowani. Są to urozmaicone krajobrazowo tereny z dużymi wzniesieniami dawnych wydmy. Następnie trasa prowadzi może na północ, w kierunku śródleśnych jezior Gościąż, objętych ochroną rezerwatową. Elementem uzupełniającym takiej „ścieżki ciszy” może być szlak geomorfologiczny, prezentujący ciekawe struktury przekrojów glebowych oraz wydmy na tym terenie. Może także eksponować wyjątkowość zachowanych osadów liczących tysiące lat, które odkryto nad Jeziorem Gościąż. Wytyczenie szczegółowego przebiegu trasy wymaga dokładnej wizji terenowej.

Długość takiej trasy w formie, prowadzącej pomiędzy ośrodkiem edukacji ekologicznej w Gorenium Dużym a Migdalszczyzną i Jeziorem Gościąż wynosić będzie, w zależności od przebiegu, około 15-18 kilometrów. Jest to spory dystans, więc ścieżka powinna mieć raczej charakter trasy rowerowej, a nie pieszej.

3) Trasa w okolicach Jeziora Rakutowskiego

Potencjalna „ścieżka ciszy” na tym obszarze rozpoczynać się powinna w Krzewencie, przy wieży widokowej.

Następnie prowadzić może skrajem rezerwatu „Jezioro Rakutowskie”, drogami polnymi i leśnymi w kierunku rezerwatu przyrody „Olszyny Rakutowskie”. Wykorzystać można do jej poprowadzenia przyrodniczą ścieżkę dydaktyczną „Niecka Klócieńska”. Powrót drogą lokalną z Gorenia Nowego.

Długość takiej trasy to około 8-10 kilometrów. Jej wytyczenie wymaga jednak dokładnego rozpoznania terenowego, gdyż pokonanie tej trasy może być utrudnione przy wyższym poziomie wody na bagnach. Akcent na ścieżce położyć należy na ornitologiczne walory tego obszaru.

4) Trasa na południe od Skrzynek

Ewentualna „ścieżka ciszy” prowadzić powinna ze Skrzynek (szlakiem żółtym), przez lasy zarówno na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, jak i mazowieckiego, drogami leśnymi w okolicy wsi Czarne, Zuzinów do rezerwatu „Lubaty” i z powrotem szlakiem zielonym do Skrzynek. Wymaga to wykroczenia z trasą poza wyznaczony „obszar ciszy”, i wejścia na teren województwa mazowieckiego.

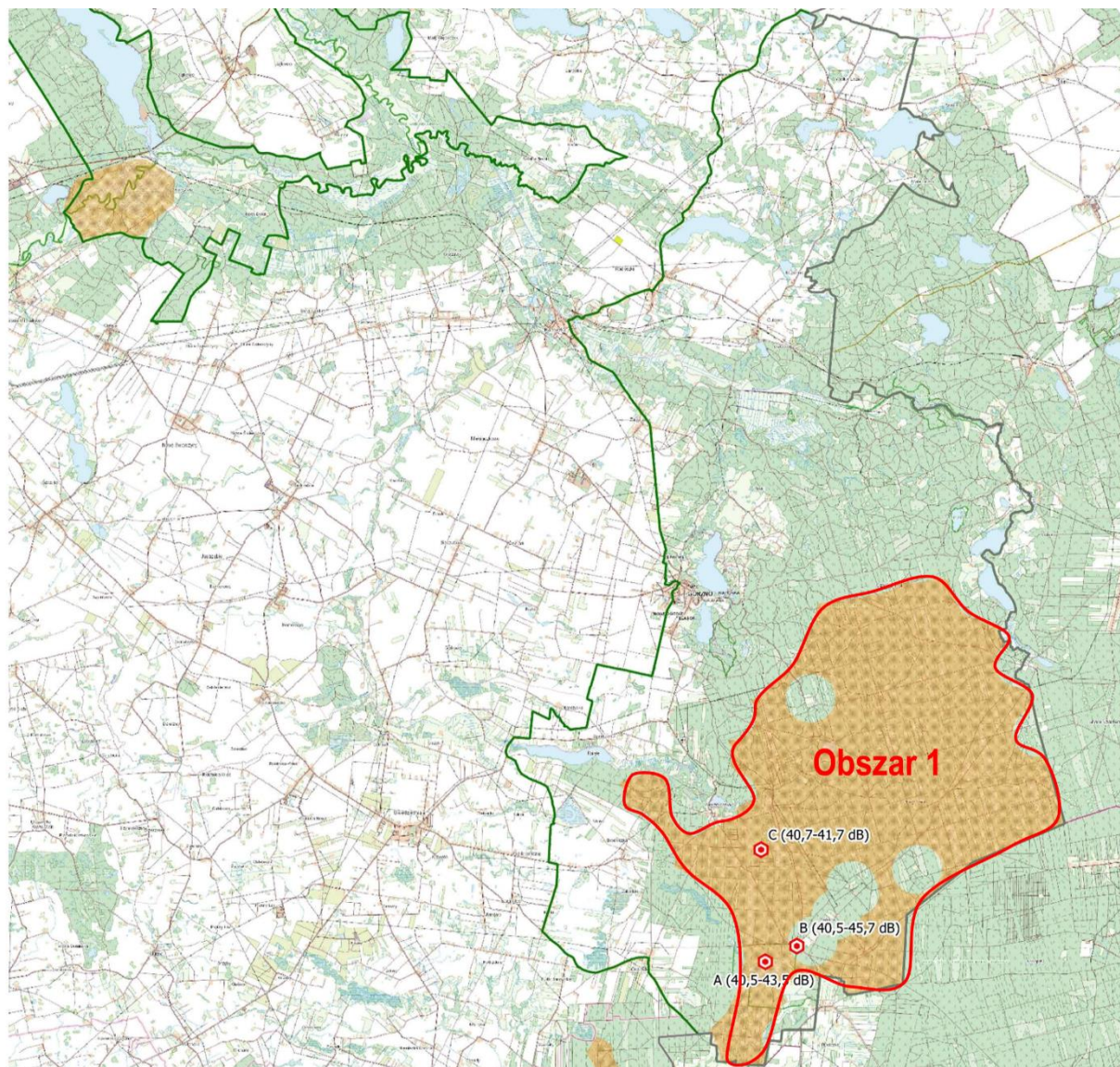
Długość takiej trasy w wariantcie: Skrzynki – Czarne – Zuzinów – Lubaty – Skrzynki to około 10 kilometrów.

Fot. 2. Sosny porastające wydmore wzniesienia w okolicy Krzewentu, Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy

III.4. GÓRZNIĘNSKO-LIDZBARSKI PARK KRAJOBRAZOWY

W ramach wstępnego mapowania obszarów ciszy na terenie Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego wyznaczono 1 taki obszar. Jego lokalizację przedstawia rysunek 4.

Rysunek 5. „Obszar ciszy” w Górznieńsko-Lidzbarskim Parku Krajobrazowym i lokalizacja pilotażowych pomiarów natężenia dźwięku w listopadzie 2021 r., źródło: raport K-PBPiR / UMWK-P

Komentarz:

W przypadku Górznieńsko-Lidzbarskiego parku krajobrazowego kryteria „obszarów ciszy” spełnia większa część parku, na południe od rzeki Brynicy, z wyłączeniem okolic Górzna i zachodniego skraju parku. Są to zwarte, rozległe obszary leśne, praktycznie pozbawione osad ludzkich i zagospodarowania turystycznego. Jeden duży „obszar ciszy” wyznaczono w najbardziej oddalonej, południowo-wschodniej części parku.

W oparciu o walory krajobrazowe i dostępność oraz natężenie ruchu turystycznego dokonano wstępnej waloryzacji potencjału tego obszaru, opisane w tabeli 6.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
1	Duży obszar, obejmujący południowo-wschodnią część parku. Jest to rozległy kompleks leśny, porastający raczej równinne tereny sandrowe. Brak osad (wyłącznie kilka leśniczówek). Przez teren ten przebiegają dwa szlaki rowerowe. Część obszaru należy do programu Lasów Państwowych „Zanocuj w lesie”.	„Obszar ciszy” na terenie Górznieńsko-Lidzbarskiego parku krajobrazowego wyznaczono w najbardziej odległej od cywilizacji, południowo-wschodniej części parku. Jest to rozległy, zwarty kompleks lasów sosnowych, porastających piaszczyste tereny równiny sandrowej. Podobne tereny rozciągają się w części parku należącej do województwa warmińsko-mazurskiego. Obszar jest praktycznie niezamieszkały i pozbawiony bazy turystycznej. Baza noclegowa skoncentrowana jest w mieście Górzno oraz letniskowej wsi Wierzchnonia, poza wyznaczonym „obszarem ciszy”. Przez teren przebiegają dwa szlaki rowerowe (czerwony i niebieski), prowadzące leśnymi drogami gruntowymi. We wschodniej części obszaru znajduje się „trójstyk” - punkt styku trzech województw opatrzony symbolicznym głazem. W tym miejscu przebiegała również niegdyś granica pomiędzy zaborami pruskim i rosyjskim. W południowej części obszaru znajduje się rezerwat przyrody „Mszar Płociczno” oraz obszar Natura 2000 o tej samej nazwie. Teren ma umiarkowaną atrakcyjność turystyczną z uwagi na znaczne oddalenie od większych miejscowości z infrastrukturą, znajduje jednak uznanie wśród indywidualnych turystów ceniących sobie spokój i ciszę oraz kontemplację natury. Brakuje wyróżniających się obiektów czy atrakcji turystycznych. Z tego powodu nie jest rekomendowane wyznaczanie na tym obszarze „ścieżek ciszy”. Obszar jest za to doskonałym miejscem na spacer leśny i „kąpiele leśne”. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku/rekreacji. Ewentualne wytyczenie trasy rozważyć można w okolicy leśniczówki Nowy Świat i śródleśnego jeziorka Wądzewnia, wsi Wierzchnonia lub osady Nowy Świat.

Tabela 6. Potencjał „obszarów ciszy” w Górznieńsko-Lidzbarskim Parku Krajobrazowym zakresie rozwoju dedykowanego zagospodarowania turystycznego związanego z wytyczaniem „ścieżek ciszy”, opracowanie własne

Fot. 3. Droga leśna w dolinie Brynicy, północna część Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego

Podsumowanie:

W przypadku Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego rekomenduje się wytyczenie ścieżki ciszy w następującej lokalizacji:

1) Obszar pomiędzy leśniczówką Nowy Świat a Jeziorem Wądzewnia

Lokalizacja ścieżki to obszar w południowo-zachodniej części Parku, w pobliżu miejscowości Wierzchownia, o łącznej powierzchni około 246 ha. Jest to teren atrakcyjny pod względem środowiska akustycznego, walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz dostępności. Mapa z zaproponowanym obszarem (teren Ndl. Skrwilno - oddziały leśne nr 7, 14, 15, 19, 20, 21 oraz 39, 40, 41, 42 leśnictwa Brodniczka).

Zalety lokalizacji ścieżki na tym obszarze:

- dostępność turystyczna poprzez czerwony szlak rowerowy Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego, który prowadzi m.in. do miasta Górzna i do trójstyku województw z symbolicznym głazem;
- dobry dojazd do zaproponowanego obszaru drogami z miejscowości Górzno, Okalewko, Płociczno, Nowy Świat;
- część wyznaczonego obszaru należy do programu „Zanocuj w lesie” (oddziały leśne 19, 20, 39 leśnictwa Brodniczka);
- parking leśny usytuowany jest na pograniczu wyznaczonego obszaru i rezerwatu „Mszar Płociczno”

W bliskiej okolicy znajdziemy miejsca o znaczeniu historycznym m.in.:

- wzdłuż wschodniej granicy obszaru przebiegała granica zaboru rosyjsko-pruskiego, o czym informuje usytuowana tablica edukacyjno-informacyjna;
- we wsi Wierzchownia znajduje się domostwo Stanisławy Walasiewiczówny;
- czerwony szlak rowerowy prowadzi do symbolicznego głazu znajdującego się na styku trzech województw: kujawsko-pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i mazowieckiego. W tym miejscu przebiega również niegdyś granica pomiędzy dwoma zaborami: pruskim i rosyjskim;

Zwiększony poziom hałasu może być stwierdzony w pobliżu drogi Wierzchownia-Płociczno, która przebiega przez proponowany obszar. W miarę możliwości należy unikać prowadzenia trasy po tej drodze.

Początek i koniec ścieżki na parkingach leśnych w pobliżu leśniczówki Nowy Świat, znajdującej się na południowy wschód od Górzna. Od tego miejsca trasę można poprowadzić w formie pętli, biegnącej drogami pożarowymi oraz ścieżkami leśnymi w okolicy bezodpływowego, śródleśnego jeziora Wądzewnia oraz letniskowej wsi Wierzchowina z jez. Wierzchownia. Długość takiej trasy to około 10 kilometrów.

Odległość leśniczówki Nowy Świat od najbliższych ośrodków edukacji ekologicznej wynosi: od Ośrodka Edukacji Ekologicznej „Wilga” w Górznie – ok. 4 kilometry, Ośrodka edukacji ekologicznej GLPK w Rudzie – ok. 8 km, Ośrodka edukacji ekologicznej „Eko-Czar” w Czarnym Bryńsku – ok. 8 km. Odległości pokonać można leśnymi drogami gruntowymi. Wytyczenie trasy wymaga analizy możliwości formalnych i uzgodnień z zarządami terenu.

Rysunek 5. „Obszar cisy” w Górzeńsko-Lidzbarskim Parku Krajobrazowym (propozycja).

Na proponowanym obszarze z dość urozmaiconą rzeźbą terenu występują w części północnej lasy mieszane świeże, natomiast w części środkowej oraz południowej przeważają bory mieszane świeże o zróżnicowanej strukturze wiekowej. W części północno-zachodniej obszar przylega do letniskowej miejscowości Wierzchnia, której mieszkańcy bardzo cenią sobie ciszę, spokój oraz harmonię z przyrodą. Część zabudowy wsi ma charakter zabytkowy. W jej obrębie znajduje się domostwo, w którym urodziła się Stanisława Walasiewiczówna – słynna polska mistrzyni olimpijska i wielokrotna rekordzistka świata w biegach sprinterskich. W bezpośrednim sąsiedztwie wyznaczonego, leży malowniczo położone jezioro Wierzchnia o pow. ok. 5,7 ha. Jezioro jest wykorzystywane głównie w celach rekreacyjnych oraz do amatorskiego połowu ryb.

Od strony południowej obszar bezpośrednio graniczy z rezerwatem torfowiskowym „Mszar Płociczno”, który znajduje się w całości na obszarze Natura 2000 „Mszar Płociczno” (PLH040035). Cały obszar leży na unikatowym obszarze przyrodniczym „Zielone Płuca Polski”.

Fot. 4. Jezioro Wądzewnia, fot. Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy

III.5. KRAJEŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY

W ramach wstępnego mapowania obszarów ciszy na terenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego wyznaczono 6 takich obszarów. Ich lokalizację przedstawia rysunek 5.

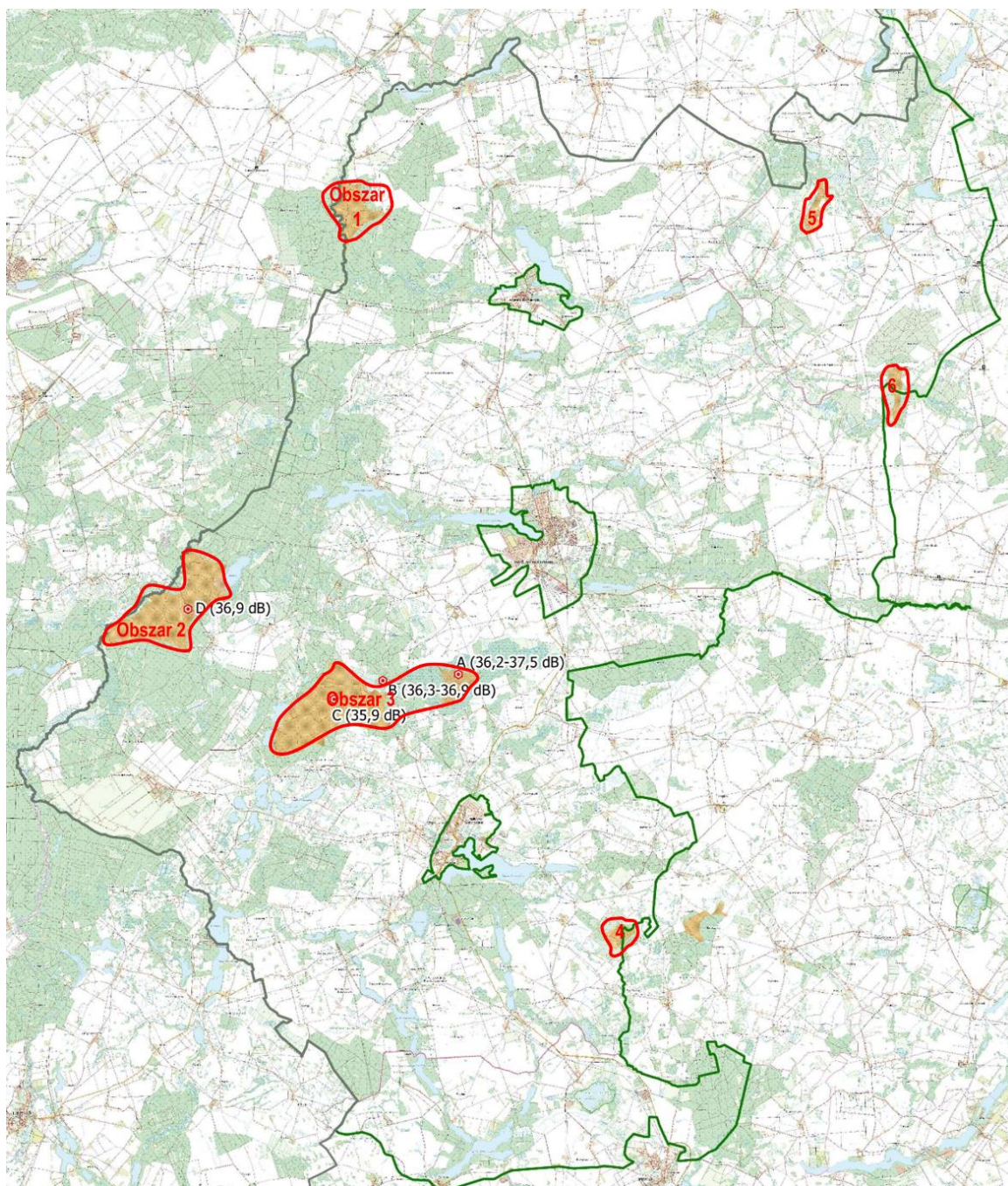

Fot. 5. Pozostałości młyna nad Kamionką, Krajeński Park Krajobrazowy

Komentarz:

Krajeński Park Krajobrazowy ma odmienną specyfikę od większości pozostałych parków krajobrazowych województwa kujawsko-pomorskiego. Duża jego część to otwarte tereny rolnicze. Sieć osadnicza oraz drogowa jest dość gęsta, co ogranicza powierzchnię potencjalnych „obszarów ciszy” na terenie parku. Lasy zajmują tylko 27% powierzchni parku i nie stanowią zwartych kompleksów, występując głównie w zachodniej jego części i w dolinach rzek oraz na terenie rozległego torfowiska „Mesy” w środkowej części parku.

W oparciu o walory krajobrazowe i dostępność oraz natężenie ruchu turystycznego dokonano wstępnej waloryzacji potencjału tych obszarów, opisane w tabeli 7.

Rysunek 6. „Obszar ciszy” w Krajeńskim Parku Krajobrazowym i lokalizacja pilotażowych pomiarów natężenia dźwięku w listopadzie 2021 r., źródło: raport K-PBPiR / UMWK-P

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
1	Niewielki obszar, znajdujący się w północno-zachodniej części parku, w dolinie rzeki Kamionki. Urozmaicona rzeźba terenu, teren zalesiony. W pobliżu miasta Kamień Krajeński. Granica zachodnia obszaru jest granicą województwa.	Jest to niewielki obszar, wyznaczony na granicy województw kujawsko-pomorskiego i pomorskiego, w północno-zachodniej części parku. W odległości ok. 7 kilometrów na wschód znajduje się niewielkie miasto Kamień Krajeński – jedno z trzech centrów urbanizacji na obszarze parku. „Obszar ciszy” wyznaczony został na północ od lokalnej drogi, łączącej Witkowo i Orzełek. Ciekawym miejscem w pobliżu obszaru są ruiny młyna w Witkowskim Młynie na rzece Kamionce. Tak wyznaczony obszar jest raczej niewielki i nie posiada wyróżniających się atrakcji turystycznych ani zaplecza turystycznego i rekreacyjnego. Rekomenduje się więc raczej indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych, niż wyznaczanie „ścieżki ciszy”. Potencjalnie wyznaczyć tu można ścieżkę spacerową po dróżkach leśnych, mającą formę pętli rozpoczynającej się i kończącej przy ruinach młyna, prowadzącej w kierunku Gronowskiego Młyna.
2	Średniej wielkości obszar, znajdujący się w zachodniej części parku, przy granicy województwa. Obejmuje zwarty obszar lasów, porastających podmokłe, pagórkowate tereny w okolicy Jeziora Juchacz pomiędzy wsią Iłowo, Jazdrowo, Werski Most a doliną Łobżonki.	Ten „obszar ciszy” wyznaczony został na terenie jednego z większych kompleksów leśnych w Krajeńskim Parku Krajobrazowym. Teren jest raczej niedostępny, w całości zalesiony, poprzecinany licznymi strumieniami i mokradłami. Występują tu liczne śródleśne, bezodpływowe jeziora. Przez południową część obszaru przebiega czarny szlak pieszy Jazdrowo – Wielki Buczek. Atrakcją na tym terenie jest śródleśne Jezioro Juchacz, bardzo czyste, użytkowane rekreacyjnie przez mieszkańców. Funkcjonuje tu plaża i zadbane miejsce biwakowe. Obszar nadaje się na indywidualną eksplorację z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych. Wyznaczanie „ścieżki ciszy” nie jest szczególnie istotne. Przy jej wyznaczeniu, początek znajdować się powinien nad Jeziorem Juchacz.). Możliwe są dwie opcje poprowadzenia ścieżki: trasa dłuższa, rowerowa, prowadząca przez właściwy „obszar ciszy” (około 15 km) oraz krótsza, piesza - spacerowa, prowadząca dookoła Jeziora Juchacz (około 5 km).
3	Średniej wielkości obszar, wyznaczony w centralnej części parku. Obejmuje podmokłe lasy doliny rzeki Orli, w których zachowały się w dość dobrym stanie torfowiska i bagna, chronione jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy Torfowisko Messy.	Jest to trudno dostępny, podmokły obszar bagiennych lasów i torfowisk pomiędzy Więcborkiem a Sępólnem Krajeńskim. Duża część obszaru chroniona jest jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy Messy, z dobrze zachowanym zespołem przyrodniczym torfowisk o powierzchni kilkuset hektarów. Teren słabo zaludniony, prowadzi przez niego tylko kilka gruntowych dróg. Okolica atrakcyjna szczególnie dla przyrodników i miłośników ornitologii. Brak miejsc o wysokich walorach widokowych, tereny równinne, jedynie w zachodniej części lekko pofałdowane. Brak zaplecza turystycznego, jedynie w zachodniej części obszaru, nad niewielkim Jeziorem Jeleń, znajduje się jedna kwatery agroturystyczna. Obszar ucierpiał w wyniku nawałnicy z 2017 roku. Baza turystyczna skupiona jest w Więcborku, odległym o ok. 6 km, oraz w Sępólnie Krajeńskim, odległym o ok. 8 km. Obszar nadaje się na indywidualną eksplorację, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych, Wyznaczanie „ścieżki ciszy” nie jest szczególnie istotne i może być dość trudne z uwagi na brak dobrych dróg w tym podmokłym terenie, jak też uwarunkowania ochrony przyrody (rezerwat).
4	Niewielki obszar, znajdujący się w południowej części parku, przy jego wschodniej granicy. Położony jest na południe od wsi Karolewo, na wschód od Więcborka.	Jest to mały obszar, obejmujący zwarty kompleks leśny o powierzchni nieco ponad 2 km², otoczony polami uprawnymi. Znajduje się około 1 km na południe od wsi Karolewo i około 5 km na wschód od Więcborka.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
	Teren równinny, porośnięty zwartym lasem. Liczne małe, bezodpływowe oczka wodne.	Nadaje się na indywidualne spacery i „kąpiele leśne”. Nie jest rekomendowane wyznaczanie tu „ścieżek ciszy”, gdyż obszar ten jest zbyt mały i raczej umiarkowanie atrakcyjny krajoznawczo, w porównaniu np. do okolic Jeziora Juchacz.
5	Niewielki obszar, znajdujący się w północnej części parku, na wschód od wsi Kęsowo. Obejmuje las w dolinie rzeczki Wytrych, w którym znajdują się dobrze zachowane polskie schrony bojowe z 1939 roku.	Jest to mały obszar, obejmujący zwarty kompleks leśny o powierzchni niespełna 5 km ² , otoczony polami uprawnymi. Znajduje się około 1,5 km na zachód od wsi Kęsowo, w dolinie rzeczki Wytrych. W lesie objętym „obszarem ciszy” zachował się jeden ze schronów bojowych polskiej linii obronnej z 1939 roku, biegnącej wzdłuż rzeczki Wytrych. Teren poprzecinany jest licznymi drózkami leśnymi. Nadaje się na indywidualne spacery i „kąpiele leśne”. Nie jest rekomendowane wyznaczanie tu „ścieżek ciszy”, gdyż obszar ten jest zbyt mały i raczej umiarkowanie atrakcyjny krajoznawczo, w porównaniu np. do okolic Jeziora Juchacz.
6	Niewielki obszar, położony przy wschodniej granicy parku, nad rzeką Kamionką, w pobliżu wsi Adamkowo – ptasiej wioski tematycznej. Jest to atrakcyjna, urozmaicona okolica o dużych walorach krajobrazowych i licznych atrakcjach turystycznych.	Jest to mały, ale bardzo interesujący obszar, znajdujący się we wschodniej części parku. Wyznaczony został w lasach otaczających dolinę Kamionki na wschód od wsi Adamkowo. Teren malowniczy, duże różnice wysokości, dochodzące do 50 metrów na północnym brzegu Kamionki („Wzgórze Wilhelma”). Okolice mocno ucierpiała w wyniku nawałnicy z 2017 roku, która powaliła dużą część lasów na tym terenie. Przebiega tędy żółty szlak pieszy „Kasztelański”, prowadzący przez Krajnę z Rytle do Gostycyna. Atrakcją są też pamiątki po bytności w tej okolicy sławnego malarza Leona Wyczółkowskiego, którego imieniem nazwano aleję klonową i pomnikowe dęby. Rzeka Kamionka jest dość trudnym, malowniczym, rzadko uczęszczanym szlakiem kajakowym. Wież Adamkowo jest „ptasią wioską tematyczną”. Znajduje się w niej wiele nowoczesnych rzeźb ptaków w formie ekomuzeum na otwartym powietrzu. W pobliżu wytyczono ornitologiczną ścieżką edukacyjną, umożliwiającą obserwację takich gatunków jak bocian biały, błotniak stawowy, grzywacz, zięba, szpak, kapturka, modraszka i żuraw [wikipedia]. Te wszystkie walory krajobrazowe, przyrodnicze i kulturowe, z uwagi na skupienie na małej przestrzeni, rekomenduje wyznaczenie na tym obszarze „ścieżki ciszy”, ukierunkowanej na aspekty ornitologiczne (odgłosy ptasie w naturze).

Tabela 7. Potencjał „obszarów ciszy” w Krajeńskim Parku Krajobrazowym zakresie rozwoju dedykowanego zagospodarowania turystycznego związanego z wytyczaniem „ścieżek ciszy”, opracowanie własne

Podsumowanie:

W przypadku Krajeńskiego Parku Krajobrazowego możliwe jest wyznaczenie pięciu „ścieżek ciszy” w czterech „obszarach ciszy”:

1) Okolice Witkowskiego Młyna (dolina Kamionki)

Początek i koniec „ścieżki ciszy” przy ruinach młyna nad Kamionką w Witkowskim Młynie. Konieczne jest do tego wykonanie parkingu leśnego. Trasa w formie pętli, prowadząca drózkami leśnymi na północ, w kierunku Gronowskiego Młyna, w pobliżu granicy województwa. Koniec pętli również przy ruinach młyna.

Wytyczenie trasy wymaga szczegółowych analiz terenowych, uwzględniających możliwości prowadzenia ścieżki po drózkach leśnych. Długość trasy w takim przypadku wynosić będzie od 5 do 6 kilometrów, a jej pokonanie to 1-1,5 godzinny spacer.

2) Okolice Jeziora Juchacz (trasa dłuższa, do Werskiego Mostu)

Początek i koniec ścieżki znajdować się powinien nad Jeziorem Juchacz, przy plaży i miejscu biwakowym. Trasa w formie pętli, prowadząca po drogach leśnych. Długość trasy w takim wariantcie to około 15 kilometrów, więc powinna to być raczej trasa rowerowa. Na trasie rekomenduje się umieścić takie obiekty: leśniczówka Jazdrowo, jeziorka śródleśne w okolicach Werskiego Mostu oraz dolina Łobżonki. Możliwy przebieg trasy to: Jezioro Juchacz – leśniczówka Zaleśniak – drogi leśne wzdłuż Łobżonki w kierunku Werskiego Mostu – Jeziora Leśne i Małe Leśne – czarny szlak pieszy do Jazdrowa – Jezioro Juchacz.

Wytyczenie trasy wymaga szczegółowych analiz terenowych, uwzględniających możliwości prowadzenia ścieżki po drózkach leśnych z uwzględnieniem terenów podmokłych oraz przejezdności leśnych dróg dla rowerów.

3) Ścieżka dookoła Jeziora Juchacz

Początek i koniec ścieżki znajdować się powinien nad Jeziorem Juchacz, przy plaży i miejscu biwakowym. Trasa prowadząca ścieżkami leśnymi dookoła jeziora, skrajem terenów podmokłych. Długość takiej pętli to 5-6 km. Jej pokonanie wymaga ok. 2 godzin.

Wytyczenie takiej ścieżki również wymaga szczegółowych analiz terenowych. Jej walorem jest przebieg na skraju ekosystemów leśnych i mokradeł, dzięki czemu daje możliwość obserwacji ptaków błotnych. Taka ścieżka wyposażona powinna być w platformy widokowe i ew. kładki przez tereny podmokłe.

4) Ścieżka przez Torfowisko Messy

Potencjalna trasa „ścieżki ciszy” powinna prowadzić przez zachodnią część „obszaru ciszy, która jest bardziej dostępna i urozmaicona. W pobliżu znajdują się śródleśne jeziorka (Jeleń, Jelonek, Diabli Kąt, Radońskie). Początek i koniec trasy rekomenduje się wyznaczyć przy leśniczówce Dąbie, znajdującej się w środku obszaru bagien Messy. Trasa prowadzić powinna leśnymi drózkami w kierunku zachodnim, do Jeziora Jeleń, w jednym kierunku drogą gruntową do Sypniewa, a w przeciwnym – leśnymi drózkami na północ od tej drogi, w pobliżu śródleśnego jeziorka Diabli Kąt i zarastającego Jeziora Radońskiego. Po drodze tereny leśne, zniszczone przez nawałnicę z 2017 roku, obecnie odnawiane. Długość takiej trasy to około 12-14 kilometrów, wymaga więc kilkugodzinnego spaceru lub wykorzystania rowerów.

Wytyczenie trasy wymaga szczegółowych analiz terenowych, uwzględniających możliwości prowadzenia ścieżki po drózkach leśnych z uwzględnieniem terenów podmokłych oraz przejezdności dróg dla rowerów.

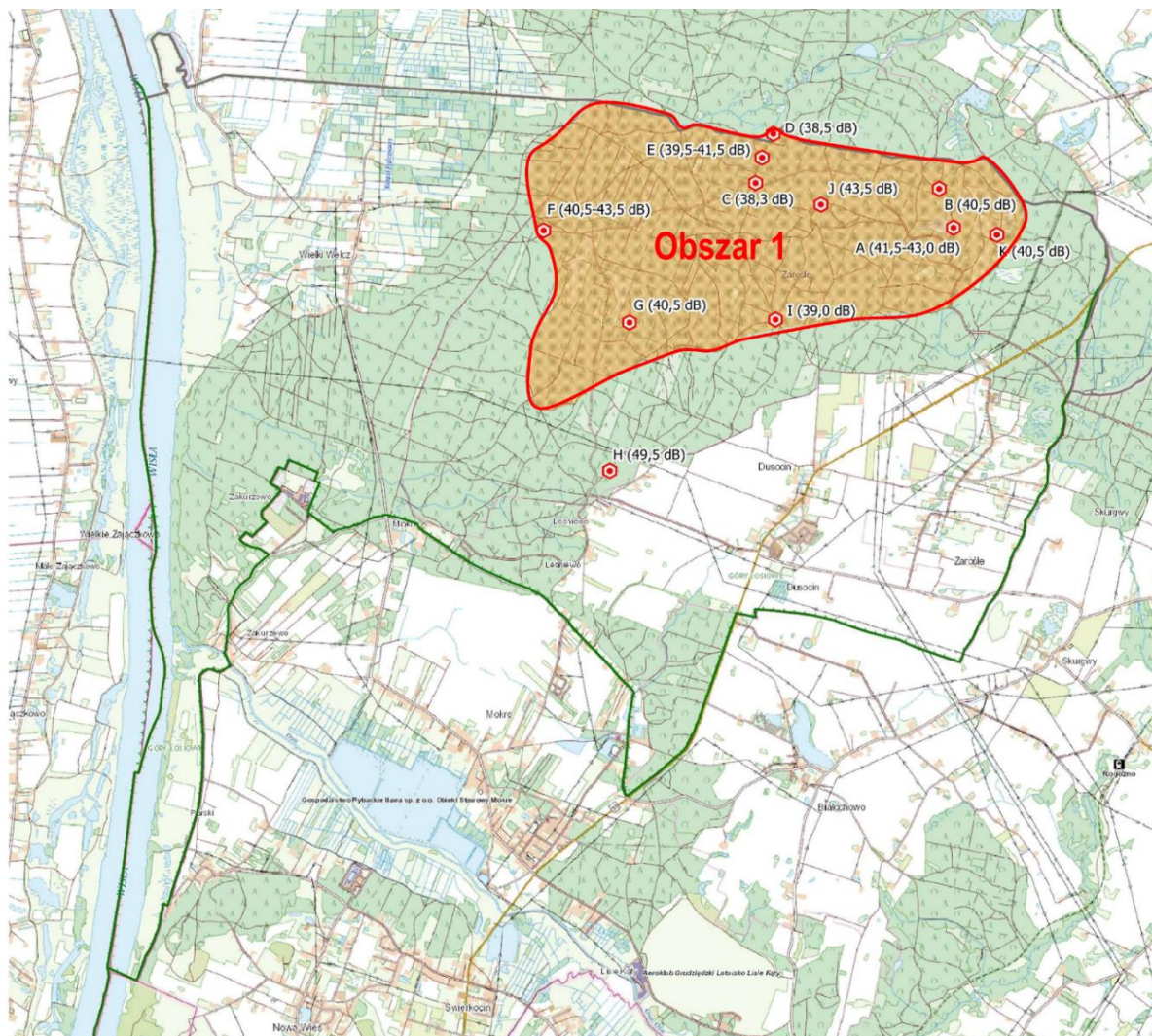
5) Ornitologiczna „ścieżka ciszy” w okolicach Adamkowa

Potencjalna trasa „ścieżki ciszy” powinna prowadzić w formie pętli z Adamkowa w dolinę rzeki Kamionki. Na trasie liczne atrakcje turystyczne, jak plenerowe „Muzeum Ptaka” w Adamkowie, zabytkowa aleja klonowa, pomnikowe dęby im. Leona Wyczółkowskiego, punkt widokowy „Wzgórze Wilhelma” (171 m). Wykorzystać można przy jej wytyczeniu fragment żółtego szlaku pieszego „Kasztelańskiego”.

Wytyczenie szczegółowej trasy wymaga dokładnej analizy terenowej możliwości wykorzystania lokalnych ścieżek i drózek leśnych i polnych, w szczególności w dolinie Kamionki. Orientacyjna długość trasy to około 6-8 kilometrów, a jej pokonanie wymaga 2-3 godzin spaceru.

III.6. PARK KRAJOBRAZOWY „GÓRY ŁOSIOWE”

W ramach wstępnego mapowania obszarów ciszy na terenie Parku Krajobrazowego „Góry Łosiowe” wyznaczono 1 taki obszar. Jego lokalizację przedstawia rysunek 6.

Rysunek 7. „Obszar ciszy” w Parku Krajobrazowym „Góry Łosiowe” i lokalizacja pilotażowych pomiarów natężenia dźwięku w listopadzie 2021 r., źródło: raport K-PBPiR / UMWK-P

Komentarz:

Park Krajobrazowy „Góry Łosiowe” chroni krajobraz przyrodniczy i kulturowy doliny Wisły i skraju wysoczyzny na wschód od Wisły i na północ od Grudziądza. Obejmuje też południową część rozległego kompleksu lasów, ciągnących się na wschód od doliny Wisły pomiędzy Kwidzynem a Grudziądem. Lasy te zajmują większą część powierzchni parku. Porastają mocno wyniesiony skraj wysoczyzny nadwiślańskiej (od którego pochodzi nazwa parku – Góry Łosiowe) oraz faliste tereny dawnych wydmy i glin zwałowych, znajdujące się w północnej części parku.

W północnej części tego zalesionego obszaru, raczej niezamieszkałego i pozbawionego dróg utwardzonych, wyznaczono zwarty i dość rozległy „obszar ciszy”, jedyny na obszarze parku krajobrazowego.

W oparciu o walory krajobrazowe i dostępność oraz natężenie ruchu turystycznego dokonano wstępnej waloryzacji potencjału tych obszarów, opisane w tabeli 8.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
1	Duży, zwarty obszar, obejmujący północno-wschodnią część parku krajobrazowego. Teren ten wyróżnia się występowaniem wzniesień, którymi są porośnięte sosnowym lasem, piaszczyste wydmy pochodzące sprzed kilku tysięcy lat. Część obszaru to lekko falisty teren, utworzony przez gliny zwałowe, również pochodzenia polodowcowego.	Rozległy obszar zwartych lasów sosnowych porastających dobrze zachowane wydmy eoliczne, ukształtowane po wycofaniu się lądolodu. Ukształtowanie terenu w postaci wałów wydmy i lekkich pagórków dodatkowo poprawia wyciszenie obszaru. Teren ten spełnia wszystkie kryteria „obszarów ciszy”. Brak wyraźnych punktów koncentracji ruchu turystycznego i obiektów noclegowych. Kompleks leśny przecinają jeden szlak turystyczny – pieszy szlak „Kopernikowski” i drogi pożarowe, ułatwiające przemieszczanie się po tym terenie. Elementem wyróżniającym się jest niewielkie, bezodpływowe, śródleśne jezioro „Głęboczek”, położone w pobliżu szlaku turystycznego. Teren ten ma umiarkowaną atrakcyjność turystyczną z uwagi na dość monotony krajobraz. Brak wyróżniających się obiektów lub atrakcji turystycznych. Z tego powodu nie jest rekomendowane wyznaczanie na tym obszarze „ścieżek ciszy”. Jest za to doskonałym miejscem na spacerowe i „kąpiele leśne”. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji. W pobliskim Dusocinie znajduje się pałacyk rodziny Rydygier, w którym planowane jest utworzenie ośrodka edukacyjnego. W Zakurzewie zaś, w pobliżu składowiska odpadów komunalnych, znajduje się gminne centrum edukacji ekologicznej. Są to potencjalne miejsca, w których rozpocząć się może lub kończyć trasa spacerowa.

Tabela 8. Potencjał „obszarów ciszy” w Parku Krajobrazowym „Góry Łosiowe” zakresie rozwoju dedykowanego zagospodarowania turystycznego związanego z wytyczaniem „ścieżek ciszy”, opracowanie własne

Podsumowanie:

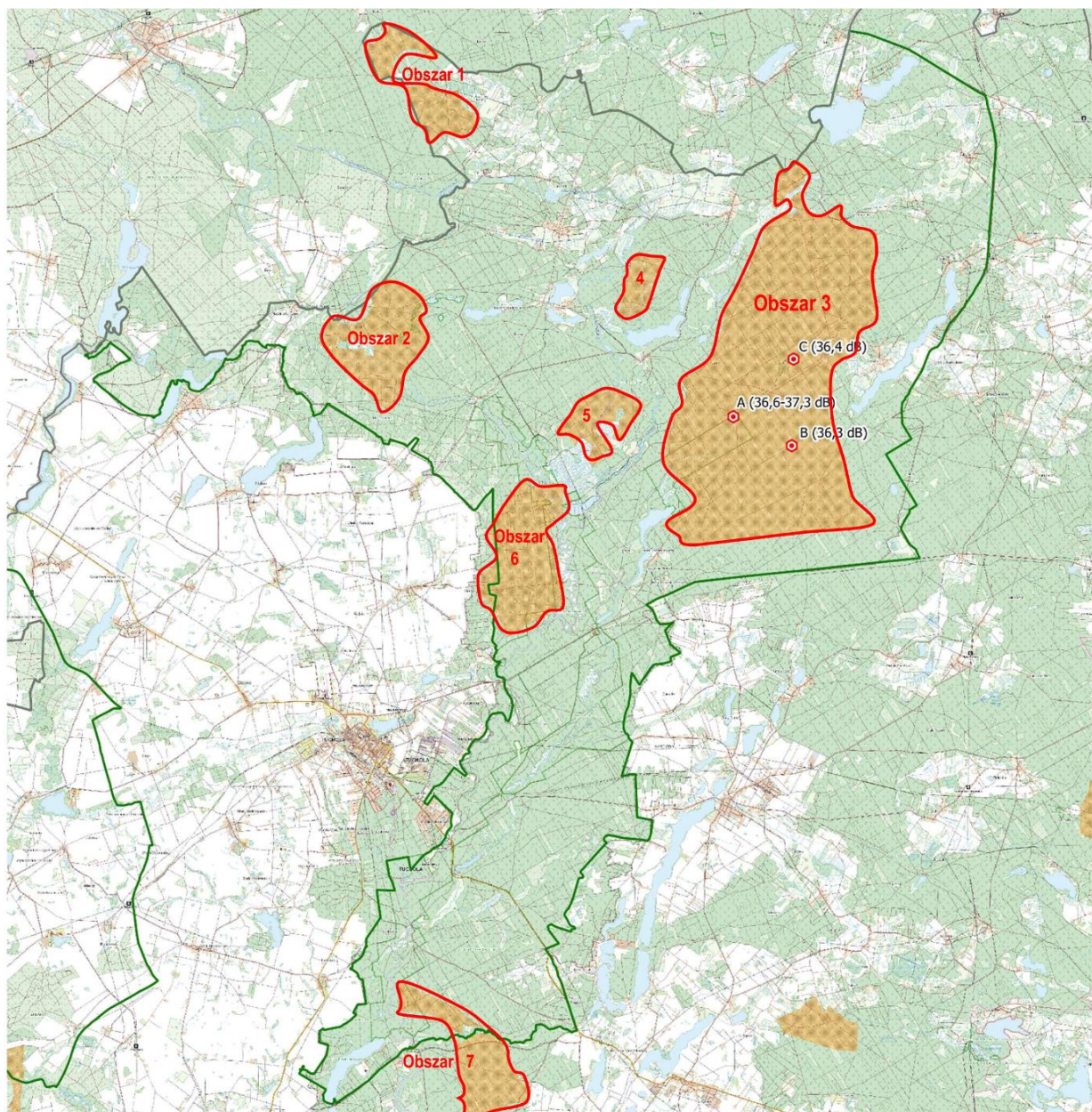
W przypadku Parku Krajobrazowego „Góry Łosiowe” możliwe jest wyznaczenie „ścieżki ciszy” na terenie „obszaru ciszy”. Jednak taka ścieżka będzie miała umiarkowaną atrakcyjność turystyczną, gdyż położona jest zdecydowanie z dala od miejsc koncentracji ruchu turystycznego, a teren pozbawiony jest wybitnych walorów krajobrazowych, jest więc dość monotony. Teren ten nadaje się więc raczej na indywidualną eksplorację „obszaru ciszy” z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.

Ewentualne wytyczenie „ścieżki ciszy” w formie pętli jest możliwe z parkingu przy drodze krajowej nr 55 (okolice leśniczówki Zarośle). Z tego miejsca utwardzoną drogą leśną (czerwonym szlakiem „Kopernikowskim” do Jeziora Głęboczek. Następnie należy zejść z dobrej drogi na leśne ścieżki, obchodząc jezioro i następnie przez lasy z powrotem do parkingu.

Dystans konieczny do przejścia po takiej trasie to około 5-6 kilometrów. Wytyczenie trasy wymaga dokładnego rozpoznania przebiegu dróg leśnych pomiędzy Jezioro Głęboczek a parkingiem leśnym.

III.7. TUCHOLSKI PARK KRAJOBRAZOWY

W ramach wstępnego mapowania obszarów ciszy na terenie Tucholskiego Parku Krajobrazowego wyznaczono 7 takich obszarów. Ich lokalizację przedstawia rysunek 7.

Rysunek 8. „Obszar ciszy” w Tucholskim Parku Krajobrazowym i lokalizacja pilotażowych pomiarów natężenia dźwięku w listopadzie 2021 r., źródło: raport K-PBPiR / UMWK-P

Komentarz:

Obszar Tucholskiego Parku Krajobrazowego jest silnie zalesiony, rzadko zaludniony. Posiada ubogą sieć drogową. Turystyka koncentruje się jedynie w okolicach Tucholi oraz w dolinie Brdy i w Fojutowie. Z tego powodu większa część obszaru ma bardzo dobre warunki do wyznaczania „obszarów ciszy”, szczególnie w północnej części parku.

W oparciu o walory krajobrazowe i dostępność oraz natężenie ruchu turystycznego dokonano wstępnej waloryzacji potencjału tych obszarów, opisane w tabeli 9.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
1	Średniej wielkości obszar, położony w północnej części parku, przy granicy z województwem pomorskim. Obejmuje zwarty obszar sosnowych lasów położony na północ od Wielkiego Kanału Brdy w okolicach Fojutowa. Obszar silnie penetrowany turystycznie z uwagi na dużą liczbę osób odwiedzających akwedukt i kompleks atrakcji w Fojutowie oraz kajakarzy na Wielkim Kanale Brdy.	Obszar wyznaczony w terenach leśnych na północ od Fojutowa, które jest głównym ośrodkiem turystycznym w północnej części Tucholskiego Parku Krajobrazowego. Faktyczny zasięg obszaru obejmować powinien także część parku w województwie pomorskim, w kierunku wsi Uboga i Kurkowo. Dostępność obszaru zapewnia droga Woziwoda-Gutowiec oraz droga prowadząca do Fojutowa, w którym znajduje się rozbudowane zaplecze turystyczne – hotel, park rozrywki, gastronomia, punkt widokowy. Turystyka na tym obszarze to także spływy kajakowe Wielkim Kanale Brdy. Teren ten ma potencjał do wyznaczania „ścieżki ciszy” z uwagi na walory przyrodnicze (zwarty kompleks leśny) oraz bliskość ośrodka turystycznego w Fojutowie (potencjalny partner komercyjny i beneficjent przedsięwzięcia). Prowadzić ona może szlakiem pieszym wzdłuż kanału w kierunku osady Uboga i z powrotem drogami leśnymi. Możliwe jest wytyczenie trasy w wariantcie krótszym (spacerowym) ok. 5 km i dłuższym, do osady Uboga (ok. 12 km). Obszar ten jest umiarkowanie atrakcyjny krajobrazowo, jednak wytyczenie „ścieżki ciszy” uzasadnia duży ruch turystyczny, generowany przez atrakcje Fojutowa, oraz konieczność ochrony walorów przyrodniczych obszaru przed antropopresją.
2	Średniej wielkości obszar, położony w centralnej części parku, na wschód od Nadolnej Karczmy. Obejmuje tereny leśne, w których występują liczne śródleśne jeziora, objęte ochroną jako rezerwat przyrody. W pobliżu ośrodek dużej koncentracji ruchu turystycznego na szlaku kajakowym Brdy w Nadolnej Karczmie i Brdzie.	Jest to bardzo atrakcyjny przyrodniczo i krajobrazowo teren. Porastają go piękne lasy sosnowe, w których znajdują się liczne, śródleśne jeziora. Są one chronione jako rezerваты przyrody – „Jeziora Kozie” oraz „Jezioro Zdręczno”. W pobliżu obszaru znajduje się duże skupisko usług turystycznych w postaci pól biwakowych, obsługujących spływy kajakowe na Brdzie w okolicach Nadolnej Karczmy i wsi Brda. Jest to ważny punkt na tym popularnym szlaku kajakowym, licznie odwiedzany w sezonie przez kajakarzy. Obsługę komunikacyjną zapewniają lokalne drogi, prowadzące przez lasy. Węzłem ruchu turystycznego dla obszaru jest parking leśny nad Jeziorem Sztucznym. Z uwagi na walory przyrodnicze obszaru, wymagające ochrony przed antropopresją, oraz bliskość miejsc koncentracji ruchu turystycznego, zasadne jest wytyczenie tu „ścieżki ciszy”, która porządkowałaby ruch turystyczny na tym terenie.
3	Rozległy obszar borów sosnowych, wytyczony we wschodniej części parku. Umiarkowanie atrakcyjny krajobrazowo, dość odległy od miejsc koncentracji ruchu turystycznego teren, pozbawiony także osadnictwa.	Jest to bardzo rozległy obszar płaskiej równiny sandrowej, porośnięty przez zwarty kompleks lasów sosnowych, typowy dla Borów Tucholskich. Krajobraz raczej monotony (monokultura sosnowa). Gęsta sieć dróg leśnych przecina cały obszar, ale tylko niewielka ich część jest udostępniona do ruchu kołowego. Jedyną miejscowością w pobliżu jest niewielka wieś Biała, położona na zachód od obszaru oraz wieś Rzepiczna w północnej jego części. Teren ten spełnia więc założenia „obszarów ciszy”. Doskonale nadaje się do „kąpieli leśnych” i indywidualnej eksploracji. Wytyczenie „ścieżki ciszy” rekomendowane jest w najbardziej atrakcyjnej części obszaru, jaką jest górny, źródłowy fragment doliny rzeki Stążki, tworzący malowniczy jar, a także okolice rezerwatu przyrody „Bagno Grzybna”, który chroni torfowisko otaczające to bezodpływowe, śródleśne jezioro.
4	Niewielki obszar, wyznaczony w okolicach wsi Kłoczek, w dolinie kanału Węgori na obu brzegach Wielkiego Kanału Brdy. Jest to środkowa część parku. Obszar leśny, którego główną atrakcją są dwa akwedukty na kanale – Kłoczek i Węgoria.	Niewielki, ale interesujący obszar w centralnej części parku. Jego atrakcją są dwa małe akwedukty, wybudowane na Wielkim Kanale Brdy. W pobliżu baza turystyczna, zlokalizowana w Białej, Legbądzie i Kłocku. Bliskość niewielkich jezior – Krasne, Grzybiec, Białe, które wykorzystywane są do celów turystyki i rekreacji. Na obszarze gęsta sieć dróg leśnych oraz wyznaczone szlaki turystyczne. Z uwagi na atrakcje (akwedukty) oraz bliskość bazy turystycznej, na tym obszarze możliwe jest wyznaczenie „ścieżki ciszy”.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
5	Niewielki obszar w dolnej części Wielkiego Kanału Brdy, położony w centralnej części parku, pomiędzy Woziwodą a wsią Bielska Struga. Jest to teren pokryty lasami, przepłatanymi łąkami nad Wielkim Kanałem Brdy. Dość duża odległość od osad i miejscowości turystycznych, ograniczona dostępność komunikacyjna (brak dróg i parkingów leśnych).	Jest to niewielki obszar, wyznaczony w centralnej części parku. Obejmuje lasy otaczające brzegi Wielkiego Kanału Brdy w pobliżu jego ujścia do Brdy przy osadzie Zielonka. Znajduje się na południe od wsi Biała, na wschód od Woziwody i na zachód od wsi Bielska Struga. Teren praktycznie niedostępny, do miejscowości turystycznych (Woziwoda, Biała) odległość wynosi 2-3 kilometry. Jest to płaski, raczej monotony krajobrazowo teren, porośnięty sosnowymi lasami. Nad Wielkim Kanałem Brdy rozciągają się rozległe łąki. Okolica ma duże walory przyrodnicze z uwagi na występowanie zróżnicowanych ekosystemów, co sprzyja np. bytowaniu wielu gatunków ptaków. Brak szlaków turystycznych, ruch turystyczny ogranicza się do mało uczęszczanego na tym odcinku szlaku kajakowego Wielkiego Kanału Brdy (bardziej popularny jest północny fragment kanału, między Rytlem a Fojutowem. Z tego powodu nie jest rekomendowane wyznaczanie na tym obszarze „ścieżek ciszy”. Jest za to doskonałym miejscem na spacer leśny i „kąpiele leśne”. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.
6	Dość rozległy obszar, wyznaczony w centralnej części parku, na zachodnim brzegu Brdy pomiędzy Zielonką, Gołębkiem a Wymysłowem. Zwarty obszar leśny, teren raczej płaski, pozbawiony wyróżniających się miejsc i atrakcji turystycznych. Zachodnia granica obszaru to granica parku krajobrazowego i skraj lasu, a wschodnia i południowa granica to dolina Brdy. Turystyka koncentruje się w dolinie Brdy, na wschód od obszaru, w szczególności w okolicach osady Gołębek.	Jest to dość duży obszar, wyznaczony na zachodnim brzegu Brdy, poniżej elektrowni Zielonka. Sięga aż po Wymysłowo w pobliżu Tucholi. Stanowi potencjalne zaplecze rekreacyjne dla turystów, korzystających z ośrodków turystycznych nad Brdą, jak Gołębek. Jednak zdecydowanie ciekawsze krajobrazowo są miejsca położone w dolinie Brdy, na wschód od obszaru. Wytyczono tam kilka szlaków turystycznych. W Gołębku znajduje się popularny park dendrologiczny i duża przystań kajakowa. Jest to także bardzo popularny odcinek szlaku kajakowego. Z uwagi na ruch turystyczny ta, ciekawsza widokowo i atrakcyjniejsza część obszaru, została z niego wyłączona. Pozostały obszar w całości jest pokryty lasami, porastającymi płaską równinę sandrową. Teren dość monotony krajobrazowo, pozbawiony wyróżniających się obiektów i atrakcji turystycznych. Z tego powodu nie jest rekomendowane wyznaczanie na tym obszarze „ścieżek ciszy”. Jest za to doskonałym miejscem na spacer leśny i „kąpiele leśne”. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.
7	Średniej wielkości obszar, wyznaczony w południowej części parku. Pokryty jest w całości lasami sosnowymi. Sięga poza granice parku, aż do wsi Minikowo, nieco na północ od skraju Zalewu Koronowskiego. Znajduje się na wschód od turystycznej miejscowości Piła nad Brdą i na południe od osady Świt – ważnego węzła szlaku kajakowego Brdy.	Jest to średniej wielkości obszar zwartych lasów, porastających płaskie tereny na wschodnim brzegu Brdy. Na zachód od obszaru znajdują się turystyczne ośrodki w Pile i Świcie, obsługujące ruch turystyczny (spływy kajakowe) na Brdzie. Na południe od obszaru rozpoczyna się Zalew Koronowski. Obszar przecina pieszy szlak żółty im B. Nowodworskiego. Na terenie tym brak obiektów turystycznych ani wyróżniających się atrakcji. Teren jest raczej monotony, typowy dla Borów Tucholskich. Stanowi potencjalne zaplecze rekreacyjne dla turystów korzystających z obiektów turystycznych w Pile i Świcie nad Brdą, ale jego atrakcyjność turystyczna jest raczej umiarkowana. Z tego powodu nie jest rekomendowane wyznaczanie na tym obszarze „ścieżek ciszy”. Jest za to doskonałym miejscem na spacer leśny i „kąpiele leśne”. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.

Tabela 9. Potencjał „obszarów ciszy” w Tucholskim Parku Krajobrazowym zakresie rozwoju dedykowanego zagospodarowania turystycznego związanego z wytyczaniem „ścieżek ciszy”, opracowanie własne

Podsumowanie:

W przypadku Tucholskiego Parku Krajobrazowego rekomenduje się wyznaczenie „ścieżek ciszy” w następujących lokalizacjach:

1) Okolice Fojutowa i Wielkiego Kanału Brdy - pętla krótka

Ewentualna „ścieżka ciszy” rozpoczynać się powinna i kończyć w Fojutowie i wykraczać poza zmapowany obszar, obejmując również część województwa pomorskiego, prowadząc wzdłuż Wielkiego Kanału Brdy w kierunku osady Uboga i z powrotem przez lasy na północ od kanału.

Początek trasy rekomendowany jest w Fojutowie w pobliżu akweduktu. To kluczowa atrakcja turystyczna tej części regionu. W pobliżu funkcjonuje kompleks turystyczno-usługowy, który może być komercyjnym partnerem „ścieżki ciszy”.

Trasa prowadzić powinna zielonym szlakiem turystycznym wzdłuż Wielkiego Kanału Brdy do miejsca postojowego nad kanałem i wracać drogami leśnymi na północ od kanału. Długość takiej pętli to ok. 5 kilometrów, a jej przejście wymaga około godziny – półtorej, w zależności od tempa.

2) Okolice Fojutowa i Wielkiego Kanału Brdy - pętla długa

Trasę opisaną w poprzednim punkcie można wydłużyć aż do osady Uboga. Wówczas prowadzi ona dalej wzdłuż kanału szlakiem zielonym i wraca drogami leśnymi do Fojutowa, mając około 12 kilometrów długości. Taka trasa jest dedykowana rowerzystom i doświadczonym piechurkom, gdyż jest nieco zbyt długa i monotonna dla spacerowiczów z dziećmi. Jej pokonanie pieszo wymaga około 3 godzin, na rowerze zaś do 1,5 godziny.

3) „Ścieżka Ciszy” przez rezerваты „Jeziora Kozie” i „Jezioro Zdręczno”

Rekomenduje się wyznaczenie ścieżki w formie pętli, prowadzącej przez rezerваты „Jeziora Kozie” i „Jezioro Zdręczno”. Początek i koniec trasy na parkingu przy rezerwacie. Z tego miejsca poprowadzenie trasy w formie pętli o długości 4-6 kilometrów, leśnymi ścieżkami dookoła jezior. Spacer taką ścieżką zajmie około 1-2 godzin.

Dodatkowo informację o „ścieżce ciszy” umieścić można na przystaniach kajakowych w Nadolnej Karczmie i Brdzie, odległych tylko kilka kilometrów od planowanej trasy.

4) „Ścieżka Ciszy” w dolinie rzeki Stążki

Rekomenduje się wyznaczenie ścieżki w formie pętli, prowadzącej przez rezerваты „Źródła Rzeki Stążki” oraz w pobliżu rezerwatu „Bagno Grzybna”. To najbardziej atrakcyjna przyrodniczo i krajobrazowo część tego obszaru. Wytyczenie ścieżki jest zasadne z uwagi na potrzebę ukierunkowania ruchu turystycznego w tym cennym przyrodniczo obszarze.

Początek ścieżki możliwy jest w miejscowości Biała, do której dojechać można lokalną drogą. Najlepszym miejscem na rozpoczęcie trasy jest ośrodek harcerski, położony nad Bielską Strugą. Z tego miejsca trasa może prowadzić na południe obok leśniczówki Biała, szlakiem niebieskim w kierunku rezerwatu i doliny Stążki. Atrakcją jest jar rzeczny oraz bunkier partyzancki z czasów II wojny światowej. Szlak następnie zakręca na wschód, prowadząc w kierunku rezerwatu „Bagno Grzybna”. Z okolic tego rezerwatu powrót do Białej drogami leśnymi obok źródeł Stążki, tzw. „Wodogrzmotów Krasnoludków”. Długość takiej trasy w formie pętli to około 13 kilometrów.

Dodatkowo wyznaczyć można wariant trasy prowadzący do rezerwatu „Źródła Rzeki Stażki” wzdłuż wschodniego brzegu Stażki do parkingu leśnego nad Jeziolem Okierskim. Zapewnia to alternatywny dojazd i możliwość pokonania ścieżki również w formie pętli z tego parkingu bez odwiedzania wsi Biała. Jest to nieco krótszy odcinek – 11 km, z czego ok. 1,2 km w każdą stronę łącznikiem pomiędzy parkingiem a rezerwatem.

W przypadku rezerwatu „Źródła Rzeki Stażki” szlak należy poprowadzić istniejącym, niebieskim szlakiem pieszym „Partyzantów AK”. Wynika to z ograniczenia w wytyczaniu nowych szlaków i lokalizacji infrastruktury turystycznej, wskazane w zarządzeniu nr 0210/23/2013 Regionalnego Dyrektora RDOŚ w Bydgoszczy z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Źródła Rzeki Stażki”.

5) „Szlak Akweduktów” w okolicach wsi Kłoczek

Na „obszarze ciszy” wyznaczonym w okolicach wsi Kłoczek, możliwe jest wyznaczenie „ścieżki ciszy” łączącej akwedukty Kłoczek i Węgornia na Wielkim Kanale Brdy. Są one lokalnymi atrakcjami turystycznymi. W pobliżu znajduje się duża liczba obiektów turystycznych, nad jeziorami i nad kanałem.

Punkty początkowe trasy to parkingi przy obu akweduktach. „Ścieżkę ciszy” pomiędzy tymi obiektami poprowadzić można leśnymi drogami. Odległość pomiędzy nimi wynosi około 2 kilometrów.

Do dalszej analizy pozostaje możliwość wytyczenia trasy w formie pętli, gdyż w okolicy znajduje się sporo przeszkód wodnych (Wielki Kanał Brdy, Kanał Węgornia, kanały i rowy melioracyjne). Wykorzystanie dróg leśnych na północnym brzegu kanału (w kierunku wsi Radonek) daje taką możliwość. Wówczas pętla liczyłaby około 5 kilometrów, z koniecznością przejścia tej samej trasy na dystansie ok. 400 metrów wzdłuż Wielkiego Kanału Brdy do akweduktu w Klocku.

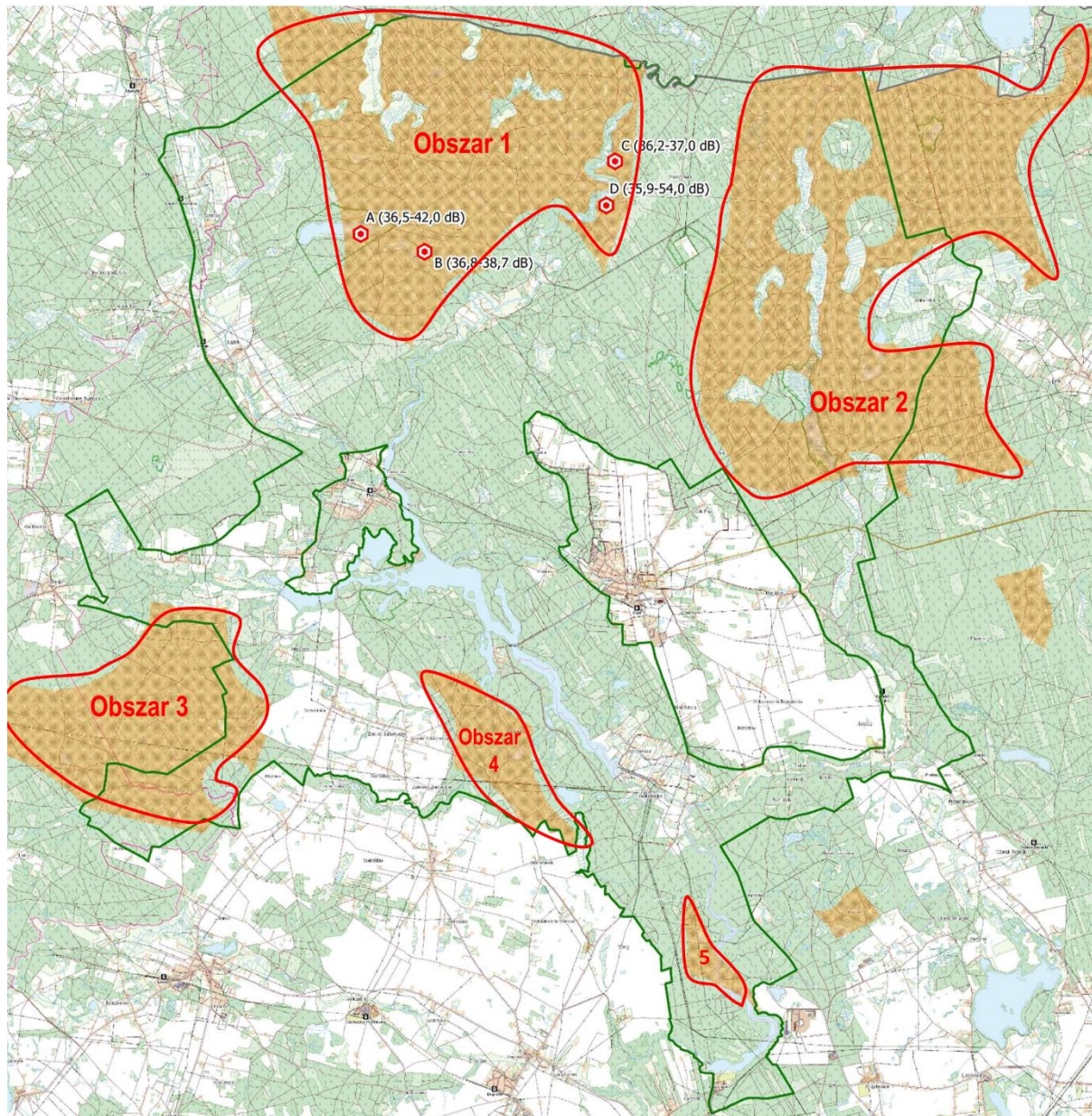
Trasa taka dla zapewnienia odpowiedniej dostępności komunikacyjnej i bliskości ośrodków i atrakcji turystycznych musi lekko wykraczać poza „obszar ciszy”, który obejmuje przede wszystkim lasy w dolinie Węgorni, nieco na wschód od planowanej trasy. Ma jednak duże walory przyrodnicze i krajobrazowe z uwagi na bliskość licznych cieków wodnych oraz ładny, zwarty obszar leśny, przez który przebiega.

Fot. 6. Wejście do rezerwatu „Jeziora Kozie”, Tucholski Park Krajobrazowy

III.8. WDECKI PARK KRAJOBRAZOWY

W ramach wstępnego mapowania obszarów ciszy na terenie Wdeckiego Parku krajobrazowego wyznaczono 5 obszarów ciszy. Ich lokalizację przedstawia rysunek 8.

Rysunek 9. „Obszar ciszy” we Wdeckim Parku Krajobrazowym i lokalizacja pilotażowych pomiarów natężenia dźwięku w listopadzie 2021 r., źródło: raport K-PBPiR / UMWK-P

Komentarz:

Obszar Wdeckiego Parku Krajobrazowego jest silnie zalesiony, rzadko zaludniony. Posiada ubogą sieć drogową. Turystyka koncentruje się jedynie w okolicach Tlenia oraz nad Zalewem Żurskim. Z tego powodu większa część obszaru ma bardzo dobre warunki do wyznaczania „obszarów ciszy”, szczególnie w północnej części parku.

W oparciu o walory krajobrazowe i dostępność oraz natężenie ruchu turystycznego dokonano wstępnej waloryzacji potencjału tych obszarów, opisane w tabeli 10.

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
1	Rozległy obszar, wyznaczony w północnej części parku. Obejmuje zwarte tereny leśne na zachodnim brzegu rzeki Wdy, praktycznie pozbawione siedlisk ludzkich. Teren płaski – równina sandrowa. Ruch turystyczny koncentruje się wzdłuż Wdy, szczególnie w okolicach Starej Rzeki	Obszar zwartych lasów, spełniający wszystkie kryteria „obszarów ciszy”. Jedynie w okolicach Suchej Rzeki oraz w dolinie Wdy między Suchą Rzeką a Tleniem ruch turystyczny może wprowadzać dodatkowy hałas, szczególnie w sezonie letnim. Obszar jest rekomendowany do wytyczenia i oznakowania „ścieżki ciszy” z uwagi na bliskość do głównych ośrodków ruchu turystycznego w parku, tj. Tlenia i Suchej Rzeki oraz konieczność ukierunkowania, czyli tzw. „kanalizacji” ruchu odwiedzających, z uwagi na kwestie ochrony cennych przyrodniczo siedlisk. „Ścieżkę ciszy” proponuje się wytyczyć z tych dwóch miejscowości w kierunku wschodnim tak, aby doprowadzić spacerowiczów z miejsc relatywnie „głośniejszych” (Tleń, Sucha Rzeki) do miejsc „cichszych” i atrakcyjnych z uwagi na krajobraz i walory przyrodnicze, jak rezerwat „Jezioro Piaseczno” oraz dolina Czyściewnicy. Rekomendowane jest oznakowanie ścieżki, wykorzystujące w dużej części istniejące szlaki turystyczne. Potencjalnie największą atrakcją jest na tym terenie możliwość obejścia Jeziora Piaseczno istniejącymi dookoła jeziora ścieżkami. Jest to bardzo atrakcyjny akwen, posiadający wyjątkowo czystą wodę, strome brzegi i otoczony pięknymi lasami. Zachodnia część jeziora nie jest objęta mapą „obszaru ciszy” z uwagi na bliskość linii kolejowej, jednak mały ruch na tej linii (5 par pociągów dziennie) raczej nie wyklucza tego terenu z objęcia go „obszarem ciszy”. Ograniczeniem jest objęcie jeziora ochroną rezerwatową, jednak w praktyce zakaz ten nie jest przestrzegany – nad jeziorem wydeptane są ścieżki spacerowe, stoją tablice informacyjne, są też pomosty wędkarskie. Również dolina Czyściewnicy i otaczające ją wzniesienia porośnięte starodrzewem są bardzo atrakcyjnym miejscem spacerowym, położonym w pobliżu Starej Rzeki.
2	Duży obszar, wyznaczony w północno-wschodniej części parku. Obejmuje zwarte tereny leśne, prawie pozbawione zabudowy i zagospodarowania turystycznego oraz podmokłą dolinę rzeczki Sobiny. Teren płaski – równina sandrowa.	Rozległy obszar zwartych lasów, spełniający wszystkie kryteria „obszarów ciszy”. Brak wyraźnych punktów koncentracji ruchu turystycznego i obiektów noclegowych. Kompleks leśny przecinają liczne szlaki turystyczne i drogi pożarowe, ułatwiające przemieszczanie się po tym terenie. Obszar ma dość jednolity charakter i atrakcyjność krajobrazową. Zdecydowanie wyróżniają się trzy miejsca, objęte ochroną rezerwatową: Jezioro Miedźno, jeziorko Dury oraz rezerwat „Brzęki im. Z. Czubińskiego”. W przypadku wytyczenia na tym obszarze „ścieżki ciszy” powinna ona przebiegać przez teren pomiędzy tymi trzema rezerwatami a zachodnim brzegiem Sobiny. Jest tam kilka parkingów leśnych, z których można rozpocząć trasę. Dojazd zapewnia droga leśna od Osia, biegnąca zachodnią krawędzią tego obszaru. Jednak wyznaczenie „ścieżki ciszy” nie jest bezwzględnie konieczne, gdyż ruch turystyczny, w odróżnieniu np. od okolic Starej Rzeki, rozprasać się będzie raczej po całym terenie. Rekomenduje się więc indywidualną eksplorację obszaru, z ew. umieszczeniem informacji o „obszarze ciszy” na parkingach leśnych i miejscach odpoczynku / rekreacji.
3	Obszar wyznaczony w zachodniej części parku, praktycznie w całości zalesiony, pozbawiony bazy turystycznej.	Teren posiada potencjał do wyznaczenia „ścieżki ciszy”, jednak z uwagi na dużą odległość od miejscowości turystycznych i dość monotony krajobraz nie jest rekomendowany do zagospodarowania w tym kierunku.
4	Niewielki, zalesiony obszar, wyznaczony na zachód od Zalewu Żurskiego i na południe od osady Grzybek. Urozmaicenie ukształtowanie terenu.	Obszar pomimo niewielkiej powierzchni nadaje się do wytyczenia krótkiej trasy spacerowej w kształcie pętli, gdyż ma urozmaicony krajobraz i dużą liczbę ścieżek i duktów leśnych. Na trasie ujęć można znaleźć niewielkie, śródlądowe jezioro Sławno, znajdujące się w centralnej części obszaru. Początek ścieżki powinien znajdować się w Grzybku, gdyż jest to ważny punkt na szlaku kajakowym rzeki Wdy, znajduje się tam także baza turystyczna (domki campingowe, pensjonat, pole biwakowe). Jest to też jedyny punkt dostępowy (dojazd samochodem, parking).

Nr	Położenie i specyfika obszaru	Komentarz i możliwości wykorzystania
5	Bardzo mały obszar wyznaczony w zalesionej dolinie Wdy i północnej części Zalewu Gródek. Teren trudno dostępny, ruch turystyczny to głównie kajakarze.	Mały obszar, praktycznie niedostępny dla piechurów. Możliwość wytyczenia „kajakowej ścieżki ciszy” na odcinku z Żura do Gródka po rzece Wdzie i Zalewie Gródeckim. Jest to mniej uczęszczany, a więc też spokojniejszy, fragment szlaku Wdy w porównaniu np. do odcinka Sucha Rzeką – Tleń.

Tabela 10. Potencjał „obszarów ciszy” w zakresie rozwoju dedykowanego zagospodarowania turystycznego związanego z wytyczaniem „ścieżek ciszy” na terenie Wdeckiego Parku Krajobrazowego, opracowanie własne

Podsumowanie:

W przypadku Wdeckiego Parku Krajobrazowego rekomenduje się wyznaczenie „ścieżek ciszy” w trzech potencjalnych lokalizacjach:

1) Ścieżka pomiędzy Suchą Rzeką (przystań kajakowa) a Jeziorem Piaseczno

Jest to obszar położony w centralnej części parku. Posiada dobrą dostępność komunikacyjną (dojazd od Tlenia i Starej Rzeki). Jest licznie odwiedzany turystycznie (szlak kajakowy Wdy, dolina Wdy, kwatery turystyczne). W okolicy znajduje się duża liczba znakowanych szlaków turystycznych, zaś sam teren spełnia założenia, według których wyznacza się „ścieżki ciszy” w parkach krajobrazowych. Teren jest atrakcyjny, urozmaicony, zalesiony. Występują jeziora (Jezioro Piaseczno) i rzeki (Wda, Czyściewnica) oraz starodrzew dębowy nad Czyściewnicą.

Zakłada się, że początek ścieżki będzie znajdował przy przystani kajakowej w Starej Rzece. Trasa prowadzić będzie wzdłuż północnego brzegu rzeki Czyściewnicy (czerwonym szlakiem „Stu z Nieba”), następnie czarnym szlakiem „Ścieżynka Zagłoby” przez rezerwat „Jezioro Piaseczno” w kierunku parkingu leśnego na południe od Jeziora Piaseczno.

W przypadku wyboru trasy w formie pętli powrót przez lasy na południowym brzegu Czyściewnicy, do drogi nad Wdą w pobliżu smażalni ryb „U Basi”, a stamtąd z powrotem do Starej Rzeki. W opcji „pętli” długość szlaku wynosi 8,7 kilometra, zaś w opcji bezpośredniej 6,8 kilometra.

Ścieżka pomiędzy trzema rezerwatami przyrody: „Jezioro Miedzno”, rezerwat „Jezioro Dury” oraz rezerwat „Brzęki im. Z. Czubińskiego”

Jest to rozległy obszar położony w północno-zachodniej części parku. Odległy od źródeł ruchu turystycznego, bardzo atrakcyjny przyrodniczo, dość urozmaicony. Jest tu raczej mały ruch turystyczny, ale wskazane zagospodarowanie go w sposób chroniący przyrodę i wykorzystujący istniejące szlaki turystyczne. To zdecydowanie najspokojniejsza część parku krajobrazowego, pozbawiona bazy turystycznej.

Trasa ścieżki może prowadzić z parkingu leśnego, położonego przy drodze biegnącej z Osia w kierunku północnym, na zachód od rezerwatu „Brzęki”. Z tego miejsca trasa prowadzi drogą leśną w pobliżu rezerwatu „Jezioro Dury”, następnie leśną drogą na wschód do parkingu w pobliżu rezerwatu Miedzno. Od tego miejsca „sięgacz” trasy prowadzi do leśniczówki i jeziora, wykorzystując szlak pieszy czerwony „Stu z Nieba”, a w kierunku przeciwnym, również szlakiem, w kierunku północno-zachodnim przez rezerwat „Brzęki” do punktu początkowego.

Samochód zaparkować można na parkingu leśnym przy rezerwacie Miedzno lub na drodze leśnej z Osia na północ – są to dwa węzłowe punkty „ścieżki ciszy”. Długość ścieżki około 7,6 kilometrów, przy czym pokonanie jej w całości (dojście do jeziora Miedzno i z powrotem) to łącznie dystans 9,2 kilometra. Wymaga to około 3 godzin spaceru.

3) W okolicach Jeziora Sławno na zachodnim brzegu Zalewu Żurskiego

Mały obszar, położony w dość trudno dostępnych lasach na zachodnim brzegu Jeziora Żurskiego. W pobliżu znajduje się ważny punkt etapowy na szlaku Wdy w postaci przystani w Grzybku. Obszar ma potencjał w zakresie obsługi turystów wypoczywających nad Jeziorem Żurskim

Proponowana trasa ma kształt pętli o długości 5,8 kilometra. Rozpoczyna się i kończy w Grzybku. Prowadzi na południe, najpierw czerwonym szlakiem „Zyglera Zagłoby”, następnie drogami leśnymi dookoła Jeziora Sławno, wracając następnie do Grzybka szlakiem pieszym im. Bernarda Sychty, w pobliżu Jeziora Żur.

III.9. NADGOPLAŃSKI PARK TYSIĄCLECIA

Park ten chroni przede wszystkim Jezioro Gopło i jego linię brzegową. Jest ono położone na terenach rolniczych, dość gęsto zaludnionych. Gęsta jest też sieć drogowa w okolicy parku. Z tego powodu możliwości wyznaczenia „ścieżek ciszy” oraz „obszarów ciszy” na terenie parku nadgoplańskiego jest dość ograniczona. Proces mapowania, przeprowadzony w roku 2021, nie pozwolił na wyodrębnienie żadnego zwartego „obszaru ciszy” na terenie parku.

Tym samym dla tego parku analiza rozwoju „obszarów ciszy” i wytyczania oraz budowy „ścieżek ciszy” miała nieco inny charakter (m. in. z uwagi na brak map „obszarów ciszy”).

Wizje lokalne pozwoliła na wskazanie na terenie Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia **dwóch obszarów**, które spełniają kryteria, jak powierzchnia powyżej 50 ha oraz zwarta pokrywa leśna. Zostały one poddane dalszym analizom w celu zweryfikowania możliwości wyznaczenia tam „obszarów ciszy” oraz wytyczenia i budowy w tych miejscach „ścieżek ciszy”.

Potencjalny obszar nr 1 – półwysep Potrzymiech

Pierwszy z tych obszarów znajduje się na półwyspie Potrzymiech, znajdujący się w centralnej części jeziora, oraz i zachodnia odnoga jeziora, objęta ochroną jako rezerwat. Jego północna część jest praktycznie niezamieszkała, porośnięta lasami i trzcinowiskami. W środkowej i południowej części półwyspu występuje rzadka zabudowa rolnicza i rekreacyjna. Dodatkowym atutem jest położenie tam ośrodka edukacyjnego „Rysiówka”, prowadzonego przez Nadgoplański Park Tysiąclecia. Powierzchnia tak wyznaczonego obszaru – zakładając granice wzdłuż linii lasu i zarośli, eliminujące tereny rolnicze – to 65 hektarów (0,65 km²). Jest to bardzo ważna ostoja zwierzyny, w szczególności miejsce lęgi i odpoczynku ptaków wodnych. Jego zachodnia krawędź jest objęta ochroną jako rezerwat przyrody.

Tak wyznaczony obszar ma około 500-600 metrów szerokości (w osi wschód-zachód) i długość do 1,2 km z północy na południe. W całości pokryty jest lasem i zaroślami oraz trzcinowiskami. Brzegi są podmokłe, niedostępne. Praktycznie brak tam utwardzonych dróg, poruszać się można jedynie wąskimi ścieżkami. Do ośrodka „Rysiówka” od granicy parku jest około 1,6 kilometra.

Tym samym potencjalnie możliwe jest wyznaczenie na tym terenie „obszaru ciszy” oraz ew. „ścieżki ciszy”, korzystając z leśnych drózek. Konieczne wówczas byłoby także zagospodarowanie w postaci kładek przez tereny podmokłe, platform do obserwacji zwierzyny i wież widokowych. Korzystanie ze „ścieżki ciszy” można w tym obszarze połączyć z turystyką ornitologiczną.

Po konsultacji ze służbą parku, z uwagi na kwestie ochrony przyrody i ograniczania na tym terenie ruchu turystycznego, nie rekomenduje się na tym obszarze żadnych działań, które mogłyby zwiększyć antropopresję. Jest to – zdaniem pracowników parku – najcenniejszy przyrodniczo i jednocześnie jedyny, nadal dziki, fragment brzegów jeziora.

Tym samym inwestycje turystyczne w tym obszarze, także wyznaczania „ścieżek ciszy”, nie są rekomendowane.

Rysunek 10. Potencjalny „obszar ciszy” na Półwyspie Potrzymiech w Nadgoplańskim Parku Tysiąclecia, opracowanie własne

Potencjalny obszar nr 2 – las pomiędzy Kruszwicą a Gocanowem

Drugi z obszarów ciszy znajduje się na wschodnim brzegu Jeziora Gopło, na południe od Kruszwicy oraz na północ od Gocanowa. Jest to teren o powierzchni ok. 70 hektarów, porośnięty zwartym lasem. W pobliżu brak zabudowy.

W pobliżu znajdują się źródła hałasu antropogenicznego w postaci szlaku wodnego (barki, łodzie) pływające po jeziorze oraz ruchliwa droga krajowa nr 62, znajdująca się w odległości niespełna 1 kilometra od tak wyznaczonego obszaru.

Jednak wizja lokalna pozwala odnaleźć wewnątrz lasu miejsca ekranowane od hałasu w stopniu wystarczającym do wyznaczenia tam „ścieżki ciszy”. Przez las biegnie błotnista, gruntowa droga (z trudem przejezdna dla samochodów terenowych), która ma na terenie leśnym ok 1,5 km długości. Prowadzi ona do Gocanowa.

Tym samym teoretycznie można tam wyznaczyć „ścieżkę ciszy”. Jednak analiza układu dróg leśnych i polnych nie pozwala na wytyczenie trasy w formie pętli. Konieczne jest dojście w pobliże Gocanowa lub pokonanie odcinka trasy wzdłuż drogi krajowej, co jest sprzeczne z założeniami „ścieżek ciszy”. Z tego powodu również w tym obszarze nie jest rekomendowane wyznaczanie „ścieżki ciszy”.

Rysunek 10. Potencjalny „obszar ciszy” pomiędzy Kruszwicą a Gocanowem w Nadgoplańskim Parku Tysiąclecia, opracowanie własne

Podsumowanie

W przypadku Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia mapowanie nie pozwoliło na wskazanie „obszarów ciszy”, w pełni zgodnych z przyjętymi kryteriami.

Wizje lokalne umożliwiły wskazanie dwóch takich obszarów, gdzie rozwijanie „ścieżek ciszy” potencjalnie jest możliwe.

Jednak analiza uwarunkowań lokalnych – zarówno terenowych, jak i przyrodniczych – potwierdziła brak możliwości rozwoju tego typu przedsięwzięć inwestycyjnych na obszarze parku.

III.10. POZOSTAŁE PARKI KRAJOBRAZOWE W WOJEWÓDZTWIE

W przypadku dwóch parków krajobrazowych w województwie kujawsko-pomorskim mapowanie nie pozwoliło na wyznaczenie „obszarów ciszy”, spełniających przyjęte kryteria delimitacji.

Chełmiński Park Krajobrazowy i Nadwiślański Park Krajobrazowy

Oba parki rozciągają się w dolinie rzeki Wisły. Są dość gęsto zaludnione, posiadają pasmowy układ komunikacyjny. Dominują tu tereny rolnicze oraz lasy łęgowe, szczególnie na terenach zalewowych międzywala. Niewielka ilość terenów leśnych.

Z tego powodu możliwości wyznaczenia „ścieżek ciszy” oraz „obszarów ciszy” na terenie tych dwóch parków jest ograniczona, a tego typu działania nie są rekomendowane.

III.11. PODSUMOWANIE REKOMENDACJI

Mapowanie, przeprowadzone w ramach projektu ThreeT, pozwoliło na wstępne wyznaczenie 30 obszarów ciszy na terenie 8 z 10 parków krajobrazowych województwa. W przypadku dwóch parków nie było to możliwe z uwagi na ukształtowanie sieci osadniczej i komunikacyjnej oraz nadrzędną przesłankę ochrony miejsc cennych przyrodniczo.

Analiza potencjału tak wyznaczonych obszarów w zakresie atrakcyjności turystycznej, dostępności komunikacyjnej i dogodnego położenia w pobliżu źródeł ruchu turystycznego, jak też braku negatywnego wpływu turystyki na środowisko przyrodnicze pozwoliła na zidentyfikowanie 24 obszarów rekomendowanego rozwoju „obszarów ciszy”.

Wyeliminowano obszary o zbyt małej powierzchni, położone w miejscach niedogodnych lub mało atrakcyjnych dla turystów i odwiedzających, pozbawione zaplecza turystycznego (parkingów, oznakowanych szlaków turystycznych) lub niedostępne, jak też miejsca, które – choć „ciche” i atrakcyjne – wymagają szczególnej ochrony z uwagi na miejscową faunę i florę.

Na tak wyodrębnionych obszarach zaproponowano łącznie 21 potencjalnych lokalizacji „ścieżek ciszy”, tj. tych miejsc na „obszarach ciszy”, które wymagają wybudowania dodatkowej infrastruktury w postaci oznakowanej trasy spacerowej, uzupełnionej o tablice informacyjne i ew. dodatkowe wyposażenie.

Ponadto analiza pozwoliła dodać 1 lokalizację, w których rekomendowane jest wytyczenie „ścieżek ciszy”, poza wstępnie zmapowanymi „obszarami ciszy”. Jest to uzasadnione ich wyjątkową atrakcyjnością lub potencjałem turystycznym oraz relatywnie niskim natężeniem dźwięków pochodzących ze źródeł antropogenicznych, pomimo braku wskazania takich obszarów w ramach analizy planistycznej.

W niektórych przypadkach trasy takie wykraczają poza „obszary ciszy”, gdyż zakłada się, że rozpoczynają się one i kończą w miejscach o dobrej dostępności komunikacyjnej. Mają być one elementem ukierunkowania ruchu turystycznego w sposób zaplanowany, jak najmniej ingerujący w środowisko naturalne i nie szkodzący przyrodzie. Założono przy tym, że trasy takie w możliwie dużym zakresie wykorzystują istniejące szlaki turystyczne i małą infrastrukturę (parkingi leśne i miejsca odpoczynku), szczególnie na terenach leśnych.

Synteza rekomendacji

Rekomenduje się wyznaczenie „obszarów ciszy” i „ścieżek ciszy” w 7 z 10 parków krajobrazowych w województwie. Odpowiednio dla poszczególnych parków rekomendacje przedstawiają się następująco:

Brodnicki Park Krajobrazowy

- 3 „obszary ciszy” wyznaczone w ramach mapowania
- 3 „obszary ciszy” rekomendowane do rozwoju
- 3 „ścieżki ciszy” rekomendowane do oznakowania (w tym kajakowa ścieżka Skarlanki)

Gostyńsko-Włocławski Park Krajobrazowy

- 5 „obszarów ciszy” wyznaczonych w ramach mapowania
- 4 „obszary ciszy” rekomendowane do rozwoju
- 4 „ścieżki ciszy” rekomendowane do oznakowania

Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy

- 1 „obszar ciszy” wyznaczony w ramach mapowania (ewentualnie wyznaczenie obszarów bliżej Górzna i w dolinie Brynicy)
- 1 „obszar ciszy” rekomendowany do rozwoju
- 1 „ścieżka ciszy” rekomendowana do oznakowania

Krajeński Park Krajobrazowy

- 6 „obszarów ciszy” wyznaczonych w ramach mapowania
- 4 „obszary ciszy” rekomendowane do rozwoju
- 5 „ścieżek ciszy” rekomendowanych do oznakowania

Park Krajobrazowy „Góry Łosiowe”

- 1 „obszar ciszy” wyznaczony w ramach mapowania
- 1 „obszar ciszy” rekomendowany do rozwoju
- 1 „ścieżka ciszy” rekomendowana do oznakowania

Tucholski Park Krajobrazowy

- 7 „obszarów ciszy” wyznaczonych w ramach mapowania
- 7 „obszarów ciszy” rekomendowanych do rozwoju
- 5 „obszarów ciszy” rekomendowanych do oznakowania

Wdecki Park Krajobrazowy

- 5 „obszarów ciszy” wyznaczonych w ramach mapowania
- 4 „obszary ciszy” rekomendowane do rozwoju
- 3 rekomendowane do oznakowania

Nadgoplański Park Tysiąclecia

- 0 „obszarów ciszy” wyznaczonych w ramach mapowania
- 2 potencjalne „obszary ciszy” zarekomendowane w ramach analiz
- 0 „obszarów ciszy” rekomendowanych do rozwoju
- 0 „ścieżek ciszy” rekomendowanych do rozwoju.

Pozostałe parki krajobrazowe

Zgodnie z przyjętą metodologią wyznaczania obszarów ciszy nie było możliwe ich wyznaczenie w tych parkach. Tym samym nie rekomendowano rozwoju w nich „ścieżek ciszy”. Jednak nie wyklucza się w związku z tym istnienia i turystycznego przeznaczenia obszarów, które niosą w sobie cechy „obszarów ciszy”.

IV. Załączniki

Załącznik 1.

Mapy parków z rekomendowanymi „obszarami ciszy”

Załącznik 2.

Konspekt edukacyjny (ogólny)

Załącznik 3.

Wytyczne szczegółowe w zakresie promocji i rozwoju oferty turystycznej na „obszarach ciszy”

Załącznik 4.

Streszczenie w języku angielskim